

BMC MS 12

139

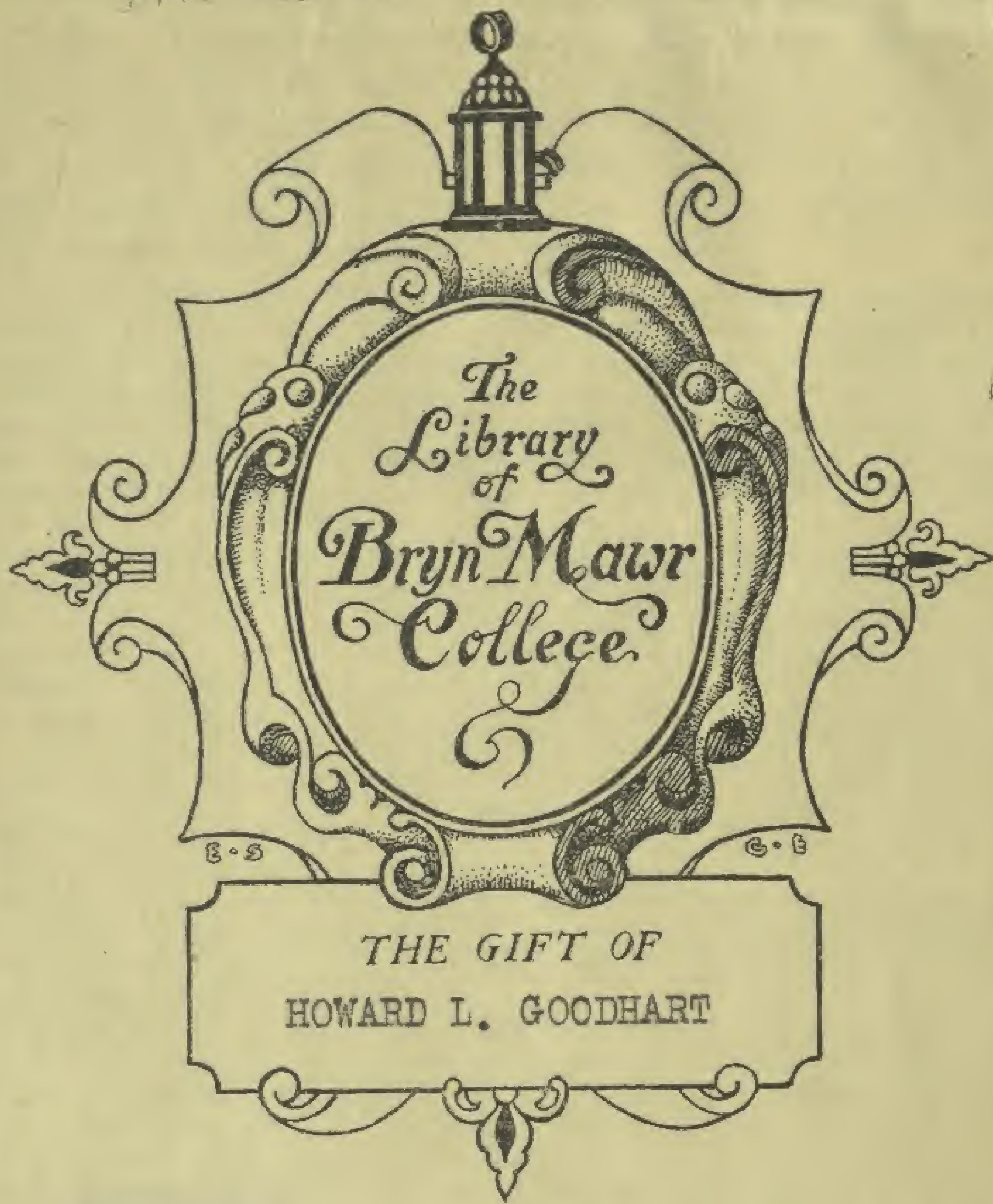
SL
I
la
S
V
w

S
S
a
o
a
li
L

a
gr
H
th
re
th
im
g
an
lea

of
an
po

Bir
to
M
lit

i. —
rans-
acula
m.).
g of
£45.
ly to
picius
being
o one
puted
aphic
lat.

es in
pil-
ned.
y of
and
d by
the
pil-
eds
s at

rial
edral
and

no,
oint
tten
no is

John Hadden Hindley.

Feb. 1943 - Gift of Howard L. Goodhart

1684 p 100

Feb. 1943 - Gift of Howard L. Goodheart

28.2

MS 32

1871

James Smith

of the

The book

1833

1833

1
SEVERVS Desiderio fr̃i k̃ssimo
salutem. Ego quidem fr̃es unani-
mis libellum quē de vita s̃c̃i
Martini scripseram sedula sua cōpu-
mēte: & intra domesticos parietes
cōhibere decreueram quia ut sum natura iūm
iudicia humana uitabam ne quod fore arbitror
sermo incultior legentib; displiceret omniū q̃ re-
p̃ensione dignissimus iudicaret qui materiam
dilectis merito scriptōib; reseruādam impudens
occupassem. sed petenti tibi sepius negare nō potui.
Quid. n. esset qd non amor tuo uel cū dēt iūcto
mei pudoris impendēm. Ea tibi fiducia libellum
edidi quia nulli ate prodendum reor quia id
spondidisti. s; uereor ne tu ei ianua sis futurus
& emissus semel non queat reuocari. Quod si
acciderit & ab aliquib; eū legi uideris bona &
uena id alectorib; postulabis ut res potius q̃ ue-
ba ppendant & equo aīo ferant. Si aures cogi-
tiosius forsitan sermo ptulerit quia regnū dei
non i eloquentia s; i fide constat. Memine-
runt etiā salutem seculo non ab oratorib; s;
a piscatorib; predicatam. cum utiq; si utile fuis-
set id q̃ dñs prestare uoluisset. Ego eīz cūpmū
animū ad scribendum appuli qz nephas pu-
tarem tanti uiri uirtutes latere. apud me ip̃e
decidi ut solacissimos nō ezubescēm. qz n̄ magnā

Phillipps In S
6732.

I
itaque unquam reus scientiam contigissem. Et siquid
ex his studiis olim fortasse libassem totum id defue-
tudinē tanti temporis perdidissem. Sed tamen ne
nos maneat tam molesta defensio suppresso li-
bri iudet nomine libellus edatur quod ut fieri uale-
at titulum frontis eradet ut muta sit pagina
et quod sufficit loquatur materia non loquat
auctor.

De sancta conuersatione adolescentie eius et caritate
uel patientia atque humilitate et quante baptis-
mum perfectionem tenuerit.

De clamide diuina et paupere uestito.

- De baptismo orandi et accepto desiderio et ho-
stibus fidei uirtute superbie. Vbi renuntiavit
militie et sanctum illarum expetiit et postmo-
dum admonitus parentes uisitauit. et com-
itinere insidias aduersarii potenti fide super-
uicit et mediolanum monasterium constituit
et insidiantibus hereticis ordinem insub-
expetierit et ibi uenera superauit et iterum
sanctum illarum expetierit.

De monasterio in pictauu constituto et ibidem
charbecumino mortuo suscitato et postea
baptisma consecuto.

De seruo lupiciti suscitato.

De ordinatione episcopi et perseuerantia humili

- tatis uel amore secreti a monasterio constructo
 & qualis exemplo & doctrina discipulos eni-
 diuit.
 Vbi locum nomine calicionum fraude inimici
 destructa ab errore liberauit.
 Vbi gentium turbas cum uoluit stare fecit
 & cum libuit abire permisit.
 Vbi templum antiquissimum diruit & re-
 borem pinum super se ruentem signo crucis
 opposito in aliam partem prostrauit & gen-
 tilium multitudinem uniuersam hoc mira-
 culo conuertere fecit.
 Vbi fumo incenso ignem domini imminetem fidei
 reppulit.
 Vbi ad diruendum fanum Angelorum presidia
 meruit.
 Vbi orationis uirtute persecutorem liberauit.
 Vbi percussori ferum de manibus excussum non
 cepit.
 Vbi paraliticum curauit.
 Vbi Tetrady seruum a demonio liberauit &
 ipsum Tetradium agnitatis absoluit errore.
 Vbi Demomaco furenti digitos in os intulit
 & confestim purgauit.
 Vbi ciuitatem de metu barbarorum liberauit.
 Vbi leprosum osculo purgauit.
 Vbi filia Arcturi epistule sue tactu sanata est.
 Vbi paulum benedicti oculos non solum exteriores
 sed etiam interiores illuminauit.

Ubi ipse sanctus Martinus p. Angelum curatus est.
 Ubi in conuiuio Imperatoris presbiter presulit
 Imperatori & ipse Maximo predixit futura que
 impleta sunt.

Ubi Angeli cum eo sepe locuti sunt.

Ubi Diabolus cornu cruentum in manu tenens cel-
 lulam eius irrupit & clarum presbiter temp-
 tate conatus est et quasi uisibilem se eis formis ingre-
 rebat & iam in regio habitui & p. eo tpe & in
 alijs regionibus figmenta machinatus est.

Ubi ad eum Seuerus plena fide & caritate pre-
 xit & exponit perfectionem religionis eius
 ut quibus exemplis eos ad timorem domini proue-
 cauit.

Et pro inuidis & obiectatoribus suis semper orauit
 et aduersum omnes insidias assumpsit
 & caritate sua nullum repperit. Et animum
 celo semper intentum ab oratione nunquam rela-
 xauit.

Martini meritum si quis uult nosse primum.
 Per uigil insistat. relegens hanc orationem discit.
 Ardorem fidei. cui semper adultis inhesit.
 Inueniet primum factum putet esse benignum.
 Inde probos mores secundo spreuit honores.
 Patre uel ornatus domini plus gratia datus.
 Pacificus cunctis. probitatis munus fundis.
 Sobrius & castus. mitis fuit iste beatus.
 Seu domini uotis rogitabat in omnibus horis.

3
A c xpi nomen resonabat corde ulbre
Comptiens miseris tubuit bona semp egeis.
Pertulit insidias hominū Sathane qz malignas
Matrem conuertit nō fidos hic fide lesit.
Erantes doluit peuntes deniqz luxit.
Tresqz suis meritis morti tulit ansus ipis.
Dēmones ac pepulit captis dāns signa salutis
qz ebres pellebat: sanos egros faciebat.
Reges qz admonuit miserū carcere trusis
demoniacas fraudes subuertit qz isimulantes
Subueniat lapsis memor ipse sue pietatis.

PLeuqz mortalium studio qz otie seculari
inamiter dediti ex inde phēnem ut pu
tabant memoriā vōis sui quēsierūt si uitas cla
roz uiroz scillo illustrassent. Que res utiqz non
phēnem quidem sz aliq̃tulum tamen cōcepte
spei fructum afferebat: quia qz sui memoriam
licet i cassum propagabant: qz propositis magnorū
uiroz exemplis non parua emulatio legentibz
excitabat. Sz tam nichil ad beatam illam eternā
qz uitam hec eoz cura ptinuit. Quid n. aut ipis
occasura cū seculo scriptorū suorū otia profuit: aut
quid posteritas emolūmēti tulit. legendo hēto
rem pugnatem: aut Socratem philosophatē.
Cum eos nō solum imitari stulticia sit sz non
acerrime qz iam impugnet dēmētia. Quippe
qui humanā uitam p̃sēntibz tantū actibz est

13
mantes spes suas fabulis animas sepulcris de-
derint. Siquidem ad solam hominū memo-
riam se perpetuandos crediderūt. Cum hominis
offitium sit p̄sentem potius uitam q̄ p̄sentem
memoria querere non scribendo aut pugnando
uel philosophando s̄ pie sancte religiose q̄ ui-
uendo qui q̄dem error humanis lris traditū
i tantū ualuit ut multos tamē emulos uel
inanis p̄rie uel stulte illius uirtutis iuenerit.
Vnde facturū m̄m op̄e p̄sentū uideoz si
uitam sanctissimū uiri exemplo alius mox fu-
turam p̄scribere quo utiqz ad uerā sapientiam
et celestem militiam diuinam et uirtutem
incitabunt in quo ita n̄m q̄ ratione comedi
ducimus ut non inane ab hominibz memo-
riam s̄ eternum a deo p̄sentū expectemus.
Quia et si ipi nouita uiximus ut exemplo
alijs eē possimus dedimus tam opam ne is
lateret qui esset imitandus. Igit̄ s̄c̄i Martin
uitam scribere exortor et que uel ante sp̄itū
uel in et̄atu gesserit q̄uis nequaquā ad omnia
illius acta p̄ducere p̄uenire. Adeo ea i quibz
ip̄e tantū sibi conscius fuit nesciunt q̄ laude
ab hominibz nō requirunt q̄tum i ip̄o fuit
omnes uirtutes suas latere uoluisset. q̄q̄ ex
ex̄is que compta nobis erant plura omisimus
quia sufficere credidimus si tantū excellētia
notarent. Simul et legendū consylerū fuit
ne q̄ hys pareret copia congesta fastidum. Ob

7
Secro aut eos qui lectum sunt ut fidem dictis
adhibeant neque me quicquam nisi compitū et pro
batum scripsisse arbitrentur. Alioquin tacerē q̄
falsa dicere maluissim.

Gutur Martinus Sabazie panoniorum
opido oriundus fuit. S. in Italia
tunc alius est parentibus secundum seculi dig
tatem non infirmis. Gentilibus tamen. pater eius
miles primus post triduum militum fuit. Spe
rimam militiam in adolescentia secutus. inter
scabros alas sub rege constantio deinde sub
Iuliano Cesare militavit. non tamen sponte. q̄
apertius fere animus diuinam potius virtute sacra
illius pueri inspirauit infantia. Nam cum esset
annorum decem iuxta parentibus ad ecclesiam confugit
se q̄ catechumenū fieri postulauit. Mox mirum
modum totus in dei opere conuersus. cum esset annorum
duodecim heremum concupuit. fecisset. q̄ uoti
satis si etatis infirmitas non obstitisset. animus in
aut circa monasteria aut circa ecclesias semper
intentus meditabatur. adhuc in etate puerili. ad
postea deuotus impleuit. S. cum edictum esset
a regibus ut ueteranorum filii ad militiam scriberentur.
procedente. qui felicitas ei actibus inuidebat. cum
esset annorum quidam raptus et catenatus sacra
mentis militum implicatus ē. uno tamen suo
comite contentus. cui tam uersa uita ut
domino seruiebat. Adeo ut plerumque ei et calcia

1
menta ipsa detraheret & ipse detergeret. Cibum im-
caperent hic sepius ministraret. Triennium fere
ante baptismum in armis fuit. Integer tamen ab his
tibus quibus istud hominum genus implicari solet.
Nulla illi circa comilitones benignitas. nulla
caritas. patientia uero atque humilitas ultra huma-
num modum. Nam frugalitatem in eo laudum nec-
esse non est. quia ita usus est. ut iam illo tempore non
miles sed monachus crederetur. quibus rebus ita sibi
omnes comilitones suos deuinxerat. ut cum miro
affectu uenerarent. Nec dum tamen regeneratus
in christo agebat quendam bonis operibus baptismatis
candidatum assistere. scilicet laborantibus opem
ferre miseris alere egentes uestire nudos. Ni-
hil sibi ex militie stipendiis preter quotidianum
uictum reseruabat. Iam tum euangelij non solum
auditor. de crastino non cogitabat.

Quodam itaque tempore cum iam nichil preter
arma & simplicem militie uestem haberet
media hyeme que solito asperior horruerat adeo
ut plerisque uis algoris extingueret. obuius huius
in porta ambianensium ciuitatis paupere nudus.
qui cum pretereuntes ut sui misererent oraret. &
omnesque miseris preteriret. intellexit uir deo ple-
nus sibi illum alijs misericordiam non prestans re-
seruari. Quid tamen ageret cum nichil preter chlamidem
qua inductus erat habebat. tamquam reliqua in opus
simile consumpserat. Azrepto itaque ferro quo accit-
erat media diuidit partem quae pauperi tribuit.

5
reliqua rursus induit. Interea de circumstantiis
videre nonnulli ceperunt: quia deformis esset
& truncatus habitu uideret. Multi quidem quibus
erat mens sanior altius gemere ceperunt quod nihil
simile fecerunt. Cum utique plus habentes ue-
stire pauperem sine sua nuditate potuissent.
Nocte igitur insecuta cum se Martinus sopori dedis-
set. uidit christum clamidis sue qua pauperem te-
xerat parte uestitum. Intueri diligentissime
dominus cepit uestem quod quam dederat iubet agnosce.
Vox ad mox circumstantium multitudinem au-
dit christum clari uoce dicentem Martinus adhuc
Catechismus hac me ueste contexit. Vere memor
dominus dictorum suorum qui ante predixerat quod diu
fecistis hec unum ex minimis istis michi fecistis
se in pauperem professus esse fuisse uestitum. Et ad con-
firmandum tam boni operis testimonium. In eodem
se habitu quem pauper accepit est dignatus ostendere.
Quo uiso uir beatissimus non ignem est elatus et
humanam sed bonitatem dei in suo opere cognoscens
Cum esset annorum duo de uiginti ad Baptismum
conuolauit. Nec statim militie renuntiavit tri-
buni sui precibus euictus cui contubernium familia-
re prestabat. Et. n. transacto tribunatus sui tempore re-
nuntiatur se seculo pollicebatur qua Martinus expe-
ctatione suspensus per biennium fere postea quod est
Baptismus consecutus solo scilicet nomine militauit.
Interea irruentibus intra galias barbaris
Iulianus Celsus coacto in unum exercitu apud

Antonium ciuitatem donatum cepit exoritur
militibus. et ut est consuetudo. singuli recubant
donec ad Maximum uentum est. Tum uo opor-
tunum ipsi exsternunt quo petierit emissionem
neque uo integrum sibi fore arbitrabatur. si donatum
non militum uis acciperet. Hactenus inquit ad
Cesarem militum uis. paret ut nunc militum
deo donatum tuum pugnatuus accipiat. ipse
ego miles scire pugnat michi non licet. Tum uo
aduersus hanc uiam Tyrannus infremuit dicens
eum metu pugne que postea die erat futuri non
religionis gratia detrachere militum. At Maximus
impudens. ymo uis sibi terrere constantior. Si
hoc uis ignarus ascribit non fides causa die ante
actum. meum ascribo. et in die dñi yhu signis cui-
us non alio protectus haud gale. hostium cu-
los periculo securus. Retrudi ego i custodias
autem. futurum fidem dictis. ut inermis le-
uus obiceret. Postero die hostes legatos de pace
miserunt. sua omnia seque subdentes. Unde qd di-
bitet hanc uiam beati uis fuisse uirtute. quippe
scitum sit ut inermis ad prelium mitteret. Et
quous prius dñs seruare militem suum inter
hostium gladios ce- teli potuisset. tam ne alior
morte sancti uisplacuit. obtutus exemit pugne
necessitatem. Neque uo aliam pro milite suo xps
debut prestare uictoriam qd ut sub uis sine
sanguine hostibus merito moueret.
xinde relictis militibus scdm Maximum pice

6
ue ciuitas epum cuius tunc i dei rebus spectata
et comita fides habebat expetijt. et aliquodiu apud
eum comoratus. Temptauit aut idem hylla
rius imposito diacon officio sibi cum actiuu
placere de ministerio uincere diuino. Sed cum
sepius restitisset indignu se esse uociferans
intellexit eum dei altioris ingenij hoc eum mo
posse constringi si id ei officij imponeret in q qdaz
locus inuue uideret itaq exorcistam euz esse
precepit quia ille ordinacionem ne despexisse tanq
humiliorem uideret repudiavit. Nec multu
post admonitus p soporem ut patria parentesq
quos adhuc gentilitas detinebat religiosa solici
tudine uisitaret. ex uoluntate scilicet hyllarij pro
fectus est multis q ab eo obstrictis precibz ac la
cimis ut rediret multus ut ferunt pericu
lacione illam aggressus est. Contestatus e tra
tibus multa se aduersa passuruz quod postea rei
probauit euentus. ac primuz inter alpes deuia
secutus incidit i latrones. Cumq unus securi
elevatione i caput eius librasset ictum ferientis
dexte sustinuit. alter uinctis tamen post teroru
numibz uni seruandus et custodiendus tradit
qui eu cum ad remotiora duxisset paucitatu ab
eo cepit qui tam esset respondit xpianuz se
esse quebat. Et ab eo an timet tuc uo costa
ntissime pferet nunq tam fuisse securu quia
sciret misericordiam dm maxie i temptacionibz as
suetam se magis illi dolere q xpi mia ut pote

I
Latrocinia exercens esset indignus. Ingressus q̄ eū
gelicam disputatiōem: verbum dei latroni predica
bit. Quid longius morer: latro credidit. prosecu
tus q̄ Martinum uie redidit. orans ut pro se
dñm precaret. Idem q̄ postea religiosam agens
uitam uisus ē. adeo ut que supra retulimus +
ab ipso audita dicant. Igitur Martinus inde processu
cū Mediolanum preterisset. Diabolus ī itinere hu
mana spē assumpta. se ei obuiam tulit. quaten
deret querens. Cumq̄ id a Martino responsi ac
cepisset. se quo dñs uocaret intendere. ait ad eū
quocūq̄ ieris. ut quocūq̄ temptaueris. diabolus
tibi aduersabit. tunc ei prophetica uoce respondit.
dñs michi adiutor est. non timebo qd faciat in
homo. Statimq̄ e conspectu eius inimicus eua
nit. Itaq̄ ut aīo & mente concepat matrem
gentilitatis absoluit errore. patre in malis p̄sue
rante. plures tam suo saluauit exemplo. Deinde
cū heretis Ariana p totū orbem & iam maxie ita
illiricum pululasset. cum aduersus p̄fidiam Sa
cerdotum solus pene accerrime repugnaret. multū
q̄ supplicij esset affectus. Nam & publice uirgū
celus est & ad extremum de ciuitate ize cōpul
sus Italiam repetens. Cum intra Galias q̄ disces
su sc̄i hyllarij quē ad exilium hereticorū uez cogēt
turbatam ecclesiam comperisset. Mediolanū uolū
monasterium statuit. Ibi q̄ Auxentius auctor &
princeps Arianoꝝ grauissime insectatus ē. multū
affectum iniurijs de ciuitate extirpauit. Ceden

dum itaq; tempore oportere arbitratu ad insulam
cui Galinaria nomen ē secessit. comite quodam pre-
sbytero magnarū uirtutū uiro: hic aliquādiu radi-
cibus uixit herbarū quo tempore elleborū uenena-
tum ut fecit orationē i cibum simplicit. Sz
cū uim ueneni in se crassantis uicina iam morte
sensisset. imminēs periculum oratione repulit. Ita-
tim q; omnis dolor fugatus ē. Nec multo post cū scō
hyllario compisset. reos penitentia potestate indul-
tam fuisse redeundi Rome ei temptauit occurrere
profectus q; ad urbem est.

Um iam hyllarius paululum preterisset
ita ē cum uestigijs profectus. Cum q; ab
eo gratissime fuisset susceptus. haud longe sibi ab
opido monasterium statuit. quo tempore se ei o-
quidam catechumenus iunxit cupiens scilicet
mi uiri institui disciplinis. paucis q;dem interpo-
sitis dieb; langore correptus. tū febrem laborabat.
At tū Martinus forte discesserat. et cū p tri-
dium defuisset. regressus ex animae corpore in-
uenit. ita subita mors fuerat. ut absq; baptismo
humana rebus excederet. corpus i medio positū tristi
morientium fratrum frequentabat officio. Tū
Martinus flens q; euilans accurrit. tū uero
totā spūmalem mente cōcupiens. egredi cellam
in qua corpus iacebat. ceteros iubet. ac forib; obse-
tis sup examinata defuncti. fratris membra pta-
tus est. et cū aliquādiu orōm incubuisset. sensit q;
p spūm dñm adesse uirtutem. erectus paululū q;

I
in defuncti ore defixus. cōmīs sūe ac mīe dñm
intrepidus expectabat euentum. Vix q̄ diu
fere horarū spatium intercesserat. uidit defunctū
paulatim membris omibz cōmoueri & laxatis
in usum uidentū palpitare luminibz. Tum tū
magna ad dñm uoce cōuersus grās agens celli
lam clamore cōpleuerat. Quō audito q̄ presb̄
astiterant statim irruūt. Mirum spectaculū
q̄ uidebant uiuere quē mortuū reliquissent.
Ita redditus uite statimq̄ baptisma cōsecutus
plures postea uixit annos. primus q̄ apud
nos Martinū uirtutum. ultimatū uel testimo
nium fuit. Idem tamē refteze erat solitus
se corpore exutum ad tribunal iudicis ductū
deputandū q̄ obscuris locis & uulgariis
turbis talem excepisse sūmā. tum p̄ quos
angelos iudici fuisse suggestum hūc esse pro
quō Martinus oraret. Ita p̄ eosdem angelos
se iussū reduci & Martino reditū uite
q̄ pristine restitutum. Ab hoc p̄mo t̄p̄ beati
uiri nomen emittit. ut qui sanctus iam ab h̄
omibz hēbat. potens etiā & uere apostolicus
haberetur.

N Ec multo post dñm agnum lupicam
cuiusdam honorari sūm seculum uiri
preceperet clamore & luctu turbe plangentis
excipitur. ad quā cū sollicitus astitisset. et q̄
esset hic flectis inquireret. indicatur imū & fa
milia seruulum laqueo sibi uitam extorsisse. +

Quo cognito celulam in qua corpus iacebat ingreditur.
exclusis q̄ omnibz turbis sup̄stitis corpori aliquid
orauit mox uiuescente uultu marescentibz oculis
i ora illius defuncti erigit. Lento q̄ conamine
emissus affingit. Apphensa beati uiri dextera in
pedes constitit atqz eu eo ita usqz ad uestibulu
domus turba om̄ inspectante processit.

Ub̄ eodem fere tempore Martinus ad
ep̄atum tunonice ecclie petebat. Sz cu
ezui a monasterio suo nō facile posset rixitus
quidam unus ex ciuibz uxoris langore simila
to ad genua illius preuolutus ut egredere ob
tinuit. Itaqz dispositis iam i itinere ciuiū turbis
sub quadam custodia ad ciuitatem usqz deducit.
Mirum in modum. incredibilis multitudo nō solū
ex illo oppido / sz etia ex uicinis urbibz ad suf
fragia ferenda conuenerat. una om̄ium uo
luntas erat eadem uota eadem q̄ Sententia. +
Martinum Ep̄atu esse dignissimum felicē fore
tali eccliam sacerdote pauci tamen q̄ non nulli
ep̄iscopis qui ad constituendum antistitem fue
rant euocati impie repugnabāt dicentes. s. cō
tempnibilem esse p̄sonam indignum ēē Ep̄atu
hominē uultu displicabilem i teste sordidum
crine deformem. Ita ap̄to sn̄ie sarnioris hec illorū
uaria dementia est. qui illustrem uirū dum ui
tupare cupiunt predicabāt. nec uō hīs aliud fa
cere licuit. q̄ q̄ p̄p̄s dñō uolente coquebat. Inter
ep̄os tamē q̄ affuerant precipue deffensor quidam

dicunt restitisse. Unde animaduersum est graui-
ter illum lectione prophetica tunc notatum. Nam cum
fortuitu lector cui legendi eo die officium erat. inter-
clusus apulo defluisset. turbatis ministris dum
expectat qui non aderat. Unus ex circumstantibus
sumpto psalterio quem primum uersum inuenit ar-
ripuit. psalmus autem hic erat. Ex ore infantium
et lactentium profecti laudem propter inimicos
tuos ut destruas inimicum et defensorem. Quo
lecto clamor populi attollitur. pars aduersa confun-
ditur atque ita habitum est diuino nutu psalmum hunc
lectum fuisse ut testimonium opis sui defen-
sor audiret quia ex ore infantium et lacten-
tium in martino laude domini profecta et ostensus
propter et destructus est inimicus.

Iam uero sumpto spiritu qualem se optum
que prestituerit non est nostre facultatis eui-
uere. Idem enim constantissime perseuerabat quod prius
fuerat. Et eadem in corde eius humilitas eadem in-
uestitu eius uilitas erat atque ita plenus auctori-
tis et oratione implebat episcopi dignitatem ut non in
propositum monachi uirtutem quod desereret. Aliqua
dum adherenti ad ecclesiam cellula usus est. Deinde
cum inquietudinem frequentantium ferre non possent
duobus fere extra ciuitatem milia iuxta monasterium
sibi statuit. qui locus tam secretus et remotus
erat ut heremi solitudinem non desideraret. Ex uno
eius latere precipia montis excelsa rupem ambebant
reliqua planitiem. liger fluminis reducto paululum

9
sinu claudit. una tantū eademq; arcta admodum
uia adiri poterat. Ipse ex lignis contextam cellam ha-
bebat. Multi quidem ex fratribus in eundem modum
pleriq; saxo supiecti montis cauito receptacula sibi
fecerant. discipuli vero octuaginta erant. qui ad exemplum
beati magistri instituebantur. Nemo ibi quicquam propriū
habebat. omnia in medio conferebant. non emere aut
uendere ut plerisque monachis moris est. quicquam lice-
bat. Ars ibi exceptis scriptoribus nulla habebat. cui
tamen optimorum etas deputabat. Maiores orationi
uacabant. Rarius unusq; extra cellulam suam egres-
sus nisi cū ad locum orationis conueniebāt. Cibum
unum omnes post horam ieiunij accipiebant. Vi-
num nemo nouerat nisi quē infirmitas coegis-
set. Plerique camelorum setis uestiebant. Molior ibi
habitus pro crimine erat. quod eo magis sit mirum
necesse est narrare. quod multi inter eos nobiles
habebant. qui longe aliter educati ad hanc se hu-
militatem et patientiam coegerant. pluresq; ex
his postea episcopos uidimus. quē h. est ciuitas aut
ecclesia. quē non sibi de Martini monasterio cupit
sacerdotem.

Ed ut reliquas uirtutes eius quas in
epistola aggrediar. erat aut longe ab opi-
do proxime monasterij locus quē falsa hominum
opinio uelut conscriptis ibi martiribus sacrauerat.
Nam et alacrie ibi asupioribus episcopis constituti ha-
bebat. Sed Martinus non temere adhibens incertis
fidem ab his qui maiores natu erant probus uel clericis

I
flagrabat nomen sibi martiris seu tempora +
passionis ostendi. Grandi se scrupulo pmo-
ueri: qd nichil certi constans sibi maioris me-
moriam tradidisset. Cum aliquodiu qd a loco illo
se abstinuisset. nec derogans religioni qd in-
tus erat. nec auctoritatem suam uulgo accomo-
dans. ne suspicio conualesceret. quadam die paucos
secum adhibitis fratribus ad locum pergit. deinde
sup sepulcrum astans orauit ad dnm. ut quis
esset. uel cuius meriti sepultus ostenderet. Tu
conuersus ad leuam uidit ppe assistere umbram
sordidam ad crucem. Imperat nomine meritum qd
ut loqueretur. Nomen edidit. de crimine con-
fiteri latrone se fuisse. ob scelera percussum. Vulge-
rentur celebratum sibi. cu martiribus nichil esset
comune. cum illos gloria se pena retinuit. Mirum
modum uocem loquentis. qui aderant audiebant.
personam tñ no uidebant. Tum Martinus quid
uidisset exposuit. iussit qd ex eo loco altare qd
ibi fuerat submoueri. atqz ita populum supersti-
tiosis illius absoluit errore.

Cecidit aut insequenti tpe dum iter ager-
et ut gentibus cuiusdam corpus. quod ad
sepulcrum cum superstizioso fune defecerat. ob-
uium hñet. conspicatus qd eminens uenientem
turbam. quid nam id esset. ignarus paululuqz
stetit. Nam cu fore quingentorum passuum iter uallu-
erat. ut difficile fuerit dignoscere quid uideret.
tamē qd rusticam manu cerneret. Ex agente

10
uentro interminata corpori subiecta uoluerunt
profanos sacrificiorum ritus agi credidit quod esset
hec galloz rusticis consuetudo simulacra demo-
num candido tecta uelamine misera pagros
suos circumferre dementia. Elevato igitur in ad-
uersum signo crucis impavit turbam non moue-
ri de loco onusque deponere. hic uero mirummodum
uidezes miseros primum uelut fixa riguisse.
deinde cum primum mouere se summo conamine in-
tererant. ultra accedere non ualentes. ridicu-
lam in uertiginem rotabantur donec uicti corporis
onus deponerent. Attoniti & semet inuicem
aspectantes. quidnam sibi accidisset taciti
cogitabant. Sed cum beatus uir compisset. ex-
equiarum esse illam frequentiam non faciar. eleua-
ta rursus manu. clat eis abeundi & tollen-
di corporis potestatem. ita eos & cum uoluit statim
compulit. & cum libuit abire permisit.

Tem dum in uico quoddam templum
antiquissimum diruisset. & arbore
pinum. que fano erat parua. esset aggressus
excidere. tum uero antistiti loci illius decora &
gentilium turba cepit obfistere. Et cum idem
illi dum templum euerit impante domino ge-
uisset. succidi arborem non pariebant. Ille eos
sedulo commouere. nichil esse religionis in superste-
dum potius cui seruiret ipse sequerentur. Arbo-
rem illam excidi oportere quia esset demonum
dedicata. Tum unus ex hijs qui erat audacior.

ceteris. Si hēs inquit aliquid de deo tuo quē
dicis te collere fiduciam. nos met ipsi succi-
demus hanc arborem tu ruentem ex cape. Et
si tecum est tuus ut dicis dñs euades. Tum ille
itrepidus confusus ī dño facturū se pollicetur.
Hic uō ad uliusmodi cōditionē. omnis illa gen-
tilium turba cōsensit. facilem qz arboris sue
habuere iacturam. si inimicūz sacroz suorū ca-
si illius obuiūssent. Itaqz cū unā ī ptem pi-
nus illa esset accliuus. ut nō esset dubium
quā ī ptem succisa cōrueret. eo loco uinctus
statuitur. pro arbitrio rusticorū quo arbore esse
casuram nemo dubitabat. Succidē igit ipsi
suam pinum cū ingenti gaudio letitia qz cepe-
rant. Adezat eminus turba mirantium. iam
qz paulatim nutare pinus & ruīnam suam
casura nuntari. psallebant eminus monachi.
& piculo iam ppriore contriti. spem omēm
fidemqz pdiderant. solam martiri mortē ex-
pectantes. At ille confusus ī dño itrepidus
opibz cum iam fragorem sui pinus conciderē
ecidisset. iam cadenti iam sup se ruenti ele-
uata obuiam manu signum salutifere crucis
opponit. Tum uō turbis modo retroactam
putantes diuersam ī ptem ruit. adeo ut rusti
eos qui tuto ī loco steterāt pene prestauerit.
Tum uō ī celum clamore sublato gentiles stu-
pere miraculo monachi flere peregaudio. xpi
nomen ī corū ab omibz prediē. satis qz cōstat.

eo die

co die salutem illi uenisse regionem. Nam nemo
fecit ex inani illa multitudo gentium fuit.
qui non in ipositione manus desiderata. dominus ihesus
relicto impietatis errore crediderit. Et uere ante
martinum pauci admodum ymo pene nulli in
illis regionibus christi nomen ceperat. Quod adeo
uirtutibus illius exemplo quod conualuit. ut uix
ibi nullus locus sit. qui non aut ecclesis fre-
quentissimis aut monasteriis sit repletus.
Nam ubi fana destruxerat statim aut eccle-
sias aut monasteria construerebat.

Et minorem sub idem fere tempus
eodem in opere uirtutem edidit. Nam
cum in uico quodam fano antiquissimo et ce-
lebrissimo ignem immisisset in proxima ymo adhe-
rentem domum a gente uento flammam globi
ferebat. Quod ubi martinus aduenit rapi-
do cursu tectum domus scandit obuium se
aduenientibus flammis inferens. Tum uero mirum
dum cerneres contra uim uenti ignem retor-
queri ut impugnatum inter se elementorum
quidam conflictus uideret. Ita uirtute Mar-
tini ibi tantum ignis est opatus ubi iussus est.

N uico autem cui Leprosorum nomen est.
cum idem templum opulentissimum
superstitione religionis uoluisset euertere resti-
tuit ei multitudo gentium adeo ut non absque
iniuria sit repulsus. Itaque secessit ad proxima loca.
ibi per triduum cilicio tectus et cinere ieiunans

1
semp atqz orans precabat ad dñm. Ut qz templum
illud euertere humana manus non potuisset.
uirtus illa diuina dirueret. Tunc subito ei
duo angeli astatu atqz scutatu instar militie ce-
lestis se obtulerunt dicentes: missos se ad nō
ut rusticam multitudinem fugarent. presidium
qz Martino ferrent. ne quis dñm templū dirue-
ret obsisteret. Rediret qz et opus septum imple-
ret. Itaqz regressus ad uicium inspectantibz
gentilium turbis et quiescentibz dum pñm
eodem usqz ad fundamenta dirueret. aras oēs
atqz simulacra redegit ī puluerem. Quo uiso
rustici. cū se intelligerent diuino nutu obstu-
pefactos atqz pterritos. ne epō repugnarent
omēs fere in xpm dñm crediderunt. clama-
res palam & confitentes deum Martinū co-
lendum. Idolo negligenda que sibi adesse
non possent.

Vid etiam in pago eduorum gestum
sit referam. Vbi dum templum inde
euerteret furens gentiliū rusticorū cum
irruit multitudo. Cum qz audacior ceteris +
stricto eum gladio peteret. reiecto palio nudā
cervicem pñi lozi prebuit. Nam nō cunctatus
ferire gentilis. s; cum dexteram altius extulisset
resupinus ruit. Constratusqz diuino
metu ueniam precabatur.

Ec dissimile huic fuit istud. cū cum
idola destruētem qdam ferire uoluit

set: in ipso actu ferrum de manibus excussum non
compauiuit: plerumque autem contradicentibus sibi et
rusticis: ne eorum fama destrueret: ita predicatione
sancta gentilium animos mitigabat. Ut luce eius
ueritatis ostensa ipsi sua templa destruerent.
curationum uero tam potens in eo gratia erat: ut
nullus fere ad eum egrotus accesserit: quod non
continuo recepit sanitatem: quod ut ex conse-
quenti liquebit exemplo.

Reueris puella quedam dira paralisis
egritudine tenebatur: ita ut iam per
multum tempus nullo ad humanos usus corporis
officio fungeretur. omnem ex parte premortua uix
tenui spiritu palpitabat. Tristes ad solam funeris
expectationem assistebant propinqui. Cum subito
nuntiat ad ciuitatem illam uenisse Martinus.
Quod ubi pater puelle comperit: citat exami-
nis profilia rogaturus. Et forte iam Martinus
ecclesiam fuerat ingressus: ibi inspectante populo
multis quibusque aliis episcopis praetoribus euulans senex ienua
eius amplectitur: dicens: filia mea moritur misero
generis languore. Quod quod ipsa est morte crudelius solo
spiritu uiuit iam carne premortua. Rogo ut ad
eam adeas atque benedicas. Confido. quod propter
reddenda sit sanitati. Qua ille uoce confusus
obstupuit et refugit dicens: hoc siue non esse
uirtutis. senem errare iudicio non esse se dignum
per quem dominus signum uirtutis ostenderet. postea
uehementius flens pater et orare cepit: ut

exammen uisitaret. postremo ac circumstantibus
episcopis re compulsus descendit ad domum puellae.
Ingens turba praeforibus expectans: quidnam dei
seruius esset factururus: ac primumque erat illi
familiaria istiusmodi rebus arma. solo pro-
stratus orauit. Deinde eorum intuens datus
sibi oleum postulauit. Quod cum benedixisset in
os puellae uinum sancti liquoris infudit. Statimque
uox reddita est. Tum paulatim singula cum
tactu eius ceperunt membra uiuere donec
firmatis gressibus populo teste surrexit.

Eodemque tempore Tetradius cuiusdam pro-
consularis uiri seruus demonio cor-
reptus dolendo exitu cruciabat. Rogatus ergo
Martinus ut ei manum imponeret deducit
eum ab se iubet. sed neque spiritus nullo profecto
modo ex cella in qua erat potuit ita in adue-
nientes rabidis dentibus seruiebat. Tum Teta-
dus ad beati uiri genia aduoluit orans ut
ad domum in qua demoniacus habebat ipse
descenderet. Tum uero Martinus negare se p-
fari et gentilis domum adire non posse. Nam
Tetradius eodem tempore adhuc gentilitatis errore
implicatus tenebat. Sponspondit ergo se si de-
pueris demon fuisse exactus christianum se fore.
Ita Martinus imposita manu puerum inuictum
spiritum eiecit. Quod Tetradius uiso dominum nostrum
Iesum christum credidit. Statimque catechismus factus

nec multo post baptizatus est. temp qz Marti-
num salutis sue auctorem miro colligit affectu.

Et idem tempus i eodem oppido iheru-
sus patrisfamilias cuiusdam domus
in limine ipso restitit dicens. horribile iatru
demonium se uidere. Cui cum ut discederet
imparet quedam e familia qui i introitu pre-
edum morabat accipit seueris dentibz miser
cepit. & obuios quoscunqz lamaze comota de-
mus familia turbata ipse in fugam uersus +
Martinus se fixenti obiecit ac primu stae-
cum precepit. Sz cu dentibz herneret hianti qz
ore morsum minabat. digitos ei Martinus
intulit. Si hes inquit aliquid potestatis hos
deuora. Tum uio ac si candens ferum faucibz
accepisset. longe reductus. dentibz digitos bñ
viri uitabat attinge. Et cu fuger de obsecello
corpore pems & cruciatibz cogeret nec tamen
ei exire pos liceret. feda relinques uestigia
fluxu uentus egestus est.

Interea cu de metu & impetu barba-
roz subita ciuitate fama turbasset
demoniacuz ad se exhiberi iubet. impat ut
an uerus esset hic nuntius fateret. Time
confessus est sexdecim demones fuisse qui
rumorem hunc p pplm disseminasset. Ut
hoc saltem metu ex illo Martinus oppido
fugaret. barbaros nichilominus quia irruptionez

1
cogitare. ita cum hec imundus spūs media ecclia
fateretur metu & perturbatōe pñi ciuitas libera
ta est.

Pud parisiū uō dum portam ciuitatis
illius magnis secum turbis euntib; in
traret. Leprosū miserabile facie orrentibus
cunctis osculatus est. atq; benedixit. Statimq;
om̃i malo emundatus postea die ad eccliam ue
niens nitenti cute grās agens pro sanitate quā
recepit agebat. Sz nec hoc pretereundū est qd
fimbrie uestimenti eius / cilio qd detraxit / cre
bras sup infirmitatib; egre uirtutes. Nam cū
aut digitis illigat aut collo indite sunt p̃sepe
ab egrotantib; morbos effugauerūt.

Rborius aut vir p̃fectorius sancti ad
modum & fidelis ingenij cū filia ei
grauissimis quartanis febrib; quateret. Ep̃tam
Martinū que casu ad eum delata fuerat pectori
puelle in ip̃o accessu ardoris inseruit. Statimq;
fugata febris est. Que res apud Arborium ita
tūm ualuit ut statim puellam deo uouerit
& p̃petue uirginitati dicaret. profectusq; ad
Martinum puellam ei presens ob uirtutē ei
testimonium. que p̃absentem licet curata ēet
obtulit. neq; ab alio eam q̃ a Martino habitu
uirginitatis impositū passus est consecrari.

Aulmus uō vir magni postmodum fu
tus exempli cū oculum grauiter dolo
re cepisset & iam pupillam eius crassior et

17
pupillam eius crassior nubes subducta texisset
oculum eius Martinus perniculo contigit. pri-
stinam q̄ ei sanitatem sublatō om̄i dolore resti-
tuit.

Plē aut̄ cum casu quodam esset de
cenaculo deuolutus & p̄ contagiosos
scale gradus decidens multis uulnerib; esset
affectus. cū exanimis iaceret ī cellulam. & in
modicis dolorib; cruciaret̄. Nocte ei angelus ui-
sus est elicere uulnera. & salubri unguine cō-
tusi corporis membra contingē. atq; ita postero
die restitutus est sanitati. ut nichil unq̄ per-
tulisse īcomodi putaret̄. S; q̄ longum ē ire p̄
singula sufficiant hec uel pauca de plurib; satis
q̄ sit nos & in excellentib; non subtrahē ueri-
tatem & in multis uitare fastidium atq; ut
minora tantis inseram q̄uis. ut ē n̄ra etas tē-
poris. quibus iam deprauata om̄ia atq; corrupta sūt
ut p̄ne precipuū sit adulationi regie sacerdotalē
non celsisse constantiam.

Um̄ ad Imperatorem maximum ferocis
ingenij uirum & bellorū ciuiliū ui-
ctoria elatum. plures ex diuersis partib; ep̄i con-
uenissent. & feda circa principem om̄iū adu-
latio notaret̄. se q̄ degeneri inconstanti regie clien-
telle sacerdotalis dignitas subdidisset. in solo Mar-
tino applica auctoritas p̄manebat. Nam & si pro
aliquib; supplicandum Regi fuit. impauit potius
q̄ rogauit. & a conuiuiis ei frequēt̄ rogatus ab

I
stinuit dicens se mensis eius participem esse non
posse: qui imperatorem unum regno alteri uita
expulisset. Postremo cum Martinus se non sponte
supersisse affirmaret: sed impositam sibi amicitiam
diuino nutu regni necessitatem armis desinen-
disse: et non alienam ab eo dei uoluntatem uideri
penes se iam incredibili euentu uictoriam fuisse
nullumque ex aduersariis nisi in arce obcubuisse: ta-
dem uictus ultione uel precibus ad conuiuium ue-
nit: mirummodum gaudente rege: quod id imperasset.
Conuiuium autem aderat uelut ad diem festum: euo-
cani summi atque illustres uiri: profectus idemque con-
sul euodius uir quo nichil unquam illo iustius fuit.
Comites duo summa potestate praediti: fratres regis et
patruus: medius inter hos Martinum praesbiter ac-
cubuerat. Ipse autem sellula iuxta regem posita
consederat. Ad medium fratre conuiuium ut mo-
ris est: patrem regi minister obtulit. Ille scilicet
admodum Episcopo potius dari iubet: expectans atque
ambiciens: ut ab illius dextera poculum sumeret.
Sed Martinus ubi ebibat patrem praesbitero suo
obtulit: nullum scilicet existimans diuiniorem
qui possit prius bibere. Nec integrum sibi fore: si
aut regem ipsum: aut eos qui a rege erant per
praesbitero pectulisset. Quod factum Imperator omnes
et qui tunc aderant ita admirati sunt: ut hoc
ipsum eis in quo contempti fuerant placeret: cele-
bratumque per omne palatium fuit fecisse Mar-
tinum in regis prandio: quod infamum iudicium

15
Ep[iscopu] nemo fecisset. eide[m] q[ue] maximo longe an-
predixit futuru[m]. Ut si ad Italiam p[er]geret quo ue-
lupiebat bellum Valentimano. Imperator iher[osol]i-
scet se primo quidem impetu futurum uictorem
s[ed] prius post tempore esse periturum. Quod quide[m]
ita iudicauit. Nam primo aduentu eius Valenti-
nianus i[n] fugam uersus est. Deinde post am[er]i-
tere resumptis uiribus captum inter Aquileie mu-
ros maximum interfecit.

Orstat aut[em] et angelos pleru[m]q[ue] uisus ita
ut confecto mun[er]e apud eum sermone
loquerent[ur].

Tabulum u[er]o tam conspicabilem et subiectu[m]
oculis habebat ut sine i[n] propria sc[ri]ptura se
continet sine i[n] diuersis figuris spirituales q[ui]n-
tuas transfuisset. qualibet ab eo hab[er]e possit
uideret. Quod cum Diabolus sciret se h[ab]ere
non posse conuincere eum frequenter uisum
fallere non posset. Et cum uideret q[uod] se
cornu bouis etiam in manu sua h[ab]ere
in manu fecerit et uoluntate eius h[ab]ere
q[uod] ostentans de se h[ab]ere et alio modo se de-
congaudens. Vbi e[st] inquit. Vbi e[st] p[er]turbat[ur].
Unum de tuis molo. Et tunc non uoluit
refert. quid Diabolus uideret. fuit et sic
precepit p[er] singulos uoluntas. ut se angustat
fuisse affectus. Et tunc e[st] eadem deinde de
Monachis. fuit et tunc e[st] eadem deinde de
ut uehiculo ligna d[er]et. et alio ad fura[m] uenit.

Iubet & aliquos ire ei obuiam. Itaque haud longe
a monasterio exanimis inuenit. extremum tam
spiritum trahens indicat fratribus casum mortis
ex uulneris. lunctis. s. bobus. dum dissoluta
artus loca confringit. bouem sibi excusso ca-
pite inter inguina cornu iniectisse. Nec mul-
to post uitam reddidit. Videris quo iudicio
dñi diabolo data fuit hec potestas. In martino
illud mirabile erat qđ nō solum hoc quide sup̄
reuelamus sed multa istiusmodi si totiens ac-
cidissent. longe ante peruidebat. et sibi nū-
tiata fratribus indicabat. Frequēter aut Diabo-
lus dum mille nocendi artibus sanctum uir-
tutibus illudere uisibilem se ei formis diuer-
sis ingerebat. Nam interdum ī iouis
plena plenisq; uerticibus p̄cepta et seueritas
ac uindicta transfiguratum uultibus offere-
bat. aduersus que semp intentus si non le-
crucis & orationis auxilio protegebat. Au-
dientē plenius cōtra. quibullum turba
demonum p̄dictis uerbis increpabat. sed
qm̄ a tanta beatorum cognatione nō mouebat.
Ab eis. Testabantur etenim qui ex fratribus
cauidissē demonem p̄notentis Maximum
propheta inter ceteros. cuius intra Monasterium
aliquos ex fratribus dum diuersis cro-
nicis bannum p̄cellant conuersos postea
in alios etiam communem cum una singulorum
maxime et diabolus insignatam respondisse.

16
constantior antiqua delicta melioris uite conuer-
satione purgati & p misericordiam dñi absoluedos
esse peccatis q peccare desinerent. contradicte dia-
bolo non ptinere ad uiciam criminosos. & semel
lapsis nullam miam dñi prestare clemetiam.
Tunc i hanc uicem fecit exclamasse Martinum.
Si tu ipe o miserabilis ab hominum insectatione
desisteres & te factor tuor uel hoc tempore cu
dies iudicii in proximo est peniteret. ego tibi uo
confusus in domino xpi miram pollicor. O q sda
de dñi pietate presumptio in qua et si auctoritate
prestare non potuit ostendit affectum. Et q de
diabolo eius q artibz sermo exortus est no abre-
uidet. licet extrinsecus referre quod gestum est
q & quedam in eo Martinum uirtutum portio e
et res digna miraculo recte memorie madabit
in exemplum cauendi. si quid deinceps uspiam
tale contigerit.

Larus quidam noie adolescens nobilis-
simus mox p sbr nuic felici beatus ex-
cessu cum relictis omibz se ad Martinum con-
tulisset. breui tpe ad sumum fidei uirtutis q
omium culmen emittit. Itaqz cu haud longe
sibi ab epi Monasterio tabernaculu constituisset
multi q apud eum frs comorarent. Inuenis
quidam Anatholus noie sub professione monachi
omem humilitatem atq innocentiam mentitus
habitaui q alio p diu in conuentu cu ceteris deinde
precedente tempore angelos apud se loqui solere

1
dicebat. Cumq[ue] fidem nullus adhiberet signis
quibusdam p[er] eosq[ue] ad credendum co[n]hortabatur.
Postremo eoru[m]q[ue] processit ut inter se ac deum
angelos discurre[re] predicaret. Iamq[ue] se unum
ex p[ro]phetis h[uius] volebat. Clarius t[ame]n neq[ue] ad cre-
dendum cogi poterat. Ille e[ss]et iam d[omi]n[u]s q[ui] p[re]-
sentes plagas, cu[m] sancto n[on] cederet co[n]tractus.
Postremo in hanc vocem erupisse fertur. Ecce
hac nocte uestem in candidam d[omi]n[u]s de celo da-
bit qua[m] induit in medio iustorum diuersa-
bor. Itaq[ue] vobis signum erit me in deo esse +
uirtute[m] quide[m] uelut dotatus sum. Tum uero
orandis omnium ad hanc p[ro]fessionem expectatio.
Itaq[ue] ad mediam fere noctem firmitu[m] insulti-
tium co[m]moueri om[n]em monasterii locum uisus
est. Cellulam aut[em] qua[m] idem adolescens contine-
bat crebris cerneres micare luminib[us]. Firmitu[m]
q[ue] in ea discurre[n]tium q[ui] murmur quoddam
in ea multar[um] uocum audiebat. deinde facto
silentio egressus unum de fratrib[us] ad se uocat
tunicam q[ue] ei quaerat inductus ostendit. ob-
stupfactus ille conuocat ceteros. ip[s]e. N. clarius
accurrit. adhibitoq[ue] lumine uestem om[n]es dilige[n]-
ter inspicunt. Erat aut[em] summa molitue candore
eximio micanti purpura. nec t[ame]n cui esset g[ra]tis
aut uelut poterat cognosci. curiosius t[ame]n oculis
aut digitis attractata non aliud q[ua]m uestis uide-
bat. Interea clarius fieri admonet ora orationi
instare ut manifestius ei d[omi]n[u]s quid n[on] esset

17
ostenderet. Itaque reliquii noctis ymnis psal-
misque consumit. At ubi illuxit dies appre-
hensum dextera trahere ad Martinum uole-
bant: bene consci illudi illum arte diaboli non
posse. Tum uero reuerti ac reclamare miser cepit.
Interdictum quod sibi esse dicebat ne se Martino
ostenderet. Cum quod inuitum ire compelleret
inter trahentium manus euaruit. Unde quod
dubitet hanc etiam Martinum fuisse uirtutem.
ut fantasiam suam diabolus, cum erat Mar-
tini oculis ingerenda, diutius tege non posset.
Animaduersum est tamen eodem fere tempore fuisse
in hispania iuuenem qui cum sibi multis signis
auctoritate paruisset, eorumque clarus esset ut se
heliham profiteretur, quod cum plerique temere
ut se christum esse diceret, in quo etiam adeo illi
sit ut eum quidam episcopus Rufus nomine ut
deum adoraret propter quod eum postea ab
episcopatu deiectionem uidemus, plerique etiam
e fratibus nobis retulerunt, eodem tempore in oriente
quidam extitisse qui se Iohannem esse iacta-
ret, ex quo conicere possumus istiusmodi
pseudo prophetis existentibus antichristi aduentum
imminere, qui iam in istis mysterium imita-
tis operatur. Nec enim praeteritum uidetur, quod
Martinum sub eisdem diebus diabolus arte rep-
tauerit.

Uadam enim die promissa praecaeque
cunctus ipsa luce purpurea ut

I
facilius claritate assumpti fulgoris illuderet ue-
ste etiā regia inductus diademate ex gemis auro
q̄ redimitus calcis aureo illatis / sereno ore leta
facie ut nichil minus q̄ diabolus putaret orā
in cellula astitit. Cum q̄ Martinus p̄mo aspectu
eius fuisset ebetatus: diu multum q̄ scilētū
tenuerunt. Tum prius diabolus. Agnosce inquit
Martine quē cernis: xps ego sum. Descendens
ad terrā prius me tibi manifestare uolu. Adhuc
cum Martinus tacet: nequicq̄ responsi refert.
Iterare ausus est diabolus professiois audaciaz.
Martine quid dubitas credere: cum uideas
xps ego sum. Tum ille reuelante sibi sc̄to sp̄u
ut intelliget diabolū esse nō deum. Non se
inquit dñs yesus purpuratum & diademate
remittentem uenturū esse predixit. Ego xpm
nisi in co h̄itu forma q̄ passus est / nisi crucis
stigmata presentem uisisse non credam.
Ad hanc tiorem ille statim ut firmus euasit
et cellulam tanto fetore compleuit / ut idubia
inditia relinquēt diabolū se fuisse. h̄c ita
gestum ut supra retulimus ex ipius Marti
ni ore cognoui ne quis forte existimet fabu-
lolum.

Am cum olim audita fide ei uita
atq̄ uirtutib; desiderio illius estue-
remus gratam nobis ad eum uidendum pe-
reginationem suscepimus. Simul q̄ iam ar-
debat aūs uitam illius scribere. p̄m ab ip̄o

1518
in q̄tum ille interrogari potuit suscitati sumus
ptim ab his qui interfuerūt ut sciebant agno-
uimus quo quidem tempore credi nō potest.
qua me humilitate qua benignitate suscepit
congratulus plurimū & gauisus ī dño q̄
tanti esset habitus anobis quem peregrinato-
suscepta exptissemus. Misericordia me pene non
audeo confiteri cū me sc̄to cōuiuio suo dignatus
esset adhibere aqua manibz nris ip̄e obtulit ad
uersum aut ip̄e nobis pedes abluuit. Nec remi-
uit contumacia constantia fuit ita auctoritate illi
oppressus sum ut nephas putarem si nō acquie-
uissem. Sermo aut̄ illius non aliis apud nos
fuit q̄ mundi huius illecebras & seculi onera re-
linquenda ut dñm xpm liberi expediti q̄ seque-
remur. prestantissimū q̄ nobis p̄ntiūz temporū
illustis viri paulini cuius sup̄ mentem feci-
mus exemplum ingerebat qui sumis opibus
abiectis xpm secutus. solus pene his temporibz
euangelica precepta cōpleuisset. illum nobis se-
cū illum clamabat imitandum beatum q̄
esse p̄ns seculum tante fidei uirtutis q̄ exhibens
dōcūmētum. cum sym̄ Sententiam dñi diues et
possidens multa. uendendo omnia & dando pau-
peribus quod erat factū impossibile possibile fe-
cisset exemplo nam uō in uerbis & cōfabulatoe
eius q̄ta grauitas q̄ta dignitas erat. q̄ alacer
q̄ efficax q̄ ī exoluendis scripturarū q̄stionibz
promptus & facilis. Et q̄ multos ad hanc ptem

I
incredulos scio quippe quos uiderim me ipso
etiam referente non credere. Iesum testor spem
que communem me ex nullius unquam oratione
scientie tantum ingenij tam boni et puri ser-
monis audisse. quod in martini uirtutibus quatu-
la est ista laudatio. nisi quod mirum est hominem
illiterato nec hanc quidem gratiam defuisse.

Ed iam finem libri postulat hinc clau-
dendus est. Non quod omnia que de Mar-
tino fuerant dicenda defecerint. sed quod nos ut
merites porte extremo in opere negligentes uicti
materia mole subcubimus. Nam et si facta et
illius explicari uerbis ut cumque potuerunt in-
teriorum uitam illius et quotidianam conuer-
sationem et animi celo semper intentum nulla
unquam uere profiteor nulla explicat oratio. Illarum
scilicet perseuerantiam et temperantiam in absti-
nentia et in ieiunijs potentiam in uigijs et
orationibus noctes que ab eo pinde ac dies actas.
Nullum quod uacuum ab opere dei tempus quo
uel otio indulserit uel negotio. sed nec cibauit
sono quidem nisi in quantum nature necessitas
cogebat uere fatetur non si ipse ut aiunt ab i-
feris homerus emergit posset exponere adeo
omnia maiora in martino sunt quod ut uerbis co-
cipi queant. Numquam hora ulla morieturque pre-
terijt quo non aut orationi incuberet aut illicet
lectioni. quod etiam inter legendum aut si quid

aliud forte agebat: nunq̄ ab oratione animū
laxabat: Nimirum ut fabri ferrarii moris q̄
inter opandum pro quodam laboris leuamine
incudem suam ferunt: Ita Martinus etiam
dum aliud agere uideret semp̄ orabat. Quere-
uir beatus in quo dolus non fuit. Nemine
iudicans nemine clamans. nulli malum pro
malo reddens. Tātan quippe aduersus oēs
murus patientiam assumpsit: ut cū esset
sūmus sacerdos impune etiā ab infimis cle-
ricis lederet. Nec ppter id eos: aut loco unq̄
amoueret aut a sua q̄tum i: pō fuit caritate
repulserit. Nemo unq̄ illum uidit ratum
nemo comotum: nemo merentem: nemo ri-
dentem. Unus idemq̄ semp̄ celestem q̄damō
letitiam uultu preferens. Extra rām homīs
uidebat. Nunq̄ in illius ore nisi xps. nūq̄
in illius corde nisi pietas: nisi pax: nisi mise-
ricordia mirar. plerūq̄ etiā pro eoz qui ob-
iectatores illius esse uidebant. Solebat flere
peccatis qui comotum & quietum uenenatis
linguis & uipereo ore carpebant. et uere
nonnullos expti sumus inuidos uirtutibz
uite q̄ eius qm̄ illo oderant qd̄ in se non
uidebant & quod imitari non ualebant.
atq̄ o nephas dolendum non alij fuisse i se-
ctatores eius licet pauci admodū non alij
tū q̄ epi ferebantur. Nec uo quēq̄ nomina

1
necesse est licet nos met ipsos plerumque circūlatent. suf-
ficit ut si quis ex his hec legent & agnouerit erube-
scat. Nam si nascitur de se ipse dictum fatebitur cū for-
tasse nos de alijs. Non refugimus autē ut si quis
eiusmodi sunt nosque cum tali uiro oderint. Illud
facile confido omnibus sanctis opusculum istud gra-
tum fore. De cetero si quis hec infideliter legent
ipse peccabit. Ego michi conscius sum me rerum
fide & amore xpi impulsus ut scriberem ma-
nifesta exposuisse uerba dixisse paratumque ut
spero habet adeo premium non quicumque legent
sed quicumque crediderit.

h
Esteria die cū ad me plerique monachi
uenissent inter fabulas iuges lon-
gumque sermonē mentio incidit li-
belli mei quē de uita beati Martini
edidi. Studiosēque eum amulsi legi
libentissime audiebam. Interea indicat michi &
dixisse quēdam malo spiritu suscitatum. cui an-
tinus qui mortuos suscitasset flāmas edomibus
depulisset ipse nup adustus incendio periculose fuis-
set obnoxius passioni. O istum quisque est mi-
seram iudeorum in uerbis eius perfidiam & dicta co-
gnosci mus: qui in cruce pontum domini hys uerbis
interpretant. Alios saluos fecit se ipsum nō potest
saluum facere. uere plane iste quicumque est: si se

illis temporibus natus esset. & in dñm dixisse:
hac uoce dicere potuisset qui simili sanctum
deum exemplo blasphemat. Quid ergo quisq;
es Martinus ideo non potens ideo non sanctus
quia est periclitatus incendio. O beatum & p oia
similem appls etiam i hys conuitijs uirum.
Nempe hoc & de paulo gentiles cū uiperā mo-
mordisset sensisse referunt. hic homo debet
homicida esse quē saluum factum de mazi-
fata uiuere nō sinuerūt. At ille excussa ui-
pera in ignem nichil mali patiebat. Illi autē
subito casurum & repente morturū eū pu-
tabant. Sz cum uiderent nichil mali cōtinge-
ei. conuertentes se dicebant scūm deum esse.
Alioquin uel horū exemplo oīum mortalium
infelicissime. pfidiam tuam corāquē ipē de-
bueras. ut si tibi scandalum mouerat. qd
Martinus flāma ignis uidebat attactis.
hunc rursum attactatum ad merita illius
& uirtutem referēs qd circūseptus ignib;
non perisset. Agnosce. y. miser. agnosce qd
rictis omēs fere sanctos magis insignes pe-
riculorū suorū fuisse uirtutib;. Video qd
petrū fide potētem rerū obstante na-
tura. mare pedibus suppressum & instabiles
aquas corporeo pressisse uestigio. Sed nō mi-
nor m uidet gemitum predicatorū quē fluctib;
absorbuūt & post rēdūum totidemq; noctes
emergente e profundo unda restituit. Itaq; ne

1
scio an pene plus fuerit iuxisse in profundo an
supra maris profunda transisse. Sz hec tu ut +
arbitror stulte non legeras. aut lecta no audieras.
Neqz absqz diuino consilio istiusmodi exemplis
b'is euangelista sacris litteris ptulisset. nisi
ut ex his humana mens erudiret naufragioru
atqz serpentium casus. Et sicut ap'ls refert
qui nuditate fame latronum qz piculis quat.
Omnia hec sanctis hominibz atqz omibz ad peccieda
quidez esse comuna. sed tollendis atqz uincendis
precipiam semp iustoz fuisse uirtute. cum p
omnia temptamenta patientis et semp inuicti
tanto fortius uinceret qzto grauius ptulissent.
Vnde hoc quod ad Martinum ihermitam uocatur.
plenu est dignitatis et glorie. si quidem peri-
culosissimo casu tentatus euicauit. Ceterum
omissum hoc a me libello illo que de uita ipius
scripsimus. nemo miret. cum ibidem sim et
professus me no omnia illius facta complexum.
quia si psequi uniuersa nouissem. imensu
uolumen legentibz edidissim. Neqz sunt ta
parua que gessit. ut omnia potuerit cop'endi.
Sz tamen hoc de quo questio incidit latere no
parat. Et rem omnem ut gesta est referam +
ne forte inconsultum hoc quod ad uitupationem
beati uiri poterat oppor' ptremisille ut idem ui.

Um ad diocesim quadam p' solem co-
suetudine sicut epis uisitane ecclesias suas
moris est media fere hyeme Martinus uisisset.

mansionem

21
mansione[m] ei in secretario ecclesie clerici parauerunt
multum q[ue] ignem scabro uim p[er]ueni pauimento
subdiderunt. lectum ei plurimo stramine exu-
xerunt. Deinde cu[m] se Martinus cubitum collocas-
set. insuetam molitiem strati male blandientis
horrescit. quippe qui ruda humo uno tanto ci-
licio sup[er]iecto occubare co[n]sueuerat. Itaq[ue] q[ui] accep-
ta p[er]motus iniuria stramentum omne i[n] pauimento
proiecit. Casu sup[er] fornaculam p[ar]tem palee illius
qua[m] remouerat aggressus. ip[s]e ut erat moris ruda
humo ex laxitudine itineris urgente requieuit.
Ad mediam fere noctem p[er] interruptum ut sup[er]
diximus pauimentum ignis estuans arescentes
paleas apprehendit. Martinus sono excitatus.
re sopinata anapito p[er]iculo q[ue] maxie ut refe-
rebat. diabolo insidante atq[ue] urgente p[er]uentus
tardius q[uam] debuit ad orationis confugit auxiliu[m].
Nam eximpe fores cupiens. cum p[er]iculo quez
hostiarobdiderat. diu multu[m]q[ue] luctatus grauif-
simum circa se sensit incendium. adeo ut
uestrem qua[m] inductus erat ignis assu[m]pserit.
Tandem in se reuersus. non in fuga s[ed] in d[omi]no
sciens esse p[re]sidium. scutum fidei q[ue] oratois
accipiens medijs flammis. totus ad d[omi]n[u]m conuer-
sus incubuit. Tum i[n]o diuinitus igne s[er]mo-
to innoxio sibi orbe flammaz orabat. Monachi
aut[em] qui p[re]sorb[ati] erant. crepitante q[ue] luctant[ur]
incendij sono. oberratas effringunt fores. de-

1
moro q̄ iōm de medijs flāmis Martinum auisset.
cum tam penitus ēē consumptus tam diuturno in
cendio putaret. Ceterum ut uerbis meis dñs
testis est michi uē referbat & non sine gemitu
fatebat in hoc esse diaboli arte deceptum ut ex
cussus e sōno consilium nō h̄ret quo p fidem &
orationem periculo repugnaret. Deniq̄ tam diu
circa se seuisse ignem q̄ diu sumptis hostiū
turbatus mente temptauerit. Vbi uō auxilium
crucis & oratiois arma reperisset. medius cel
sisse flāmas se q̄ tū sensisse vocantes quas
male esset ex prijs uentes. Unde intelligat
quisq̄s hec legit non solum temptatum eodem
quidem illo Martinum periculo s̄ & pbatum.

Ostea q̄ ante mane digressus es
etiam residens solus in cellula subigerat
illa que sepius occupat cogitatio speculatio
presentium q̄ fastidium iudicij metus futuro
penarū et consequēs erat atq̄ unde cogitatio tota
descenderat peccatorū meorū recordatio tristitia
me confectum q̄ reddiderat. Deinde tū fatigata
angore animi in lectulo membra posuisses de
plerūq̄ ex mellestina solet somnus obrepit.
qui ut sēp matutinis horis leuior mortuus q̄
ita suspensus ac dubius p membra diffundit.
ut quod i alio sopore non euinit pene uigilans
dormire te sentias. Cum repente sc̄m Martinū

22
Epum uidere michi uideoz p̄textum candida
stola, uultu igneo, stellantibz oculis crine purpu
reo. Atq; ita michi i ea habitudine corporis forma
q; qua eum noueram uidebat. ut quod elloqui
nobis pene difficile est. non posset aspicere cur
posset agnoscere. Accidens q; michi paululum li
bellum q; quem de uita eius scriptam dextera
p̄ferebat manu. Ego sancta genua ei complexus
benedictionem pro consuetudine flagitabam sup
positam q; capiti meo manum, tactu blandis
simo sentiebam. Cum inter benedictionis uer
ba solennia familiare illud esse suo crucis no
men iteraret. mox i eum luminibz intentis
cum exsacari uultu illius, conspectu q; nō
possem subito in sublime sublatus eripit.
donec imensa aeris istius uastitate cū tantā
rapida nube subiectum atq; sequiemur ocu
lorz. patenti celo receptus uideli ultra non po
tuit. Nec multo post factum p̄sentez clarum
discipulum illius qui nup̄ excesserat uideo
eadem qua magnum uia standere. Ego im
pudens sequi cupiens, dum altos gressus +
molior q; tonitoz euigilo. Sono q; excitus
congratulari ceptam uisionem quā uidebam.
Cum ad me puer familiaris ingredit solito
tristior uultu, loquens pariter ac dolentis.
Quid inq; tu tam tristis loqui gestus. At ille
duo inquit monachi a turem̄s affuerunt

I
dominium Martinum obisse nuntiāt. Conadi
fateor obortis q̄ lacrimis fleui uberime. qm̄
etiam dum hec ad te fr̄ scribimus fluunt
lacrimę nec illum impatiētissimi doloris
admitto solatium. Te iū ubi hoc m̄ nūtiatū
est. participem esse uolui luctus mei qui erat
sotis amoris. Veni q̄ ad me statim ut p̄iter
lugeamus. quę pariter amamus q̄p̄ sciam
uiz illum nō esse lugendum cui post euctū
triumphatum q̄ seculum nunc demum red
dita est corona iustitię. Sz tam ego nō possum
m̄ impare quim doleam. p̄misi q̄dem pa
tronum. sed solatium uite p̄ntis amisi. Et
si rationem ullam dolor admittet. gaudere
deberem. Est. q̄ ille ut est confortis ap̄lis
ac p̄phis. Et q̄d pace sc̄torū dixerim om̄iū in
illoz iustoz grege nulli sc̄undus ut spero
credo & confido in illis potentissimum q̄
stolas suas in sanguine laurēt aggregatus
agnum ducem ab om̄i integer labe cōmitat.
Nam licet ei ratio t̄p̄is non potuerit ei prestare
martirium. gl̄ia tam martiris non crebit.
qa uoto atq̄ uirtute et potuit esse martir &
uoluit. et si ei neromaniis deianisq̄ t̄p̄ibus
in illa que tunc extitit dimicare cōgressione
licuisset. testoz deum celia p̄ terre sponte
eculeum ascendisset. ultro se ignibz itulisset.
hebreis q̄ pueris equadus. inter flammaz glos

media l3 hymnu dñi in fornace cantasset. &
si esaiianum illud supplicium persecutori forte
placuisse: nunq̃ profecto impar pphete seris
& laminis desecari mēbra timuisset. At si
precisis rupibz abruptis q̃ montibz agē felice
furoz impius maluisset. phibeo confusus te
stimonium ueritatis sponte cecidisset. Si uo
gentium doctoris exemplo gladio deputatus.
inter alias ut sepe prouenit uictimas ducere
retur primus omnium carnifice compulso
palmam sanguis occupasset. tam uo aduersus
omēs penas atq̃ supplicia quibz plerūq̃ hu
mana cessit infirmitas ita a confessione dñi
non recedens in nobilis obstulisset. ut letus
ulceribz congaudēs q̃ cruciatibz quolibet itez
tormenta relisset. Sz q̃q̃ ista nō ptulēr
impleuit in sine cruore martiriū. Nam
quas ille prosper eternitatis humanorū do
lorū nō ptulit passiones / fame / uigiliis / mu
ditate / reueris / obprobriis inuidorū. Infecta
tionibz improborū / cura pro infirmatibz / soli
tudine p̃ perichitantiibz / quo ille dolente
non doluit / quo scandalizante nō uisus est /
quo peccante nō gemuit / p̃ter illa quotidiana
na illius aduersum humane spiritali q̃ ne
quie diuersa certamina / dum in uariis tēp
tationibz appetitu semp exuperat fortitudo um
cendi / patientia expectandi / equanimitas sub

stinendi. Ouerere ineffabilem iuxta pietate misericordia
caritate que cum quotidie etiam in sanctis iuris se
culo fugente fugerit / in illo tamen usque ad finem
aucta in dies singulos perseveravit. Quo ego illi bono
vel spate fructum sum cum me indignum et non
merentem unice diligebat. En rursus lacrimae
fluunt unoque de pectore gemitus erumpit. In
quo michi post hec hominem similis requies inveni
tur caritate solatium. Me miserum me infelitem po
terio ne unquam si diutius uixero non dolere quam
non suppes sum. Erit post hec uita iocunda / erit
dies aut hora sine lacrimis / aut tecum fieri dile
ctissime poterio illius mentionem habere sine fletu aut
unquam loquens apud te aliud quam de illo loqui poterio.
Sed quid te in lacrimas fletusque commoueo. Ecce
nunc consolatum esse te cupio / qui me consolari
ipse non possum. non deerit nobis ille in corde
non deerit. Intererit de se sermocinantibus assa
bit orantibus / quod quia iam hodie prestare dignatus
est uidentium se in gloria sua sepe prebebit. Ad
fidua sicut antea paululum fecit benedictione
non proteget. Inde secundum ordinem uisionis qua
celum sequentibus se patere monstrauit / et quo
sequendus esset edocuit / quo spes nostra tendenda /
quo animus dirigendus instruxit. Quid mihi fiet
frater quod ipse in sum conscius conscendere a
dium illud iter ac penetrare non poterio. Ita
sarcina molesta me onerabit et peccati mole
depressum negato in astra conscelsu. Scrua in se

29
rabilem ducit in tartara. Spes tam superest
illa sola illa postrema, ut quod p nos obtinere
non possumus saltem pro nobis orante. Marti
no mereamur. Sz quid te frater diutius occu-
po epla tam loquaci demoror. que uenturum
simul iam pagina impleta non recipit. Michi
tamen hec fuit ratio symonem istum longius
proferendi. ut qa doloris nuntium epla deferre-
bat eadem tibi ex quadam nri confabulatione
prestaret certa solatium.

Ulpianus seuerus bassule parenti Sa-
ludem. Si parentes uocari iuris licet
te plane expilationis furti qz ream ad pretoris
tribunal iusto dolore traheremus. Quid enim
non conquezar. Quam ate patior iniuriam. +
Nullam m castulam nullum libellum nullqz
eplam reliquisti. ita furaris omnia. ita uniuersa
diuulgas. Si quid ad amicum familiariter
scipli. Si quid forte dum ludimus quod uelz
tamen occultum esse dictum / omnia prius ad te
pene qz fuerint scripta aut dictata pueniunt.
Nimirum obsecatos hys notarios meos p quos
tibi nre ineptie publicant. Nec tn aduersum
eos possum moueri. sibi parent qui in ius no-
strum ex tua potissimum liberalitate uenerunt.

Se q̄ adhuc tuos q̄ meos esse meminere. Tu sola es
re. tu sola culpabilis, que & michi infidias,
et illos fraude circumuehis ut sine ullo delicto
familiariter scripta aut negligenter missa &
illugubrata tibi penitus atq̄ impolita tradant.
Nam ut de reliquis tacitam rogo, quæ admodum
tam cito ad te Ep̄la illa potuit puenire, quam
nup̄ ad Auxilium Diachonum scripseramus. &
Ego. n. colose positus, tu reueris constituta, et
tam longe a patria filio inquietante diuulsa,
quam tandem familiarem illam Ep̄lam occa-
sionem furata es. Namq̄ accepi lras tuas, quib̄
scribis in eadem Ep̄la, quæ de obitu domini Marti-
ni fecerim mentionem, ipm̄ beati uiri transitum
exponere debuisse. Quasi uō ego illam Ep̄lam
aut legendam alij, preter q̄ ipi ad quæ missa ui-
detur ediderim, aut ego tanto sum opere desi-
natus, ut omnia que de Martino cognosci oportet,
me potissimum scribente notescant. Itaq̄ si de
obitu Scti Ep̄i audire desideras, ab illis potius
qui interfuerint cognosce. Ego tibi statim nihil
scribere, ne ubiq̄ me publicus, tam si dās fide
nulli te esse lecturam, paucis tue satisfactam
uoluntati. Itaq̄ prestabo his que mihi sunt
compta participem.

m
Artinus obitum suum longe ante pre-
sciuit, dixit q̄ fratib̄ dissolutionem
sui corporis imminere. Interea causa extitit, qua co-

25
dacenſem dioceſim uifitaret. Nam clericis inter
ſe ecclie illius diſcordantibus / pacem cupiens
reformare / licet finem dierum ſubz non ignoraret /
proſiciſci tamen ob iſtiusmodi cauſam non re-
cuſauit / bonam hanc uirtutum ſuarum conſuma-
tionem eſſe exiſtimas. ſi pacem eccliam reddi-
tam reliquiſſet. Itaque profectus cum ſuo illo / ut
ei mos erat frequentiſſimo diſcipulorum / ſanctiſ-
ſimo quoque comitatu inuergo in flumine conſpicat /
piſcium predam ſequi & rapacem ingluuiem
affiduis urgere capturis. forma inquit hec
demonum eſt / inſidiantur incautis / capiunt
neſcientes / captos deuorant ex ſaturari quod non
queunt deuoratis. Imperat deinde potenti
uirtute uirorum / ut cum cui inatabant quin-
q̃uaginta relinquentes / aridas peterent / deſertas
regiones. Eo nimirum circa aues illoſ uſus
imperio / quo demones effugere conſueuerat /
ita grege facto omnes in unum ille uolucres
congregare / relicto flumine montes / ſiluas
quoque petierunt / non ſine admiratione multorum
qui tantam in Martino uirtutem uiderent ut
etiam auium imparet. aliquodiu ergo in uico illo
ut in ecclia ad quam uerat comoratus / pace inter
clericos reſtituta / cum iam regredi ad mona-
ſterium cogitaret / uiribus corporis cepit repetere
deſtitui / conuocatis quoque diſcipulis indicat ſe iam
reſolui. Tum uero meror & luctus / omnium uox
una plangentium / & dicentium / cur nos patet

1
deseris aut cui nos desolatos relinquis. Inuadet
ergo gregem tuum lupi rapaces et qui eos amor
sibi nostris percussio pastore prohibebit. Scimus qui
dem desiderare te xpm. Sz salua sunt tibi tua p
mia nec dilata minuentur nostri potius mi
sereri quos deseris. Tunc ille motus his fletibz
ut totus semp in domino misericordie uisceribz
affluere lacrimasse phibet. Conuersus qz ad
dm hac tantum uoce fletibz respondit. Dne
si adhuc ipso tuo sum necessarius non recuso
laborem fiat uoluntas tua. Nimirum inter spem
laborem qz positus: dubitauit penes quid mallet
quia nec hos deserere nec xpo uolebat diutius
separari. Nichil tamen inuoto suo ponens aut
uoluntati relinquens totum se domini ad
tuo potestati qz committens. Non ne tibi his +
paucissimis uerbis dicere uidetur. Grauis
quidem est dne corpore pugna militie etia satis
est qz hucusqz certauit. Sz si adhuc i eade labore
pro castis tuoz stare me precipis no recuso
nec fatiscentem causabor etatem. Munia tua
deuotus implebo sub signis tuis quo ad ipse tu
iussus militabo. Et qz optata sit sem m
sio post laborem est tamen alius uictor amor
et cedere nescius senectuti ac si iam pariterati
bonum est in qz dne fiat uoluntas tua hos
uo quibz timeo ipe custodies. O uirum ineffa
bilem nec labore uictum nec morte uiendum
qui in nullam ptem se premior inclinauerit nec

mori timuit nec uiuere recusauit. Itaque cum
 iam per aliquot dies uis febrium teneret, non in
 a dei opere cessabat. Prox in orationibus et uigilijs
 fatigantes artus spiritui seruire cogebat. No-
 bili illo statu suo in cinere et cilicio recubans.
 Et cum ad discipulis rogaret ut saltem sibi uili si-
 neret stramenta supponi. Non decet inquit filij
 christiani nisi in cinere et cilicio mori. Ego si
 aliud uobis exemplo relinquo ipse peccauit. Ocu-
 lis et manibus in celum semper intenti inui-
 ctum ab oratione spiritum non relaxabit. Et
 cum a presbiteris qui tunc ad eum confluxerant
 rogaret ut corpusculum lateris mutatione
 releuaret. Simite inquit simite me fratres
 celum potius respicere quam terram et suo iam
 itinere iturus ad dominum spiritus dirigat. Hec
 locutus dyabolum uidit prope assistere. Quid
 hic inquit astas cruenta bestia nihil in me
 funeste reperies. Habere me sinus recipiet.
 Cum hac ergo uoce flagitatum diuinis opibus
 spiritum deo reddidit. Testati quoque nobis sunt
 qui affuerant, iam exanimi corpore glorificati
 hominis uidisse etiam vultus luce clarior
 remittebat. Cum membra cetera nec tenuis
 quidem macula fuscaret. In alij etiam illo
 tantum artibus non pudendis septenis quo-
 dammodo pueri gratia uidebat. Quis istam
 unquam cilicio tectum quis cineribus credit inuo-
 lutum. Ita uirgo purior lacte candidior iam

in quadam future resurrectionis gloria et natura de-
mutate carnis ostensus est. tam uero in obsequium
eius funebris credi non potest quanto hominum multi-
tudo conuenerit. tota obuiam corpori ciuitas fuit.
cuncti ex agris atque uicis multique ex uicinis etiam
tribubus affuerunt. Optus latus hominum quanta
precipue merentium lamenta monachorumque eo
die fere ad duomilla quernisse dicuntur. spalis
martini gloria eius exemplo in domum suitate et
stirps tanta fructificauerat. agebat enim ante
se pastor extinctus greges suos sancte illius mul-
titudinis pallidas tubas agmina palliata et aut
emeritorum laborum senes aut uiratos christi in faciem
ta tyrones tam uirginum choros fletu aspernetes
preputore culelandum potius illi esse sentiret.
que iam suo dominus gremio confoueret. quam sancto
dissimulabat gaudio quod dolebat. Siquidem
fides prohibet flere gemitum extorquet affectus.
Et enim tamen erat sancta de illius etiam exultatio
quia de morte confusio. Ignosce fletibus gra-
tulare gaudentibus. quia et pius est gaudere
martino. et pius est flere martinum. dum
unusquisque et sibi prestat ut doleat. et illi de-
bet ut gaudeat. Hec igitur beati uiri corpus usque
ad locum sepulchri hymnis canora celestis turba
prosequitur. Comparat si placet secularis illa
pompa non dicam funebris sed triumphi. quid
simile martini exequiis competere. ducant
illi precutibus suis uinctos post terga captiuos.

27
Martini corpus hij qui mundum dictu illius
uicebant prosequunt. Illos confusis plausibus
p[ro]p[ri]os honoret. insana Martino diuinis plau-
ditur psalmis. Martinus hymnis celestibus ho-
noratur. Illi post triumphos suos in tartara tu-
duntur. Martinus habrahe sinu letus excipi-
tur. Martinus hic pauper & modicus celum
diues ingreditur.

Nalasi I

Ubi postumianus edisserit prosperitatem nauiga-
tionis & omnem sue peregrinationis ystoriā.
quāta mouente fides xpi floreat. que sit scō-
rum quies. que instituta monachorum. q[ui]busq[ue] signis
ac uirtutibus in seculis suis xps operetur.

Ubi explorandorum locorum gratia altitudo longius
processit. & inuenit senem presbiterum i uelle
pellitiam molam manu uertentem & conuiuuium
illius exponit. & hominum mores regionis
illius preclaros. quibus alimonis uiuant & q[ui]
celebre i locis illis fata proueniunt.

Ubi dicit q[uod] tunc Alexandria inter ep[iscopos] & mo-
nachos inuitia certamina gerebant ne quis
origenis libros legeret.

Ubi Bethleem opidum petiit. cuius loci eccliam
sct[us] hieronimus regebat. et ubi monachorum uel
clericorum aīos uel conuersationes exponit. et q[uod]
die noctu q[ui] aut legebat aliquid semper aut
scribebat.

Ubi dicit in egypto multa esse monasteria. ubi p^{ri}ma
uirtus obedientia est et ubi infans mirae
magnitudinis aspidem in monasterium detulit. et
alia multa que p^{ro} seuis suis dei uirtus opat.
Ubi uidit diuos senes quorum unum sol nunq^{uam} ui-
disset epulantem et alium nunq^{uam} uidisset in-
t^{er}itum.

De heremita qui habet ortum uberrimum et bo-
uem qui aqua de puteo proferebat. ibi uidit
ollam cum oleis sine igne feruere.

De heremita cui lupa abstabat cenanti.

De anachoreta qui leone catulos illuminauit et
ab ipsa fera munus accipere non contempsit.

De anachoreta qui a fera ibi eductus est quas
radices sumere quia respicere deberet.

De Anachoreta qui seipsum corpus sui rectus nu-
ditatem suam diuino lumine uestiebat.

De probatione morachi incipientis / que ignis
non contigit.

De probatione aduene qui aridam uirgam et
assidua irrigatione aque florere fecit.

De quodam sancto uiro cui ex uirtutibus honor
et ex honore uanitas cepit obrepere et qualem
ab hoc uicio liberatus sit. et q^{uod} si in hac regia
ordinatus sit clericus continuo quomodo elatus
sit supra aut uanitate et q^{uod} ornamentis non
moueri s^{ed} uictum requiebat.

Ubi dicit q^{uod} nullus in orbe terrarum fere locus sit
ubi non uita d^{omi}nⁱ Martini scripta teneatur.

25
Vbi Seuerus ait qd dñs Martinus in media turba
et conuersatione populorum tanta opatus est q̃ta
nec heremite nec Anachoriti qui ad om̃i impe-
dimento liberi sunt / & q̃ inexpugnabili uir-
tute aduersum om̃ia funditus steterit.

Vbi Postumianus ait. Ego quo ad uiam & sapi-
entiam egypti monachos predicabo / laudabo an-
choritas. mirabor heremitas. Martinum semp̃
expectam. Non illi ego audeo monachorum certe nō
Ep̃orum quēpiam comparare.

Postumianus Seuerō ait. tu potius ut desidero re-
sidua Martini opera continge que & preterisse
confessus est. At ille respondit arbitror rectius
istud a Gallo esse poscendum / et cetera q̃ sequunt̃.
Gallus respondit licet impar sim tanto oneri
tamen prebatus a Postumiano obedientie cogor
exemplis ut minus istud quod imponitis nō
recusem.

Vm in unum locum ego et Gallus
nostris conueneramus / ut in et
propter Martinum memoriam / ex
illius in discipulis erat / et ppter

1
sua merita carissimus. interuenit nobis Po-
stumianus meus. nostra causa ab oriente quo
se ante triennium patriam relinquens contulle-
rat regressus. Complexi hominem amantissimi
exosculati q. genua & pedes eius. Cum imo &
atq. altero spatio obstupesci inuicem flentes
per gaudium deambulassemus. lectis inter ci-
cys consedimus. Tum prior Postumianus me
intuens inquit. Cum essem in remotis egypti
partibus libuit ut ad mare usq. procederem.
nauem q. illic onerariam offendi. que cum &
mercibus nathonam petens soluere parabat. Ea-
dem nocte in somnis astare uisus es & iuxta
manu me trahere. ut nauem illam conscenderem.
Mox tenebras rupente diluculo. cum de eo loco
in quo quicueram surrexisssem. seminiuz meu
ipse mecum reputans tanto tui desiderio correp-
tus sum ut nihil contactus nauem conscenderem.
Trigesimo die. Auxilium adpulsus. inde huc
decimo puenerim. adeo prospera nauigatio pre-
adfuert uoluntati. Tu modo ppter que tota ma-
ria transnauigauimus. tantum terre transcu-
rimus. complectendum profuerumq. te re-
motis omnib. trade. Ego ubi inq. etia cu tu i egypto
morareris. toto semp tecum aio & cogitatione
uersabar. meq. de te die ac nocte cogitante totu
tua caritas possidebat. ne dum modo me tibi &
extimes puncto tps defuit. quom. Enus
amore tuo pendens te intuear. te audiam. te

conloquar nullo penitus in secretum m'm qd
nobis h'c secretior cellula prestat admissio. Nam
huius nostri ut arbitror galli presentiam non
molestes feceris quia hoc aduentu tuo & uides
pergaudet/atq; eo triumphat gaudio. Recte i
quit plane Postumianus in societate nra gal
lus iste retinebitur: quia & si parum in cognitus
est/pro eo tamen qd tibi est carissimus/no pot
michi non esse carus. Maxime cum ex Martini
sit disciplina! neq; grauior quolibet conficere
nobiscum: ut possitis fabulari: quippe cu ppter
hoc uenerim /ut me huius Sulpitii societas am
icaret. Me aut utraq; manu coplectetur & de
siderio etiā ut uerbosus impenderem. Enim uo
inq; satis probasti /q; tuum pius amor possit /q
nostri causa /tot maria /tantum qd terrarū men
sus a summo ut itadicam solis egressu usq; i ei
occidua uenisti. Age qd qd & secreti inter nos
nec occupati sumus / & sermone tuo uacare de
bemus. & dissezas nobis uellim omne tue pere
grinationis hystoriam / quā in oriente fides xpi
floreat. que sit ibi sanctorū requies: que isti
tuta monachorū / q; utq; signis ac uirtutib; in
dicis suis xps operetur. Nam certe qd i his
regionib; in ista que uiuimus ipsa nobis
uita fastidiosa est. Libenter ex te audiemus
si uel i heremo uiuere xpianis licet. Ad hec
Postumianus: faciam inquit /ut desiderare
te uideo: s; queso prius ex te audiam an isti

omnes quos hic reliqueram sacerdotes tales sunt ^{atque} quales
eos ante quam proficiscerem noueram. Tum ego absit
a te inquit ista querere. que ut una mecum puto et
noti. aut si ignoras non audire sit melius. illud
reticere non possum non solum illos de quibus
tu interrogas. nihil meliores quam noueras factos. Si
unum illum nri quondam amantem in quo
respirare ab istorum insectationibus solebamus. aspicio
rem nobis fuisse quam debuit. Nec uero quicquam illum
identius dicam quia et amicum colui et
tunc etiam amavi cum putabat inimicus. Me aut
hoc tacitis cogitationibus reuoluente animo. dum
doloris te compungit pene nos sapientis et
religiosi uiri amicitia destitutos. illum quondam
tam amicum nobis tam amari esse potuisse. uo-
hec que melioris plena sunt relinquamus. te
potius ut dudum sperandam audiamus. Ita
inquit fiat postumumus. Quod cum dixisset pau-
lulum omnes conticimus. deinde ciliatium
cui insederat ad me propius admoit atque ita
exorsus est ante hoc triennium quo tempore hinc
abiens tibi sulphuro ualde dixi. Vbi natiome
nauem solimus. quod die portum affuerat intra
uimus. Adeo prospera dei nutu nauigatio fuit.
Libuit animo adire cartaginem loca uisitare et
sanctorum et precipue ad sepulchrum cupiam max-
tius adorare. quod decimo die ad portum regressi
proiectique in altum. Alexandria petentes et
luctante austo pene in Syrtis illati sumus. Ad

providi naute cauentes lectis naue anchoris sistunt.
sub oculis aut terra continens erat in qua scaphis
egressi cum uacua ab humano cultu omnia terne
remus.

Go studiosus explorandorum locorum gratia.
Longius processi tribus sex alioque milibus
paruum tugurium inter arenas conspicio cuius
tectum Sicut Salustius ait quasi carina nauis
erat contiguum terre satis firmis tabulatis con
stratum. Non quod ibi uix imbrium ulla timeatur
fuisse aut illuc pluiam nequando quidem au
ditum est sed quod uentorum cauius est ut si quoniam
elementiore celo aliquotulus spirare flatus
cepit maior in illis terris quam in illo mari nauis
fragum sit. Nulla ibi germina sata nulla pro
ueniunt. quippe in stabili loco arenarum arenis
ad omnem motum uentorum cedentibus. Vix ubi
nouerca quedam aues aquadum amari pronu
tiatoria uentis resistunt. Terra aliquotulum
solidior herbam raram atque hyssicam gignit
ea ouibus est papulum satis utile. Incole lacte
uident. Qui solentiores sunt uelut dica dixeru
ditiores. Ordeaceo pane utuntur ea ibi sola mellis
est que celestiter prouentus per naturam solis huius
aeris uentorum calidus euadere solet quippe fert
ad hoc tacti seminis trigesimo die maturare.
Consistere autem ibi homines non alia ratio facit
quam quod omnes a tributo liberi sunt. Extremo si quidem
cyrinorum orta est deserto illi congrua. Quod inter

1
Egyptum & Affricam interiacet. p quod olim cato
Cesarem fugiens duxit exercitum. Ergo ad Tu-
guriū quid conspexeram petendi. Inuenio se-
nem in ueste pellitia molam manu uerterem /
consalutatos accepit nos benigne. Eiectos nos in
illud litus exponimus. & ne statim repetere cur-
sum possimus maris molitia attereri. Egessos in
terram ut mox est humani ingenij naturam
Locoy / cultum q̄ hitantium uoluisse cognoscere
xpianos nos esse / id precipue querere an essent
aliqui inter illas solitudines xpian. Tum uō ille
flens p̄ gaudio ad genua nra prouoluit. Ite
nos ac sepius ex osculatos inuitat ad orationem.
Deinde positus in terram uerue cū pellibz facit nos
discumbere. Apponit prandium sane locupletis-
simum dimidium panem ordeacum. & ramus
aut nos quatuor. Ipse erat quintus. fasciculū etiā
herbe intulit cuius nomen exadit. que mete-
similis. exuberans folijs. saporem mellis pre-
stabat. huius predulci admodum suauitate
delectati atq; satiati sumus. Ad subridens
ergo ad Gallum meum. Quid inq; galle pla-
cet / ne tibi prandium fasciculus herbaz & pa-
nis dimidijs uisus qnq; tum ille sicut est ue-
recundissimus / aliquantulum exubescens dum fa-
tigationem meam accepit. facit inquit Sulpitij
tuo more / qui nullam occasionem si qua tibi por-
recta fuerit omittis. quim nos edacitatis fati-
ges. Sed sit facis i humane / qui nos gallos ho-

31
mines cogis exemplo angelorum uiuere. Quod ego studio
manducandi etiam Angelos manducare credam. Nam
istum dimidium ordeacum timeo uel solus atti-
gere sed contentus sit hoc cizrensis ille. cui uel
necessitas uel natura est excizare uel postremo
isti quibus credo maxima iactatio mediam cibi
fecerat. Nos procul amari absumus et quod
tibi sepe testatus sum galli sumus sed potat hic
potius explicare sui Cizrenensis ystoriā. Em-
pero postumimus cauebo post hec cuiusque ab-
stinentiam predicare ne gallum nostrum aduū
penitus offendat exemplum. Statueram etiam
cenam Cizrenensis illius uel consequentia. septē
eius diebus apud ipsum fuimus referte conuiuia.
sed supersedendum est ne gallus se extimet fa-
tigari. Ceterum postero die cum aliqui ad nos ui-
dendum confluere cepissent cognoscimus illius
hospitem nostrum esse presbiterum quod summa nos dissi-
mulatione celauerat. deinde cum ipso ad ecclesiam
processimus. que fere duobus milibus aberat a con-
spectu nostro interiectu montis exclusa. erat
aut uilibus tecta uirgultis non multo ambitiosior
quam nostrum hospitium tabernaculum in quo nisi micur-
uus quis non poterat consistere. Cum hominum
mores quereremus illud preclarum aduertimus
nihil eos neque emere neque uendere. Quid sit et
fraus aut furtum nesciunt. Aurum atque ar-
gentum que prima mortales putant negligunt
neque habere cupiunt. Nam ego presbitero illi decem

I
numos aureos obtulissim. refugit altiore consilio
protestatus / etiam auro non stui sed destitui. Ali
quātulum ei uestimentoz inclusimus / quod
cū ille benigne accepisset reuocantibz nos ad
mare nauis / discessimus.

Rospro qz cursu septimo die Alexandria
puenimus / ubi feda inter Epōs atqz mo
nachos certamina gerbant / ex ea occasione uel
causa / quia congregati in unum / sepius sacerdo
tes frequentibz decursumus sinodis uidebantur
ne quis Origenis libros legēt / aut hēret. Tractator
aut scripturaz sacraz peritissimus hēbat. Sz ipi
quedam in libris ipius infamius scripta memo
rabant / que assidue eius defendere non aui
ab hereticis potius fraudulenter inserta dicebat.
Et imo non ppter illa que ī reprehensioe merito
uocarentur / etiā reliqua esse dānanda / cum
legentium fides facile possit hēre discrimen /
ne falsata sequerentur / et tamē catolice di
sputata retineret. Non esse aut mirz si in
libris neotericis et recentez scriptis / fraus he
retica fuisset opata / que in quibusdā locis
non timuisset incidere euangelicā ueritatē.
Aduersum hoc epi obstinatius remittentes pro
potestate cogeant / recte etiā uniuersa cū prauis
et cū ipō auctore damnare / quia satis sup qz
sufficeret libri quos ecclia receperat. Respue
dam esse penitus lectionem / que plus esset no
citura incipientibz. Muchi aut ex illis libris qdaz

3
cum solius indaganti admodum multa placuerunt
sed nonnulla reprehendi in quibus illam praua
sensisse non dubium est. que defensores eius
fallata contendunt. Ego miror unum eundem
q̃ hominem tam diuersum esse a se potuisse.
ut in eadem parte qua probat neminem post
ap̃olos h̃eat equalem. in ea uõ que iure rephen-
ditur. nemo deformius doceat errasse. Nam
cum ab epis. excerpta in libris illius multa
legerentur. que contra Catholicam fidem sc̃pta
constarent. locus ille uel maximam parabat
inuidiam. in quo dictum legebatur. quia dñs
ihs. sicut pro redemptione hominis in carne
uenisset & crucem pro hominis salute p̃passu
mortem pro hominis eternitate gustasset. ita
etia eodem ordine passionis. etiam diabolum
redempturus. quia hoc bonitati illius pietati
q̃ congrueret. ut qui p̃ditum hominem libe-
rasset. prolapsum q̃ Angelum liberaret. Cum
hec atq̃ alia istiusmodi ab epis. proderent. ex
studij partium orta seditio est. Que cũ rep̃-
mi Sacerdotum auctoritate non posset. seu
exemplo ad regendam eccl̃ie disciplinam pre-
fectus assumitur. Cuius errore dispersi ac p̃-
diuersas oras monachi sunt fugati. ita ut pro-
positis edictis in nulla consistere sede sinerent.
Illud me admodum promouebat. q̃ hyeronimus
uir maxime Catholicus & sacre legis peritissimus.
Origenem secutus primo t̃p̃e putabatur. que nunc

1
precipue uel omnia ipsius scripta damnalet. nec uo
ausus de quocq; temere iudicare. Prestantissimi
tamen uiri & doctissimi ferebantur in hoc certa
mine diffidere sed tamen siue illud error est &
ut ego sentio siue heresis ut putatur non solum
reprimi non potuit multis aduersariis sa
cerdotum: sed nequaquam late se potuisset effunde
nisi contentione cretisset. Istius mori ergo tur
batione cum ueni. Alexandria fluctuabat. d
ne quidem epus illius ciuitatis benigne admo
dum & melius q; opinabar excepit. & se cum
tenere temptabat. Sed non fuit animus ibi consi
stere ubi recens fratere cladis ferebat inuidia.
Nam & si fortasse uideantur parere epis debu
isse. Non ob hanc tamen causam multitudinem
tantam sub xpi confessione uiuentem praeter
ab epis oportuisset affligi.

Sicut inde discessus bethleem opi
dum prius quod ab hyerosolymis sex
millibus disparatur. Ab Alexandria aut sex
decem mansionibus abest. ecclesiam loci illius &
hieronimus presbiter regit. Nam praedia e
pi qui hyerosolimam terret. Mihi iam pridem
hieronimus supiore illa mea peregrinatione co
pertus facile obtinuerat ut nullum in expedi
dum arbitrarer. Virq; preter fidei meritum
dotem q; uirtutem non solum latine atq; gre
cis sed & hebreis etiam litteris ita institutus est &
ut se illi in omni scientia nemo audeat comparare.

Miror autem si non et uobis per multa que scripsit
opera comptus est. cum per totum mundum le-
gatur. Nobis uero Gallus inquit nimius nimius
que comptus est. Nam ante hoc quinquennium +
quendam illius libellum legi in quo tota mona-
ratio monachorum ab eo uehementissime uexat
et capitur. Unde interdum belgitus noster
ualde irasci solet quod dixerit nos usque ad uomitu
satiari. Ego autem inquit Gallus illi non ignosco
atque ita sentio de orientalibus illum potius mo-
nachis, quam de occidentalibus disputasse. Nam eda-
citas in grecis gule est. In gallis natura. Tum
ego scolastice inquit galle defendis gentem tuam.
Sed queso te libere iste mundus hoc solum uitium
clamat in monachis. Immo uero inquit nihil pe-
nitius omisit quod non carperet, laceraret, expo-
neret. precipue auaritiam. hec minus uanitate
infectus est. Multa de superbia. Non pauca de su-
pplicatione disciuit uere factior. promixisse mihi
uidetur uitia multorum. Ceterum de familiarita-
tibus uirginum et monachorum atque clericorum que +
ueraque fortia disputauit. Unde a quibusdam quod
nominare nolo dicitur non amari. Nam sicut
belgitus noster irascitur edacitatis nimie nos
notatos: ita illi fremere dicuntur cum in illo opu-
sculo scriptum legunt. celibem spiritus uirgo per-
manum fremere quicquid extraneum. Adhuc ego
nimium inquit galle progredieris. caue ne et te

I
aliquis qui hec fortasse agnoscat exaudiat te q
una cu hyeronime incipiat non amare. Nam
q scolasticus es non merito te uerbi comia illi
admonebo. Obsequium amicos ueritas odium
parit. Tua nobis potius ut ceptas postumione
reperatur orientalis oratio. Ego inquit ut docere
institueram apud hyeronimum sex mēibz fui.
Cui iugis aduersus emulos pugna ppetui q certa
men consuevit odia pditoy. Odezunt cu heretici
qz eos impugnare non desunt. Odezunt clerici
qz uitam leoy insectat q crimina. Sz plane
cu boni omes admirant q diligunt. Nam qui
eum hereticum esse arbitrant infamunt. Vere
dixerim catholica hominis scientia sana doctrina
est. Totus semp in lectione. totus i libris est. no
die non nocte requiescit. aut legit aliquid sep
aut scribit. Quod nisi in fuisse fixum aio q
promissum deo teste ppositum heremum adire
uel exigui temporis pincto atanto uero discede
noluissē. huic ergo traditis atq commissis oibz
meis omi q familia que me contra uoluntatem
animi mei secuta tenebat implicitum exonerat
quodammodo graui fasce penitus ac li. regius
Alexandriam uisitatis ibi fratribz ad superiorem
inde thebaydam idest ad egypti extremam con
tendi. Ibi q uaste parentis heremi solitudines
plurimum fecerantur hie monachoy.

Quoniam est si omnia cupiam referre q
uidi tamen pauca pstringam e pluribz.

34
haud longe ab heremo contigua milo multa sunt.
monasteria. habitant uno in loco plerique centum
quibus summum ius est sub abbatis imperium ui-
dere nihil arbitrio suo agere. omnia ad nutum
illius potestatemque pendere. Ex his si quis maio-
rem uirtutem mente conceperit aut acturi et
solitariam uitam se ad heremum conferant. Non
nisi permittente abbate discedunt. hec illorum prima
uirtus est parere alieno imperio. Transgressis ad
heremum abbatis illius ordinatione panis sit
quolibet cibis aliis ministratur. Casu per illos
dies quibus illo aduenirem. ciuidam qui nuper
ad heremum secesserat. Neque amplius ab hoc et
monasterio. quam sex milibus tabernaculum sibi co-
stituerat. patrem abbas per duos pueros miserat. quorum
maior habebat etatis annos. xv. minor duodecim erat.
his ergo inde redeuntibus. aspis mure magnitudinis
fit obuiam. cuius occursum nihil precepsit. ubi ante
pedes eorum uenit. quasi incantata cæminibus cerulea et
colla deposuit. minoris autem pueri manu adprehensa
ac palio inuoluta fecit cepit. Deinde monasterium
quasi uictor ingressus. in occursum suum expe-
ctantibus cunctis captiuam bestiam resoluens palio
non sine iactantiae tumore deposuit. Sed cum infan-
tium fidem atque uirtutem ceteri predicarent. et
abbas ille altior consilio. ne infirma etas isolesceret.
uirgis utrumque coepulauit. multum obuirogatos. ut
ipsi quod per eos dominus operatus fuerat. prodidissent. Opus
ille non sine fidei. sed diuine fuisse uirtutis. discere.

rens potius deo in humilitate seruire / & nō in signis
& uirtutibz gloriari / quia melior esset infirmi-
tis conscientia uirtutum uanitate. hoc ubi ille mo-
nachus audiuit / & periculatos infantulos serpen-
tis occulsi / & ipse insup multa uerba uicto se-
pente meruisse / abbatem obsecrat ne sibi post hec
panis ullus aut cibus aliquis mitteret. Jamq;
octauus dies fuerat emensus / quo se homo xpi
intra periculum panis ipse cōcluserat. Ardebant
membra ieiunio / s; deficere mens celo intenta nō
poterat. Corpus media fatescebat / fides firma du-
rabat. Cum interim admonitus abbas ille p spūm
ut discipulum uisitaret / pia solitudine cognoscere cu-
piens quia uire constantia uir fidelis aleretur / qui
ministrari sibi panem ab homine noluiisset / ad re-
quirendum eum ipse proficiscit. Ille ubi eminens
senem uenire conspexit / occurrit / agit gratias du-
cit ad cellam. Cum ingressi sint ambo pariter cō-
spiciunt palmaticam sportam foribz adfixam de po-
ste pendere / ac primum calidi panis odor sentit
tactu uō / ac si ante paululum focus esset ereptus
ostenditur / egypti tamen panis forma nō erant
obstupescit ambo mirus celeste cognoscunt. Cū
ille hoc abbatis aduentui presertum fateret. Abbas
uō illius fidei ac uirtuti potius ascribet. Ita ambo
celestem panem cū multa exultatione fegerunt.
Quod cum senex ad monasterium post regressus
fratribz retulisset / tantus omnium incendat ardor
aīos ut certatim ad heremum & sacras solitudines

35
ize pperarent. Miseros se facientes. qui diutius
in congregatio multorum. ut humana essent patie
da conuersatio reledisset.

In hoc monasterio duos ego series uidi
qui iam per quadraginta annos ibi de
gere. ita ut nunquam inde discesserint. fecerunt
quorum pretereunda nulli commemoratio non esse
uideretur. si quid id eorum uirtutibus et abbatis
ipsius testimonio et omnium fratrum audierim ser
mone celebrari. quod unum eorum. Sol nunquam ui
disset epulantem. alteram nunquam uidisset ira
tum. Ad hec Gallus me intruens. O si uester
ille nolo nomen edicere nunc adesset. uelim ad
modum istud audiret exemplum. quod in multis
sepe personis mirum exprobatum. rachelementer.
Sed tamen quoniam inimicus suis gratum audio nuper
ignouit. si istud audiret. magis magis quam propo
sito confirmaret exemplo. preclarum et uirtute
iracundia non moueri. nec uero inficator. iustas
illi causas irae fuisse. sed ubi durior pugna.
ibi gloriosior est corona. Unde quidam se agno
scit. iure laudandum. Quod cum libertus de
ruerit ingratus. miseratus est potius quam insectare
abiectionem. Sed neque irascit illi aquo uidet abie
ctus. Ego autem nisi istud uideret de iracundia
Postumianus prodisset. Ex gratia irascere
discessione fugitiui. Sed quoniam irasci non licet. tota
istorum commemoratio que non compungit abolenda
est. Te inquam postumiane te petrus audiamus.

Faciam inquit Galle quod precipis quatenus tam
studiosos esse audiendi uos uideo. Sz memineret
quia non sine fenore istam apud uos depono lez
monem. Libens prelo quod polatis dum paulo post
quod poposcere non negatis. Nos uo magis nihil
habemus in quo tibi mutuum uel sine fenore
restituere possimus. Sz tamen quicquid putaueris
impato dummodo ut ceptas desiderare nostris sans
fatis. Valde. y. delectat nos tua oratio. Nihil magis
possumus ueltra studia fraudabo. Et qz heret
tante unius inapientis agnouisse uirtutez refera
adhuc uobis parca de pluribz.

Rgo ubi prima herem ingressus sum
duodecim fere amilo milibz herem aut
unum ex fratribz ducem locor pitum. Puenim
eiz ad quendam moradium ad radicem montis
hitantem. Ibi quidam illis locis rarissimum pu
rens erat bouem unum habet cuius hic erat to
tus labor. Immo la rotali machina aqua pducere.
Nim sepe mille ante amplius pedum profundum
pugnare fecerunt. Ortus illic erat multis oleibz copio
sus. Id quidem contra naturam herem ubi oia
exalta exulta solis ardoribz nullus unqz seminis
id ex quam radicem depisse fecunt. Verum hoc
fuit labor cu pectore cominus ex propa psta
bat. Igitur. y. irrigatio aquarum tantaz
pugnare. Ardens dabat ut in in modis uirere
et pugnare. Igitur illius olea uiderimus. Ex his
igitur cum dno boz ille uiuebat. Nobis qz ex ea +

54 36
cepia sanctus dedit: ibi uidi quod uos galli forte
non creditis. ollam cum olla: que nobis in cenam
parauimus. sine igne frueretur. tanta uis solis est
ut quibilibet eorum etiam ad gallos pulmenta suffi-
ciat. Post cenam aut iam inclinata uespera iui-
tauit nos ad arborem palmam. cuius interdum pomis
uiuere solebat. que tunc duobus millibus abeat. Nam
he tantum in heremo arbores licet raro hentur. Tam
quod usum solis antiquitas procurauerat. in so-
lis natura originat. igitur mihi si deus presens ha-
bitandam quod a sanctis heremum hoc seruis suis
parauerit. Ex maiore. y. parte qui intra illa sece-
ta consistunt. cum alia ibiamina nulla succedunt
istarum arborum pomis alimur. Ego ubi ad illam
ad qua humanitas nostra hospis ducebat arborem p-
uenimus. Leonem sibi offendimus. Quo uiso ego
et ille dux meus intremuimus. Sanctus uero
ille incunctanter accessit. nos licet trepidi secun-
sumus. fera paululum ut cerneret impatit a deo
modesta discessit. & constitit dum ille ad riga-
ram humilioribus pomis deciperet. cum quod plena
palmulis manu obtulisset. occurrit bestia. accepit
quod tam libere quam nullum animal domesticum. Et
cum comedisset abcessit. Sed nos hec intuentes &
adhuc timentes. facile potuimus expedire. quia in
illo fidei uirtus et quia in nobis esset infirmitas.

Liium equie singularem uirum uidimus
primo turgio in quo non nisi unum recipi
posse humentem. De hoc illud scribat quod ei lupa solita

erat adstare cenanti nec facile unquam bestia falleret
quoniam illi ad legitimam horam refectionis occurreret.
et tamdiu pro foribus expectaret donec ille panem
qui cenule suppositus esset offerret. Illam manum
eius lambere solitam atque ita impleto officio
prestita consolatione discedere. Sed forte accidit
ut sanctus ille dum fratrem qui ad eum uene-
rat deducit abeuntem diutius abesset. Quod non
nisi sub nocte remearet. Interim bestie ad con-
suetudinariam illud cene tempus occurrat, uia-
etiam cellulam: cum familiarum patrum abesse
sentiret: ingressa curiosius explorans. ubi nam
esset habitator: casu contrigua cum panibus quique pal-
mita sportella pendebat. Ex his unum percipit
et deuorat. deinde perpetrato scelere discessit. Re-
gressus heremita uidit sportulam dissolutam: non
constante panem nullo, damnum rei familiaris
intelligit: ac prope limen panis assumpti fragme-
ta cognoscit. Sed non erat incerta suspitio: quod fu-
tum plora fecisset. Ergo cum sequentibus diebus
sine consuetudinem bestia non fuisset: nimis audax
facti consilia ad eum uenire dissimulans: cui fe-
cisset iniuriam eoque patiebatur heremita se alium
solatio destitutum. Postremo illius oratione reuoca-
ta septimum post diem adfuit ut solebat ante ce-
nanti: sed ut facile cerneretur ueracitatem penitentis
non ausa prius accedere: deiectis in terram primum
do pudore luminibus: quod palam licebat intelligi
quidam ueniam precabatur: quia illius confusionem

heremita miseratus iuliet eam propius accedere
 et manu blanda caput triste premulcet. deinde
 pane duplicato rem suam refecit. Ita indulge-
 tum concessit. officij consuetudinem deposito me-
 rore repaauit. Intuenam etiam x̄p̄ in hac parte et
 uirtutem cui sapit omne brutum est. cuius mite-
 est omne quod seuit. Lupa prestat officium. Lupa
 furti crimen agnouit. Lupa consilio pudore cofin-
 ditur. uocata adest. caput prebet. et h̄et sensus
 indultis sibi uenit sui pudorem gessit errati. tua
 est uirtus x̄p̄. tua sunt hec x̄p̄ miracula. Et enī
 que in tuo nomine operantur serui tui tua sunt.
 Et in hoc iugissimus q̄ manifestatam tuam
 fore sentiunt homines non uidentur.

E cui aut hoc incredibile forte uideat.
 maiora memorabo. fides x̄p̄i adest. me
 nichil fingere neq̄ incertis auctoribus uulgati
 narrare. Sz que mihi p̄ fideles uiros compta sunt
 explicabo. habitant pleriq̄ in heremo sine ullis ta-
 bernaculis quos anachoritis uocant. viuunt he-
 bay radicibz. nullo unq̄ certo loco consistunt ne
 ab hominibz frequententur. quas nox coegit sedes
 h̄ent. Ad quendam igitur hoc ritu atq̄ hac lege
 uiuentem. duo ex mitia monachū. licet longa &
 diuersa regione. tamen quia olim ip̄s in monaste-
 rij conuersatioe carus & familiaris fuisset. audi-
 tis eius uirtutibz retenderunt. quē diu multū
 q̄ quesitum. tandem mense septimo reperiunt
 in extremo illo deserto. qd̄ est theophis coniugū

demorantem quas ille regiones iam dantes dixit
bitur hinc. Qui licet omnium hominum tunc
oculis tamen agnos non refugit. sed se carissis
prudum non negant. Quarta die aliqui
progressus cum prosequeretur alientes leenam mte
magnitudo ad se uenire conuocant. bestia licet
radus uis non incerta que petret Anachorite
pedibus aduoluit. Et cum fletu quodam ac la
mentatione procumbens iudicabat gemens pre
ac rogantis affectum. Ad uenit omnes & popu
illum qui se intellexerat expetitur pateret
secuntur. Nam prius & subinde restans
subinde respectans facile poterat intelligi id eam
uolle ut quo illa ducebat anachorita sequeretur.
Quid multum ad speculam bestie puenit
ubi illa adultos iam quique catulos male fera nu
trabat qui ut clausis luminibus ex alio matas
exierant cecitate perpetua tenebantur. quos
quos de rupe prolatis ante Anachorite pedes ma
ter expositi. Dum de matris sanctus aduenerit
quid bestia postularet iuocato quod de nomine cotecta
uit manu iermina clausi catulorum ac statim ce
citare depulsa aptis oculis bestiarum diu negata
lux patuit. Ita fides illi Anachorita que desidera
bant uisitatio cum admodum fructuosa laboris
sui mercede redierunt qui in testimonium tante
uirtutis admissi fidem sancti quam christi que per
ipsum esset testificanda iudicabant. Iuxta dictum
sunt leenam post dies quique auctore facti beneficii

reuerisse eidem q̄ iusitate fr̄e pellem p̄mu-
nere detulisse. quā plerūq̄ sanctis ille quasi
admiraculo circūtectis non dedignatus ē m̄nus
p̄ bestiam firmere cuius alius potius interpreta-
tatur auctorem.

Rat etā anachorite ī illis regionibz nōne
illustre qui in ea parte deserti que siens
ungitū habitabat hic cū primum se ad heremum
contulisset & herbis herbarum q̄ radicibz quas
predulcis interdum & saporis eximii dat h̄nena
uictus ignarus germinis elegendi rora ple-
rūq̄ carpebat nec erat facile uim radicū sapore
discernere quia omnia eque dulcia. R̄ pleraq̄ occul-
tore natura uirus letale cohibebant. Cum ergo
edentem uis interna torqueret īmensis doloribz
uitalia uiruta quaterentur ac frequēs uomitus
cruciatibz nō ferendis ipam aīe sedem stomacho
iam fatescente dissolueret. omnia penitus q̄ esset
edenda formidans septimum ī ieiunium diem
spiritu deficiente ducebat. Tum ad eum fera cui
ibicis erat nomen accessit huic p̄p̄ius astanti
fasciculum herbarū quē collectum pridie attingē
non audebat obiecit. Sz fera que uirulentam erat
ore discutiens que innocua erat elligebat. Ita uir
sanctus quid edere quid respicere debet ei exēplo
edoctus et periculum famis euasit & herbarū
uicena iutauit. Sz longum est de omnibz qui
heremum incolunt computa nobis ul audita come-
morare. Annum integrum & septem ferme mēses

intra solitudines constitutus exegi magis uirtutis
admirator aliene q̄ q̄ ipse tam uelut atq̄ dif-
ficile potueram temptare p̄positum. Sapius tamē
cum sene illo qui p̄trem & bouem hēbat habita-
ui.

¶ Vo beati Antonij monasteria adij que
hodieq̄ ab eius discipulis incoluntur ad
eum etiā locum in quo beatissimus paulus p̄mus
heremita est diuersatus accessi. Rubrum mare
iudi. iugum Synamontis / cui acumen celo pene
contiguum nequaq̄ adiri p̄t. Inter huius recessus
Anachorita esse aliquis ferebat / quē diu multū q̄
quis situm uidere non potui. Qui fere ante iam
quingenta annos a conuersatione humana remotus
nullo uestis usu. sed setis corporis sui tectus nud-
tatem suam diuino munere uestiebat. Hic quens
eum religiosi uiri adire uoluerūt / cursu autē petes
congressus uitabat humanos. Vni tantūmodo
ferebatur se ante quingentū p̄buisse. Qui cre-
do potenti fide id obtinere promeruit. Cui inter
multa colloquia p̄contati / cum homines tantopere
uitaret. & respondisse phibetur cum quā ab hōibz
frequentaretur non posse ab Angelis frequentari. Ah
non inmerito recepta opinione multorū / fama uul-
gauerat sanctum illum ab angelis uisitari. Ego
h. a Synamonte digressus ad nullum flumen re-
gressus / cuius ripas frequentibz monasterijs con-
fertas utraq̄ ex parte lustrauī. Plerūq̄ uidi &
audire dicebam in uno loco hircos centenos & mi-

Lenos s; bina & terna milia i hisdem uinculis dege-
 constabat. Nec sane ibi minorem putetis diuersan-
 tium in multitudine monachoy esse uirtutem
 q̃ eoy esse cognoscitis / qui se ab humanis cerib;
 remouerunt. Precipua / ut iam dixeram ibi uirtus
 & prima est obedientia / neq; aliter adueniens ad
 monasterium abbatis suscipitur / q̃ qui temptat
 prius fuerit & probatus. Nullum tunc recusa-
 tius quelibet arduum ac difficile indignu; q̃
 tolleratum abbatis impium.

¶ Vo uobis referam incredibilis obedientie
 admodum magna miracula / s; suppetat
 plura recolenti. S; ad excitandam uirtutu; emu-
 lationem / cui pauca non sufficiunt / multa non
 proderunt. Ego cu; quidam actib; abdicatis / mona-
 sterium magnie dispositionis ingressus cepisset ro-
 gare. Abbas ei cepit proponere graues esse illius
 discipline labores / sua uo; dura imperia / q̃ nullus
 facile ualeat implere sapientia. Aliud potius
 monasterium / ubi faciliorib; legib; uiueret / expe-
 teret / non tentet aggredi quod implere no; posset.
 Ille uo; nihil his terrorib; pmoueri cepit / s; ma-
 gis ita omnem obedientiam polliceri. Ut si cum
 Abbas ignem ne p̃cipet non recusaret intrare.
 qua; illius professionem ubi magister accepit no;
 conctatus probare profitemem. Casu clibanus re-
 debat qui multo igne / successus coquendis panib;
 preabatur / exundabat abruptis flama fornacib;
 et intra eorum illius concava totis habens re-

regnabat incendium hoc igitur ad uenam
illum iubet magister intare. nec distulit &
parere precepto: medias flamas nihil cunctatus
ingreditur. Que mox tam audaci fide uicte
uelut illis quondam hebreis prius cedere ue-
nienti. Supata natura est fugit incendium.
& qui putabatur aridus uelut fugido ore
plenus se ipse miratus est. Sed quid mirum si
tuum xpe tyronem ignis ille non attingit ut
nec Abbatem pueret dura mandasse nec di-
scipulum pemitet impio paruisse: qui eo qd
adilenat die dum temptaret infantis: pfe-
ctus inuenitus est. Merito felix merito glorio-
sus probatus obedientia glorificatus e passione.

N eodem aut Monasterio factum e
id quod dicturus sum recenti memo-
ria ferebatur: quidam uidem ad eundem abba-
tem recipiendus aduenerat: cum prima ei lex
obedientie poneretur ac ppetem policeret ad oia
uel extrema patientiam casu abbas storacinam
uirgam iam pridem aridam manu gerebat hac
solo fixit atqz illi aduene id opus imponit ut
tam diu uirgule aqua uirguam rmmistaret do-
nec quod contra naturam exatam erat lignum
aridum in solo azente uiuesceret. Subiectus ad-
uena diue legis imperio aquam pperis humeris
cotidie contichebat que annlo flammie p duo
ferme millia peribat. Tamqz emenso anni spa-
tio labor non cessabat opantis ce de fructu opis

spes esse non poterat / tamen obediencie uirtus in
 labore durabat. Sequens q̄ annus uanū labore
 um affectu fatuus eludit. Tertium demum suc
 cedentium temporū labente curriculo / cum neq̄
 nocte ne interdū aquarius ille cessaret opator /
 uirga floruit. Ego ip̄am ex illa uirga arbutulam
 que hodie intra atrium monasterii est ramis
 uidentibz uidi / quasi in testimonium manens
 q̄tum obediencia meruit / & q̄tum fides possit
 ostendit. Et me dies ante deficiet / q̄ diuersa
 miracula que mihi de uirtutibz sanctorū sūt
 compta consumem.

Uuo uobis adhuc preclara memora
 bo / quorū unum egregium erit ad
 uersus inflationem misere uanitatis exemplū.
 Alterum aduersus falsam iustitiam nō mediocre
 documētum. Quidam ego sanctus fugandorū de
 corporibz obsecsis demonūz incredibili pręditus
 potestate / inaudita p̄ singulos dies signa faciebat.
 Non solum ē. p̄sens neq̄ uerbo tantum / s; absens
 q̄ interdum elidit sui simbrijs aut eplis missis
 corpora obsecsa curabat. Hic mirū imodū frequē
 tabat a populis / ex toto ad eum orbe uenientibz / taceo
 de minoribz / prefecti comites q̄ ad diuersas ui
 dices potestatum / proforibz illius sepe iacuerunt.
 Ep̄i q̄ sanctissimā sacerdotali auctoritate deposita
 contigi se ab eo atq̄ benedicti humiliter postulantes
 sanctificatos se ac diuino munere illustratos / quē
 manum illius uestem q̄ contigerāt non imerito

crediderunt. Hic ferebat omni potu in perpetuum pe-
nitius abstinere. Et pro cibo tibi supplicia in aeternum
loquar. ne Gallus hoc audiat septem tantum a
caricis sustentari. Interea sancto uir ut ex
tute honor. ita ex honore uanitas cepit obrepere. Et
malum ille ubi primum sentire cassu. diu multu
q. discutere conatus est. Sed repelli penitus. ut tanta
conscientia uanitas p. seuerante uirtute non potuit.
Ubi q. nomen eius demones ferebantur. Exclu-
dere a se confluxum populos non ualebat. Virum
interim labens ferebat in pectore. et eius nutu
ex aliorum corporibus demones fugabantur. se ipm +
occultis cogitationibus uanitatis purgare non poterat.
Totis igitur precibus conuersus ad deum fere orasse.
ut promissa in se mensibus quosq. diaboli potestate. si-
milis his fieret quos ipse curauerat. Quid multo
moror. Ille prepotens. Ille qui signis atq. uirtu-
tibus toto oriente erat uulgatus. Ille ad cuius limi-
na populi ante confluxerant. Ad cuius fores su-
me istius seculi se prosternuerat potestates. corrup-
tus ad demonem est tentus in uinculis. Omnia illa
que mercurio solent ferre p. pressus. Qnto demu
mense purgatus est non tantum demone. sed qd
illi erat utilius atq. optatius uanitate. Sed mihi
ista replicanti nra infelicitas nra occurrunt infirmitas.
Quis. q. nrm est quem si unus homunculus hu-
milis salutauerit. aut fatius atq. adulantibus
uerbis femina una laudauerit. non continuo +
elatus sit supbia. non statim inflatus sit uanitate

~ Ut etiam ~

41
ut etiam si non hēit conscientiam sanctitatis tamē
qz uel stultorū adulatione aut fortassis erroris causa
sanctus esse dicatur sanctissimum se putauit. Itē
uō si munera ei crebra mittantur dei se magnifice
tia asserit honorari. Cui dormienti atqz resolu
to necessaria conferantur. Quod si uel de modico ei
aliqua uirtutis signa succederent Angelum se
putaret. Ceterum cū neqz opere neqz uirtute cō
spiciuus sit si quis clericus fuerit effectus dila
tat continuo fimbrias suas: gaudet salutaribz
inflat occassionibz. ipē etiā libiqz discunt. &
qui ante pedibz aut a sella re consueuerat. spumante
equo supbus inuehit. parua prius ac uilli cellula
contentus hūare: erigit celsa laquearia cōstruit
multa conclauia: sculpsit hostia: pingit amara:
uestem respuit grossiorem: indumentum mole
desideat: atqz hec cara uidiuis ac familiaribus
mandat tributa uirginibz. Illa ut bissum ni
tentem: hec ut fulgentem texat lacernam. Uerū
hec scribenda mordacius beato uiro hyeronimo re
linquamus. Ad ppositum reuertamur. Tu uero
inquit Gallus meus nescio quid hyeronimo reli
queris disputandum. Ita breuiter uniuersa rē
instituta complexus es: ut pauca hec tua uerba si
equanimiter acceperint & patienter expendierint
multum eis arbitror profutura ut non indigent
libris post hec hyeronimi cohercere. Sz tu illa poti
us eudue que ceperas. Et illud quod aduersus falsos

iustitiam dicturum te esse promiseras prode docu-
mentum. Nam ut uere tibi fateri nullo proutio
suis malo intra gallias laboramus. Ita fatiamur po-
stumus inquit nec te diutius tenebo suspensum.

Dilectus quidam ex Asia praedives
opibus omni et laus bene uxorem et
filium parvulum. Cum in egypto tributus
esset. et frequenter aduersum blandos expedi-
tionibus usus quidam heremum conuisset. scilicet
etiam tabernacula complura uidisset. a beato uirgo
et oham uerbum salutis accepit. Nec moratus
utilem militiam cum uano illo honore contempne
heremum constanter ingressus. breui tempore
in omni genere uirtutum perfectus emicuit. potes
ieiunius. humilitate conspicuus fide firmus.
facile se antiquis monachis studio uirtutis et
equaueat. Cum interim subit eum cogitatio
iniacta per diabolum peruersus esset. ut rediret
ad patriam. filiumque unicum ad domum tota
cum uxore saluaret. quod utique esset acceptius
deo. quam si solum se seculo cupere contentus sa-
lutem suorum non sine impietate negliget. tunc
modi ergo false iustitiae colore superatus post
quadriennium fere cellulam suam atque prostratum
heremum deseruit. Sed ubi ad monasterium pro-
ximum quod multis fratribus habitabat accessit.
causam discessionis atque consilium querentibus
confiteri. Remittentibus cunctis et papae loci illi

abbate male aucta sententia non potuit auelli. Igitur
 infelici obstinatione prorupit: cum dolore omnium di
 oratus a fratibus: vix a conspectu discesserat: impletus
 a demone: cunctasque spiritus ore prouoluens: suis
 dentibus se ipse lacerabat. Deinde ad idem monasterium
 fenum humeris portatus: cum coherceret in eo imundus
 spiritus non ualeat: necessitate cogente ferreis nexibus
 alligat: pedes cum manibus iunguntur. Non inuenta
 pena fugitiui: ut quae non cohibuerat fides catene
 cohiberent. Post biennium demum oratione sanctorum
 ab imundo spiritu liberatus ad heremum unde disces
 serat: mox regressus: et ipse correctus: et alius post
 futuris exemplo: ne quem aut false uultus um
 bra decipiat: aut inuenta mobilitas iuxta lenitate
 compellat: semel cepto deservet. Hec uobis de uirtutibus
 domini quas in seculis suis uel imitanda operatus est
 uel timenda scire sufficiat. Sed quia satis feci uis
 auribus: immo etiam uerbosior: fuit fortasse quam debui
 tibi. Tu autem ad me modo quod ante loquebaris de
 bitum ferus exolui: ut te de martino tuo ut es
 solitus plura referente: iam prudem in hoc desideris
 meis et uariis audiamus. Quod inquit de marti
 no tibi meo liber ille non sufficit: quae ipse tu uolui
 me de illius uita atque uirtutibus edidisse.

Enosco id quidem postumianus inquit
 nec unquam ad extrema liber ille discessit. Nam
 si agnoscis: detexit librum qui sub ueste latebat. Tu
 ipse hic mihi inquit: terre ac maris comes: hic in

peregrinante tota solius & consolator fuit. Sz refe-
rum tibi plane quo libri iste penetrauerit / & nul-
lus fore in orbe terrarum. Locus sit / ubi non materia
tam felicitis hystorie divulgata tenent. Primus cu
Romane urbi uiz studiosissimus tui paulinus
inuenit. Deinde cu totam ciuitatem iube repperit
exultantes Librarios uidi / qd nihil ab his studiosius
haberet. Si quidem nihil illo promptius nihil cari
uideretur. Hic nauigationis mee cursus longe ante
progressus / cum ad affricam uenissem / iam per
totam cartaginem legebat / solus cum Cyrenensis
ille presbiter non habebat / sz me huiusmodi descripserat.
Nam quid ego de Alexandria loquar / ubi pene &
omnibus magis qd tibi notus est / hic egyptum nitri-
am / tebaidam ac tota mephitica regna transiit.
Hunc ego i heremo aquodam sene legi uidi / cui
cum me familiarem tuum esse dixissem / & ab
illo & amuldis fratibus hec m inuincta legatio
est / ut si unqz terras istas te icolumne contigissem
ea te supplere compellerem / que i illo tuo libro de uir-
tutibus beati uiri professus es protulisse. Age ego
quia non illa ate audire desidero / que scripta suf-
ficiunt. Illa que tu uel ppter legentium ut credo
fastidium preteristi / multis id una mecu po-
stentibus explicentur. Equidem postumane inq
cum te iam dudum de uirtutibus scorum loquentem
intentus audirem / tacitis ad Martinum meum
coitationibus recurrerem / merito pspicies omnia

illa que singuli diuersa fecissent. p̄ unū istam
facile completa. Nam cū excelsa rethulais quod
mibi dixisse liceat pace sanctorū nihil ate p̄mitul
audiu in quo martinus esset inferior.

Ed sicut nullius unq̄ cum illius uiri
meritis profiteor cōfendā esse uir-
tutem. ita q̄ illud aīaduerti decet iniqua inq̄ +
illū cū heremitis ul etia Anachoritis cōdictione
conferri. Illi ēū ab omī impedimento liberi celo
tantū atq̄ Angelis testib; plane admirabilia do-
centur opari. Iste in medio cū cōuersatione
populorū inter clerico dissidentes inter Ep̄os se-
lūentes cū fere quotidianis scandalis hinc atq̄
inde p̄meret inexpugnabili tam aduersus oīa
uirtute fundatus stetit. et tanta opatus stetit
q̄ nec illi quidem quos audiuius esse i he-
remo uel fuisse fecerūt. Ac si illi paria fecisset
quis iudex tam esset iniustus. ut non istum
esse potiorē merito iudicaret. Puta cū istū
fuisse militem qui pugnauit in infimo loco
q̄ tamen uictor euasit. Illos autē eque com-
para militib; sed quid ex equo loco aut etiā
de supiore certauerint. Quid ergo q̄ si oīū
una uictoria est non pot̄ esse par gl̄ia tamē
cū p̄eclara rethulais anemine rethulisti mō-
tuum suscitatum quo uno unq̄ te necesse ē
confiteri Martino neminem cōferendum. Nā
si admirandum ē q̄ illum egyptium flāma

non attingit. hic q̄ sepius impauit incendijs. Si re-
uolueras q̄ amachorus. feritas bestiarū. uicta succu-
biuit. hic familiariter cō rabiem bestiarū. cō se-
pentum uenena compescuit. Q̄ si illum cōfess
qui imundis spiritibz obsecratos uerbi impio aut
etiam tembrarū uirtute citabat. Nem in hac +
quidem parte inferiorem fuisse Martinum mul-
ta docimēta sunt. Si etiam ad illum recurras qui
setis suis pro ueste contactus. putat ab angelis
uilitari. Cum isto angeli quotidie loquebantur.
tam uō aduersum uanitatem atqz iactantiam ita
irruentem spūm gessit. ut illa uirtus fortius nerue
cōtemplerit. Cum quidem imundis spiritibus
afflatus absens plerūqz curauit. Nec solum
comitibz aut prefectis. sed ipsi etia regibus im-
paruit. Minimum quidem id illis uirtutibz
sz credas uere non solum uanitati. sz cauis etia
atqz occasionibz uanitatis nemine fortius reu-
gnasse. Parua quidem sed non pretereunda dictu-
rus sum. quia cō ille laudandus est q̄ firma
preditus potestate tam religiosum atqz reueren-
dam beati uiri ostenderit uoluntatem. Memini
Vincentium prefectum uiri egregium. cō quo
nullus sit i gallias omni uirtutum. quē plurimorū
dum Turonōs preteriret. a Martino sepius popo-
scisse. ut ei conuiuium i suo Monasterio daret.
In quo qdem exemplum beati Ambrosii ep̄i præ-
ferebatur q̄ eorū consules cō prefectos subinde

44

pastorare ferebatur: si uirum altioris ingenij, neq;
ex hoc uanitas atq; inflatio obriperet noluisse.
Ergo fatearis necesse est in Martino omnium
illoz quos enumerasti fuisse uirtutes. Martinum
aut in illis omnib; non fuisse. Quod tu inquit
Dostumianus ita mecu[m] quasi non eadem tecu[m]
sentiam semp[er] q[ue] sentiam.

Sed uo[rum] quoad uiam semp[er] et sapiam
egypti monachos predicabo. Anacho-
ritas laudabo. Mirabor heremitas. Martinum
semp[er] excipiam. Non illi audebo ego quencu[m]q;
mortuor[um] certe non Ep[iscop]o[rum] quepiam comparare
hoc egyptus fatetur hoc Syria hoc ethyops co-
perit. hoc Indus audiuit. hoc partus et p[ro]p[ri]a
nouerunt. Nec ignorat Armenia. hoc fau[st] ex-
cella cognouit. et postremo siquis aut fortunatas
insulas aut glacialem frequentat oceanum. q[ui]
miserior e[st] ratio ista nostra. que tantum uirum
cum i[n] proximo huerit nosse non meruit. Nec
tamen huic curam miscebo p[ro]plare. Soli illum
clerici. Soli nesciunt Sacerdotes. Nec inuento no-
sce illum inuidi noluerunt. quia si uirtutes illi
noscent. sua uita cognouissent. horreo dice[re] q[uo]d
nup[er] audiui infelicem dixisse nescio que te i[n] illo
libro tuo plura metum. Non e[st] hominis uox
ista s[ed] diaboli. nec Martino i[n] hac parte detrah[er]e
s[ed] fidei euangelij derogare. Nam cum d[omi]n[us]
ipse testatus sit istiusmodi op[er]e q[uo]d Martinus

Martinus impleuit ab omnibus fidelibus esse faciendum
qui Martinum non credit ista fecisse. non credit
xpm ista dixisse. Sz infelices degeneres. sonolenti
que ipsi facere non possunt. facta ab illo erubescunt
& malint illius negare uirtutes q̃ sua iheretiam
confutari.

Etiam nobis ad alia p̃perantibus omnis istius
memoria relinquatur. Tu potius ut iam
dudum desidero residua Martini opera contexte.
At inq̃ ego arbitror rectius istud a gallo possendum.
quippe qui plura nouerit. Neq̃. n. ignorare potuit
magis facta discipulus. Et qui non immerito istam
uicem non solum Martino. sz etia nobis debebat
ut quia ego iam librum edidi. ac tu hactenus orie
taliu gesta memorasti. istam demum necessariam
sermonis hystoriam Gallus euoluit. q̃ ut dixi
nobis debet loquendi uicem. & Martino suo credo
prestabit. ut non grauate illius commemoraret.

Go plane inquit Gallus.

Licet impar sim tanto oneri. tamē relatus
superius apostumiano obedientie cogor exemplis.
ut minus istud quod impositis non recusem.
sz dum cogito me hominem gallum inter equita
nos uerba facturum. uereor ne offendat uas mi
num. urbanas aures sermo rusticius. Audietis
me tamē ut burdonicum hominem nihilcū suo
aut coturno loquentem. Nam si mihi tribuitis
Martinum me esse discipulum. illud etiā concedite

45

ut mihi liceat exemplo illius inanes sermonum faleas
 & uelox ornameta contempnere. Tu uero inquit postu-
 mianus uel celtice aut si maius gallice loquere du-
 modo Martinum loquaris. Ego aut profiteor, quod etiam
 si mutus esses non de futura uerba tibi quibus Marti-
 num faciendo ore loqueris. sicut Cadaxie in Johanne
 nomine lingue resoluta est. Ceterum cum sis scolasticus
 hoc ipsum quod scolasticus artificiose facis, ut excuses
 impitiam quia exuperas eloquentiam. Sed neque Mo-
 nachum tam astutum, neque gallum decet esse tan-
 callidum. Verum aggredere potius, ut quod te ma-
 net explica. Nimirum cum dudum alias res ageres
 consumimus, tempus etiam solis occidui umbra plixion
 monet non multum de uicina nocte supelle. *o*
 Deinde cum paululum omnes conticuissimus gallus
 ita cepit. Cauendum iuramentis mihi esse arbitror
 ne ea de Martini uirtutibus repetam, que in libro
 suo Sulpitius iste memorauit. Unde prima illi
 interim mutilando gesta pretere, neque ea attin-
 gam que laicus egit, ac Monachus, nec tunc audita
 ab alijs, potius quam que uidi ipse dicturus sum.

propter hoc quod in diebus illis
et ceteris
Vbi cum sitis hoc est per...
et ceteris
Vbi Angelus...
et ceteris

Vo primo igitur tempore relictis scholis
beate me uirō iunxi paucos post dies
euntem ad ecclesiam sequebamur et
Interim seminuclius hybernis temporibus
pauper occurrit orans sibi uestimentum dari. Tunc
ille accessito Archidiacono iussit argentem sine di
latione uestiri. Deinde secretarium ingressus cur
sulus ut illi erat consuetudo residere. hanc et sibi
etiam in ecclesia solitudinem promissa clericis libertate
prestabat cum quidem in alio secretario psalteri
sederent uel saluatoribus uacantes uel audiendis
negotius occupati. Martirum uero usque in eam horam
qua solēna populi agi consuetudo deposcēt sua
solitudo cohibebat. Illud non pretereo quod in Secretario
sedens nunquam Cathedra usus est. Nam in ecclesia
nemo unquam illum sedere conspexit sicut quēdam
nup testor deum non sine meo pudore uidi subli
ui folio quasi regio tribunali celsa sede residere.
Sedebat autem Martirius in Sellula rustichana ut
est in uisibus seruulorum quas nos rustici galli tupe
dias uos scolastici aut certe tu qui de guria uenis

respondis nūcupatis. Ego hoc secretum beati uiri pauper
ille captatus. cum ei Archidiaconus dare tunicam di-
stulisset. irruit dissimulatum se a clerico querens ac
alors deplorans. Nec mora sanctus pauper nō uidēte
si tunicam latenter eduxit. Pauperem q̄ contactu
discedere iubet. Deinde paulo post admonet p̄ con-
suetudinē expectare i ecclia p̄ptm illum ad agenda
missarū solēnia debere procedere. Cui ille respondens
ait. pauperem prius de se aut dicebat oportere uesti-
ri se ad eccliam non posse procedē nisi uestem pau-
per accipēt. Diaconus uō nihil intelligens. quia ex-
trinsecus indutum amphibalo nudum ueste interius
non uidebat. Postremo pauperem non compare cau-
satur. Mihi inquit uestis que preparata ē deferat
pauper non deest uestiendus. Actatus demū cleri-
cus ac necessitate compulsus iam q̄ felle cōmotus
e proximis tabernis bigerrimam uestem breuem
atq̄ hyssidam qnq̄ compatam argenteis. rripit atq̄
ante Martini pedes iratus exponit. En inquit ue-
stem s̄ paup̄ hic non est. Ille nihil motus iubet eū
paululum stare p̄foribz. secretum utiq̄ procuras
dum sibi uestem nudis imponēt totis uiribz ela-
borans. ut possit occultum esse quod fecerat. S̄ qn
i sc̄tis uiris latent ista. querētibz uelint nolint. o
cuncta produnt.

Um hac igitur oblaturus sacrificium deo
ueste procedit. quo quidem die mira di-
cturus sum. cum iam altarium sicut ē solemne

47

benedicet: globum ignis de capite illius uidimus
emicare: ita ut i sublimis contendens longius
collum cinemq; flama producat. hoc licet ce-
lebratio factum die in magna populi multitudie
uidimus: una tantu de uirginib; & unus de
presbiteris: tres tm uidere de monachis: ceteri aut
non uiderint non pot nrm esse iudici.

Et idem fere tempus cum etantius
auunculus meus uir licet seculi nego-
tius occupatus: tamen admodum xpianus gra-
uissima egritudine extremo mortis periculo cepis-
set uigere Martinum euocauit. Nec contactus
properauit: prius tamen q; medium uie spatium
uir beatus effluet: uirtutem aduenientis sensit
egrotus. Recepta q; continuo sanitate: uenietib;
nobis obuiam ipse processit. altera die redire cupi-
entem magna cu prece detinuit. Cum interq;
unum e familia puerum letali ictu serpens
percussit: que iam exanimem uenem: ipse euantius
suis humeris illatum: ante pedes sancti: nihil illi
impossibile confixus exposuit. tam q; se maluz
Serpentis p omnia membra ita diffuderat: ut cer-
neres omib; uenis inflatam cutem et ad utris
instar tensa uitalia. Martinus porrecta manu
uniuersa pueri membra praetans: digitum ppe
ipm uulnuculum quo bestia uetus infuderat
fixit. Tum uo mira dicturus sum uidimus
uenenum ex omi parte reuocatum ad Martinum

digitum cucurrisse. deinde pili uel uiceus forant
exiguum. ita uirius supasse cū sanguine ut solet ex
uberibus caprarum aut ouium pastorum manu pressis
longa linea copiosi lactis effluere. puer surrexit
icollimis / nos obtupescit tante rei miraculo. id
quod ipsa cogitat ueritas / non esse sub celo quod martini
possit imitari.

Consequenti itidem tempore iterum
eodem diebus uisitata agebamus no-
bis nescio quia necessitate remorantibus aliquantulum
ille processerat. Interim paggerem publicum ple-
na militantibus uiris fascibus redde ueniebat. &
ubi Martinum hispida nigro et pendido pallio
circūtectum contigua de latera iumenta uiderunt
parululum in partem alteram pauescunt cesserunt.
deinde funibus implicatis protectos illos quibus ut
sepe uidistis misera illa animalia conglobant
ordines miscuerunt. dumque egre expeditum morā
facere properantibus quia promoti iniuria milita-
tes precipitatis in terram saltibus se dederunt. Deinde
Martinum flagris ac fustibus urguere ceperunt.
Cum quidem ille mutus et incredibili patie-
tia prebens terga cedentibus maiorem infamiam
infelicitatem commoueret magis ex hoc ferientes quod
ille quasi non sentiens uerbera illa cōtemneret.
Nos illuc consecuti cede clementum atque uniuersa
corpore parte lamatum / eum exanimem in terra
procubuisse inuenimus. statim quod a sella iposum

78
48
ac locum cedis illius exequantes statim abire prope-
rauimus. Interea illi regressi ad redam suam &
furore satiato / quo ire ceperant iumenta percipiunt
que cum omnia solo fixa / ac si enea signa reliquissent
tollentibus altius uocem / magnus flagit hinc atque
inde resonantibus nihil penitus mouebat. Con-
surgunt deinde omnes pariter iuribunda. Consu-
munt gallicas nullas penas ad altas tota rapi-
tur filia / de proximo trabibus iumenta tundit
Sed nihil penitus leue manus agebant / uno
atque in eodem loco stabant fixa ut simulacra quod
agerent infelices homines nesciebant / nec iam
ultra dissimulare poterant quin quidam bruta
pectus agnoscerent diuino humine se teneri.
Tandem ergo in se regressi ceperunt querere quis
ille esset / quem in eodem loco ante paululum
cecidissent / Cum percontantes cognoscunt ex uia-
tibus Martinum a se tam crudeliter uerberatur.
Tum non apparere omnibus causa manifesta nec ig-
nare iam poterant / quin ob illius uiri iniuriam
teneantur. Igitur omnes rapidis nos passibus
consecuntur / consili facili ac meriti pudore confusi
flentes & puluere quo se ipsi sedauerat caput
atque ora conspici. ante Martini se genua prostr-
uunt / ueniam precantes / & ut eos abire sineret
postulantes / satis ut sola conscientia dedisse penas
satisque intellexisse / quod eisdem ipsos uiuos absor-
bere terra potuisset / ut ipsis potius amissis sen-

sibus immobilem saxorum natura rigescere debuisset / si-
cut affixa locis quibus steterant iumenta uidiuisset / ora-
re se atque obsecrare / ut indulgeret sceleris ueniam / &
prestaret abundi copiam. Senserat etiam priusquam accu-
rent uir beatus illo teneri / nobisque id ante iam di-
xerat / ueniam tamen clementer indulgit / eisdem abice-
pmisit aialibus restituitis.

Uld autem aduersi sepe sulpiti Martinum
tibi dicere solitum / nequaquam sibi in episcopatum
eam uirtutem quam susceperat / quam prius se habuisse
meminisset. Quod si uerum ymo quod uerum est / comi-
cere possimus / quia fuerunt illa que monachus op-
eratus est / & que teste nullo solus exorauit. Cum
tanta illum in episcopatu signa fecisse sub oculis omnium
uideamus. Multa quidem illius prius gesta ino-
tuere mundo neque potuerunt tellari / sed innumera
esse dicuntur / que dum iactantiam uitat / occulta
uit / neque horum notitiam passus est peruenire / quippe
qui humanam substantiam supergressus uirtutis
sue conscientia mundi quam calcans celo teste o-
fueretur. quod uerum esse uel ex his que compta
nobis sunt nec latere potuerunt / possumus extirare.
Siquidem ante episcopatum duos mortuos uite resti-
tuit. quod liber tuus plenius est locutus. In episcopatu
uero quod te pretermisisse te miror unum tantummodo
suscipiet. Cuius rei ego testis sum / si tamen nihil
de idoneo teste dubitatis. id ipsum autem uobis quod
gestum sit explicabo. fuerat causa nescio quam carno-

tum oppidum petebamus. Interea dum uicium quedam
 hitantium multitudinem frequentissimum preteruenimus
 obuiam nobis immanis turba precessit que erat tota
 gentium. Nam nemo in illo uico nouerat christianum.
 Verum ad famam tanti uiri campos omnes late patentes
 confluentium multitudo contexerat. Sensit hic mar-
 tinus inopandum et anitante sibi spiritu totus infre-
 muit. Nec mortale sonans uerbum dei gentibus pre-
 dicabat. sepius igemescens cur tanta dominum saluatorem
 turba nesciret. Interea sicut nos incredibilis circum-
 dederat multitudo mulier quedam cui filius pau-
 lo ante defecerat corpus exanime beato uiro prece-
 sis manibus cepit offerre dicens. Scimus quod amicus
 dei es. restitue mihi filium meum quod iunior mihi
 est. Hinc se cetera multitudo et matris precibus
 acclamabat. Tunc Martinus uidens pro expectantibus
 salute ut postea nobis ipse dicebat consequi se posse
 uirtutem defuncti corpus propriis manibus accepit. et
 cum expectantibus cunctis genua deflexisset ubi
 confirmata oratione surrexit uiuicatum paruulum
 matri restituit. Tum uero multitudo omnis in celum
 clamore sublato christum deum fateri. Postremo cuncti
 catechizati ad genua beati uiri ruerunt ceperunt
 fideliter postulantes ut eos faceret christianos. Nec
 cunctatus in medio ut erat campo cunctis impo-
 sita uniuersis manu catechuminos fecit. Cumque
 ad nos conuersus diceret non irrationabile in campis
 catechuminos fieri ubi solent martires consecrari!

Vicisti inquit Postumianus Galle vicisti non itaque
me qui Martinum sum potius assessor et qui hec omnia
de illo viro & scivi semper & credidi & de heremita
omnes Anachoritas quod viciisti. Nemo enim illorum sicut Mar-
tinus hic uester immo noster impauit merito quod hunc
iste Sulpitius apertis comparuit & prophetis que per ora
illis esse consimilem fidei uirtus ac uirtutum opera
testantur. Sed propter quod quod mihi magnificenter
audire possumus propter in Galle quod etiam de Marti-
no superest sermonis euoluere. Nam etiam minima
illius & quotidiana nimis festinat agnoscere.
quod minima illius aliorum maximis maiora esse nulli
dubium est. Ita fatiam Gallus inquit. Verum id
quod dicturus sum ipse non uidi. Prius enim gesta est
est quod illi me uiro uingerem. Factum celebre est
fidelium suum qui interfecerant Simone uulgatu.

Idem fere tempore quo primus episcopus
datus fuit fuit ei necessitas abire comi-
tatum. Valentianus cum maior regno poneret.
Is cum Martinum ea petere cognouisset que pre-
stare nolebat iussit eum palatii foribus averti. Et
etiam ad aium illius in interitum ac superbum uxor ac-
cesserat Ariana que totum illum a sancto ne ei
debitam reuerentiam prestaret auerterat. Itaque Mar-
tinus ubi semel atque iterum superbum Principem
adire temptauit reuertit ad nota presidia. Cilicio
obuoluitur cinere confregit cibum potum quod se absti-
neret orationibus diebus noctibus quod perpetuat. Septimo

nō die adfuit ei angelus iūbet eum ad palatū
 ire securum / Regias fores qualibet clauis scōte
 referendas. Impatoris spūm supbum moliedū.
 igitur istiusmodi pntis angeli confirmatus allo
 quor et fectus auxilio palatium petit. patent
 limina / nullus obstitit. postremo usq ad regem
 nemine prohibente puenit / qui cū uenientem
 eminus uideret / feruens cui fuisset admissus
 nequaquā assurgē est dignatus adstanti / donec
 regiam sellam ignis opiret / ipm qz regem ea pte
 corporis qua sedebat afflaret incendium. Ita
 solio suo supbus excutitur et Martino inuitus
 assurgit / multum qz complexus / quē spmē ante
 decuerat / uirtutē sensisse diuinam emenda
 tor ferebatur. Nec expectatis Martini precibz
 prius omnia prestat qz pregarer. Colloquio illū
 atqz conuiuio semp adsciuuit. Postremo abeunti
 multa munera obtulit / quē uiz beatus / ut sep
 paupertatis sue cultos cuncta reiecit. Et qz palla
 tum semel ingressus firmus / licet diuersis in
 palatio temporibz gesta conectam. nequaquā pter
 mittendum uidetur circa Martinū admiratiōez
 regine fidelis exemplum.

Arcimus Impator rem p. guberna
 bat / uiz omī uita merito predicandus /
 si ei uel diadema nō leuipitē cumultuātē mi
 lite impositum repudiāe / uel armis ciuilibz ab
 stinere licuisset. S3 magnum impium in fine

periculo renus: nec sine armis potuit tueri. hic Ma-
tinum sepius euocatum receptumque intra palatium
uenerabiliter honorabat. Totus illi cum eo sermo de
presentibus de futuris de fidelium gloria de eternitate
sanctorum. Cum interam diebus ac noctibus de ore Martini
regina pendebat euangelice illo non inferiore ex-
plo pedes sancti flecti rigabat crine tergebat. Ma-
tinus quæ nunquam illa femina conuinceret istius
assiduitatem ymo potius seruitutem non poterat
euadere. Non illa opes reginæ non impij dignitatem
non diademam non purpuram cogitabat diuelli
a Martini pedibus solo strata non poterat. Postremo
a viro suo poposcit: deinde Martinum interque com-
pellunt ut ei remotis omnibus ministris preberet soli
conuiuium. Nec potius uir beatus obstinatus re-
luctare. Compositus castus regine maribus apparuit
sellulam ipsam conseruit mentem admoit aquam
manibus submisit cibum quæ ipsa coxerat apponit.
Ipsa illo sedente cernens secundum famulatum discipli-
nam solo fixa consistit immobilis per omnia ministratus
modestam et humilitatem exhibens seruientis.
Misit ipsa bibituro et ipsa porrexit. finita cœnula
fragmenta panis assumpsit micæque collegit. satis
fideliter illas illas reliquias imperialibus epulis inte-
ponens. beata mulier tante pietatis affectu illi
merito companda que uenit asinibus terre audire
sapientiam Salamonis. Si quidem simplicem
sequimur hystoriam: sed fides reginæ est un-

~ ferenda ~

51
facienda quod tibi liceat. sepeata misticij mare-
fuit duxisse. Illa exoptat iudice sapientiam.
Ista non tantum audisse contenta sed et meruit
seruare sapienti. Ad hec Postumianus iam +
dudum inquit Galle audiens te loquentem ue-
hementer admiror regine fidem. Sed illud ubi
est quod nulla unquam femina fecerat proprius assistit
Martino. Ecce ista regina non solum assistit sed et
ministravit. Et uideor ne isto aliquotulum seue-
rantur exemplo qui libenter feminis inserviunt.
Tum gallus quid tu inquit non uides quod so-
let dicere grammatici. locum. tempus. personam. pro-
pone. et tibi ante oculos captum in palatio impa-
toris precibus ambra. Regine fide cum temporis
necessitate consurgit ut clausos carceres liberet.
exilijs datos restitueret. bona adempta rehibet.
Hec quanto potius constare episcopo debuisse. ut pro
his omnibus non aliquotulum de rigore propositi re-
laxaret. Verumtamen quod occasione huius exempli
male uisuros esse aliquos arbitrans illi non
felices erunt si ad disciplina exempli istius uiri
non accedant. Videant. et quod Martino semel
tantum in uita sua iam septuagenario non uindicta
libera. non uirgo lasciuia sed sub uiro uiuens
ipso uiro pariter supplicante regina suauit et
ministravit. hec edenti non cum epulante distribuit.
nec ausa est participare conuiuium sed deserviebat
obsequium. Disce igitur disciplinam. Seruat tibi

matrona non impet. & seruauit no reuoluit. Sicut Mar-
tha illa ministravit dno. nec tamen e adfecta conuiuio.
ymo prelata e ministranti. que iuribem potius au-
diebat. Sz in Martino isti Regni utriusq. compleuit
& ministravit ut Martha & audiuit ut Maria.
Quod si quis hoc uolueret uti exemplo. p omnia teneat
exemplum. Talis causa sit. talis qz plona tale obsequi-
tale conuiuium & i omni uita semeltem. Preclare
inquit Posturnianus nostros istos ut Martinum
ut egrediantur exemplum tua costringit oratio. Sz
profiteor tibi. quia hec surdis audient auribus. Nam
si Martinum sequeremur uias nunq. causas de oscu-
lo diceremus & uniuersa seue opinionis & appro-
brys cazeremus. Verum sicut tu soles dice cu eccle-
tatis argueremus. Galli sumus. Ita nos i hac parte
nunq. uel Martinum exemplo. uel tuis dispensationib.
corrigendi fatemur. Verutamen hec nobis ia diu
agentib. quid tu tam obstinate suspici taces. Ego
ne inquit non solum mo tace. Solum de istis tace
disposui. Nam qz quadam uiduam uagam mudo-
lam sumptuosam oburgauerim lasciuus uicti-
tem talem qz uirginem adolescenti cuidam in
caro indecentius adherentem. Cum quidem ipas
frequenter audissem. alios etia qui alia agent ite-
pantem. tanta mihi feminaz omniuz cunctoz qz
monachoz odia concitau. ut aduersus me utiqz
legiones iurata bella suscepint. unde queso taceas
ne etia hoc quod uos loquimini ad mea referant

52

inuidiam tota nobis ultor mentio relinquat ad e-
Martinum potius reuertamur. Tu galle ut agnes-
tus ceptum opus explere. Tum ille iam quidem
nobis inquit tanta narraui ut satisfacere studiis
meis non deinceps debuerit. Sed quia uoluntate uie-
non obsecundare mihi non licet. Optum adhuc dies
superest loquar. Nam certe dum stramen illud quod
in lectos meos paratum aspicio. subiicit inmemoria
etiam de stramine in quo Martinus iacuerat facta
esse uirtutem. res ista gesta est.

Ludomachus uicinus in confinio bituri-
gum atque turonorum ecclesia ibi est ce-
lebris religione sanctorum nec minus gloriosa la-
taz uirginum multitudie. Preteriens ergo +
Martinus in secretaria ecclesie huius mansionem.
Post discessum illius cuncte in secretarium illius
uirgines irruerunt. Adlambunt singula loca ubi
aut sederat uir beatus aut steterat. strametum etiam
in quo quieuerat partunt. Una ex post dies pau-
cos partem straminis quam sibi pro benedictione
collegerat. in equum in quo spiritus erroris agita-
bat de cervice suspendit. Nec mora dicto citius
electo demone persona purgata est.

Er idem fere tempus Martino a treueris
reuerenti fit obuium uaca quam demon
agitabat. que relicto gurgie suo in homines ferebat.
et iam multos noxie petula confoderat. Verum
ubi nobis cepit esse contigua. hi qui eam emittunt

sequabantur pedesque magna voce ceperunt ut cauerent.
Sed postquam ad nos totius flexibus humilibus propius
accessit Martinus elevata manu obuiam percutiens
consistere iubet quae mox ad uerbum illius ceperunt
immobilis. Cum interea uidet Martinus deorsum illius
demonem suspenderit qui inceperant discedere inquit
funeste de prouide et innoxiam animam agnam desiste
paruit neque spiritus et recessit nec defuit serbus obu
cula quum se intelligere liberationem ante pedes sancti
recepta quiete prosternit. Deinde iubente Martino
gregem suum petiit seque agnum ceteraque bouum
placidior inmisit. hoc illud fuit tempus quo inter
medias flamas positus non sensit incendium quod
non arbitror esse referendum quia hoc plinius
iste Sulpitius licet in libro suo preterea in epistola tam
postea quam ad eusebium cum presbiter non episcopus fuit
exposuit quia tu postumiane ut credo legisti aut
si incognita tibi est cum libuit in promptu ex illo
armario habes nos ab illo omitti referimus.

Uodam autem tempore dum diocesis circumiret
uenientium agmen incurrimus. Canes le
porem sequebantur. tam quam multo spatio uicta be
stiola cum undique campos late patentibus nullum
esset refugium. morte imminerem iam iamque capie
da crebris flexibus discedebat. Cuius periculum uix
beatus pia mente miseratus impat canibus ut de
sisterent sequi et sinerent abire fugientem. qui
continuo ad primum Simonis eius impium con

stiterunt. credes uictos ymo potius affixus i suis
 herere uisigys. Ita lepusculus psecutoribus alliga-
 tis icolumis euasit. opere pretium aut est etiam
 familiaria illius uerba spiritali sale condita +
 memorare.

Vem recentem tonsam forte cospexerat
 euangelicam inquit madatu
 ista compleuit. duas huius tunicas. Vnam eam la-
 gita est non henti. ita & uos facere debetis. Item
 cum subuculum algerum ce pene nudum
 pellicia ueste uidisset. En inquit Adam eiectus
 de paradiso in ueste pellicia fues pascit. S; uos
 illo uetere deposito quia huc i isto manet nouu
 potius induamus. Boies ex parte prata depaueat
 porci etia non nulla suffoderat. pars cetera que ma-
 nebat illeha. diuersis floribus q; picta uernabat. +
 Spectem inquit gerit pars illa coniugis que peccore
 depasta & si non penitus gram amisit herbarum
 nullam tamen florum retinet dignitatem. Illa uo
 qua porci que pecora immunda foduerunt fornicia-
 tionis ymaginem fedam pretendit. Cetera illa por-
 tio que nullam sensit uiridiam. oiam uirginita-
 tis ostendit. herbis fecunda uiridicat. sem in ex-
 fructus exhibeat. Et ultra omem spem distincta
 floribus. quasi gemis micantibus ornata radiat.
 beata species & deo digna. Nihil. n. uirginitati e-
 comparandus. Ita & illi qui coniugia fornicationi
 comperant uehementer errant. Et illi q; coniugia

virginitati quamda extimant miles penitus
et fulti sunt. Verum hec a sapientia trieda
distinctio est. ut coniugium pñet ad uenaz
virginitas spectet ad gliam. Fornicatio depñet
ad penam. nisi satisfatione pñgent.

Ille quidam cingulum i ecclia mona
chum professus abiecerat. cellulam
sibi eminus i remoto quasi heremita victurus
erexerat. Interea astutus inimicus uirum co
ritatione brutum pectus agitabat. ut puero
suum qua martinus in monasterium puellam
esse preceperat. uoluntate mutata secū potius
ueller hñre. Adit ergo Martinum foras he
remita quid hñet animi confitet. Ille uo ue
hementer cepit abnuere. feminam ergo natus
iam monacho non marito incongrua ratione
miseri. Postremo cum miles instaret affirmas
nihil hoc proposito esse notitium se sola con
gisse uti uelle solatio. Porro ne uirum se in sua
deuoluerent. non esse metuentum se esse militem
populi. Illam q in eadem eisdem militie
sacramenta iurasse. Patrem epus sanctus
et sexum suum. fides merito nescientes pariter
militare. Tum Martinus uerba uobis ipa di
cturus sum. Dic mihi inquit si unq i bello
fuisse si mane constitisti. At ille respondes
inquit. i ante facti et bello frequenter iertui.
Ad hec Martinus. Dic mihi ego nunqd illa

54
acie que amicti i pedis parabat aut etiam uersus hosti-
lem exercitum conlocare cominus pede ubi distracto
ense pugnabas. aut ullam feminam stare aut pu-
erum uidisti. Tunc demum miles confusus et u-
biuit gratias agens errori suo se non fuisse promissi-
um nec a spera incipiente uerborum se uera et rationa-
bili secundum personam militis comparatione cor-
rectum. Martinus aut conuersus ad nos sicut
cum frequens fatum uerba uallauit. mulier
inquit uirorum castra non adeat acie militum se-
perata consistat. procul femina i suis degens taceat
neculo sit remota. Contemptibilem est reddit ex-
citum si uirorum cohortibus femina turba uideatur.
Miles i acie uiles pugnet i campo. Mulier si ita
morum munimenta contineat. hoc est illa glori-
am suam si pudicitiam uirum absente seruauerit. cum
hec prima uirtus et confirmata uictoria est non
uideat.

Quid tunc Sulpeti memorasse te credo. si
affectu uolens et tu coram adesse iam
uirginem precigaret. que ita se penitus ab omni-
um uirorum oculis remouisset. ut ne ipse quidem ad se
Martinum. cum enim ille officii causa uisitae uellet
adiret. Nam tu praeter agellum illius peruenit
in quo se iam ante complures pudica cohibebat.
uidita fide illius uirginitate demeruit. ut tam il-
lus merita puellam religioso officio episcopus honora-
ret. Non conquiscentes concubinam illam uirgines

putabamus siquidem hoc testimonium uirtutis
sue esse habituram. Ad quam tanti nominis sacerdos
deposito propositi rigore uenisset. Verum illi fortis-
simi uincula propositi ne Martinum quidem contem-
platione laxauit. Ita uir beatus acceptam per aliam
feminam excusatione laudabili ab illius foribus que-
uidendam se salutandam quod non dederat letus ab-
cessit. Obiurgem gloriosam que nec Maximo quod
passa est uideri. O beatum Martinum qui illam
repulsam non ad contumeliam suam duxit sed
magnificans illius cum exultatione uirtute uisita-
tum ibi durat regionibus gaudebat exemplum.
Ergo cum haud longe ab illa uillula nos manere
nox minens coegisset. Xenium beato uiro eadem illa
uirgo transmisit. fecit quod Martinus quod antea
non fecerat. Nullius. y. ille unquam xenium. nul-
lius munus accepit. Nihil ex his que uirgo ue-
nerabilis miserat refutauit dicens benedictionem
illius a sacerdote minime respiciendam. que esset
multis sacerdotibus preferenda. Audiant ergo uir-
gines istud exemplum. ut fores suas si eas mali
obsidere uoluerint. etiam bonis claudant. ne
ad se improbis sit liber accessus. Non utantur
etiam excludere sacerdotes. Totus hoc mundus au-
diat se uideri a Martino uirgo non passam. Non
utique ille quemcumque a se repulit sacerdotem. sed in
eius uiri conspectu puella non ueruit. que uide
salus uidentium fuit. Quis autem hoc alius prete-

55
Martinum sacerdos non ad suam iniuriam rettulis-
set quot adversus sanctas uirgines motus q̄tas
q̄ rās mente cepisset. hereticam iudicasset & ana-
thematizandam esse decreuisset. quis uō illi beate
animē illas uirgines pertulisset. quæ crebris oc-
casionibz ubiq̄ p̄sent se obuias Sacerdoti. quæ diuini
sumptiosa disponūt. quæ una p̄ter accumbunt &
quo me ducit oratio pusillum iste liberior sermo
reprimendus est. ne i aliquor. forsitan iuriam of-
fensam. Et eiz infidelibz oburgationis uerba nō sūt
fidelibz aut faciet satis exemplum. Vix ego ita
uirtutem huius uirginis predicabo. ut tamen ni-
hil illis que ad Martinum uidentum ex longin-
quis regionibz sepe uenerunt arbitet derogadam.
Siquidem hoc beatum uirū frequenter affectu etiā
angeli frequentant.

Et iterum id quod dicturus sum postuma-
ne hoc tibi me aut inuebat. te teste &
recte phibeo. quodam die ego & iste sulphureus pro-
foribz illius exultantes iam p aliquot horas cum
Silentio sedebamus. ingenti horrore & tremore
ac si ante angeli tabernaculum mandantis exultat
duceremus. Cum quidem clauso cellule sue hostio
nos ibi esse nesciret. Interam colloquētiū mir-
rur audiuimus & mox horrore quodam rēu-
fundimur. ac obstupentes. nec ignorare potuimus.
nescio quid fuisse diuinum. post duas fere horas
ad nos Martinus egreditur. Ac tunc cum iste Sil-

pitius sicut apud eum nemo familiaris loquuta-
tur cepit orare ut perquirentibus iudicaret quid illi
diuini fuisset horrores quod faceremus nos ambo
sensisse iuxta quibus fuisset in cellula collocatus.
Tenuem enim nos licet ex uix intellectum sermo
citatum somnum profundius iudisse. Tum ille et
diu multum percircuitur. Et nihil erat quod ei
Sulpitius non extorqueret inuito. Incredibile
forte dicturus sum. Sed xpo teste non mentior nisi
quispiam est tam facile legus ut Martinum ext-
met fuisse mentitum. Dicam inquit uobis
ues nulli quies dicatis. Agnes Tecla et uirga et
mecum fuerunt. Reuerbat aut nobis uultum atq
bitum singularium. Nec hio illo die. Sed frequenter
se ab eis confessus est uisitari. Petrum etiam et
paulum applos uidere a se sepius non negauit.
Et am hio demones prout ad eum quicquid uenisset suis
nomibus increpat. Utriusque maxime patiebat
infestum. Et ouem brutum atq hircem esse dice-
bat. Hec plerique etiam in eodem monasterio consti-
tutis incredibilia uidebant. Nedium ego omnes
qui hec audient credituros. Nam nisi inextimo-
bilem uitam atq uirtutem Martinus egisset. Ne-
quaquam apud nos tanta gloria predictus haberetur. Quod
minime mirum si in operibus Martinum infirmitas
humana dubitauerit eum multos hodie quod uidea-
mus. nec euangelij quidem credidisse.

Artino aut sepe Angelos uisos familia

rite et sentimus et expti sumus. Rem minima
dicturus sum. Et tunc dicitur. apud Hieronymum a
episcoporum synodus habebat ad quam quidem ire uoluerat.
Et quid gestum esset scire cupiebat. Cum eo casu
inter Sulpicius nauigabat. Et procul ut semper a ce-
teris in remota partis naue residebat. ibi ei An-
gelus quid gestum esset in Synodo nuntiavit. Nos
postea tempore huius concilii solite requiruntur et
satis corruptum huiusmodi ipso die fuisse conuentum.
Et ea ibi ad episcopos fuisse decreta que Martino An-
gelus nuntiauerat. Hec cum maxime Gallus nos
dum explicans que litteras referre loqueret
puer familiaris ingressus est. nuntiatis reser-
uatum plures sedes protulit. dubitare ceru-
itum Gallum adhuc esset melius audire. an
ex optatissimo nobis uir qui officii causa ad nos
ueniebat decurrere. Tunc Gallus etiam si non ob ad-
uentum scilicet Sacerdotis relinquenda nobis hec
esset oratio. nec ipsa cogit huc usque protactum
finire sermonem.

Uex quia de Martini uirtutibus nequaquam explicari
uniuscuique potuerit. hoc nobis hodie audisse suffi-
ciat. cras reliqua dicemus. Ita praeter accepta spo-
sione licet eximus.

Ubi multitudo hominum impetrata occurrunt. quod
Gallum de sancti Martini uirtutibus locutionem.
Ubi praeter dictum sermonem ab ipso tempore ad uentum.
Ubi dicitur sub eius benedictione et ceteris. quod in multis.

100. *colera* quod est morbus acutus, quibusdam, an id
 non signabat orationis, sed in putredinem
 transiit, et in profusis sanguis hincantem la
 101. *putredinem*

the paragraph: *de la pte de la ville de la capitale*

que dicitur de confidens & primum
est deus qui non timet quod ad horam nec
ad diem non sit in se et potius ab omni
re committitur se committit.

... etiam cellulose furat

Chrysomelidae

etiam de his que in istis diebus sunt
ubi deinde dicitur ab eodem petente o[mn]i[m]o
que de istis diebus sunt etiam in istis
Vbi funditus huc sentit iudicium

Ubi aut de Martino a se expectare non debet
ulla sit sine referendi aut illa valeat scilicet
concludi ista interea de illo tunc portabis om[n]es
Et dicitur recurre diuersa loca quos viduas et
civitates portis Martinum non veni et gloriari
predica p[ro]p[ri]is
Vbi sperat sollicitus inquiri et pie iustitiam sepul-
turam Pomponij

Uellit o Galle suscipiendum est. Nam
ut uides et Postumianus instat. Et
hic presbiter qui helteno auditu[m]
amisit expectat ut que de Martino
nostro in hoc die diem explicanda distuleras. debi-
tor sponsionis euoluas. non ignarus quidem iste o-
m[n]ium quecu[m]q[ue] memoranda sunt. sed dulcis et
grata cognitio est etiam nota relegenti. siquidem natu-
ra compatiuntur sit ut meliore quis conscientia se
nosce gaudeat. que multorum testimoniis non esse i-
ta cognoscat. Nam et hic a prima adolescentia Mar-
tinum secutus. nouit quidem om[n]ia. sed libenter co-
gnita recognoscit. fatebor ei tibi Galle Martinum
mihi sepius auditas esse uirtutes. Quippe q[ui] de eo

etiam litteras multa mandauerim. Sed per gestorum admi-
rationem semper mihi notia sunt que de illo licet
audita sepius reuolunt. Proinde additum nobis
refugium audientem eo impensius gratulamur
que promptius possumus iste qui hoc exiit
inferre festinat quasi sub testibus consignatam
abste accepturus est ueritatem hec me loquente
Gallo iam adnarrandum parato inuit turbam
nachorum. Euanus presbiter. Apoc. Sebastianus Agri-
cola et post paululum ingreditur presbiter noster
Eucherius cum Calixto diacono et amatore et
suo diacono. Postremus Aurelius presbiter dulcis-
simus meus longiore tua uenimus amplexu cu-
currit. Quid nos inquit tam subito et tam isce-
te tam ex diuersis regionibus tam nane cunctari
us. Nos inquit extenu cognouimus gallum
istum per totum diem Martini narraisse diuites
et reliqua in hodiernum diem quia nox opres-
scit distulisse. propterea matizauimus hec
quis auditorium facit tanta materia locutionis
intraea nuntiat multos seculares stare plebes
Nec ingredi audientes. Sed ut admitterentur
erantes. Tum apoc. nequaquam inquit istos nobis ad-
mitteri conuenit quia ad audiendum curiosis
te potius quam religione uenerunt. Confusus ego
illo iure quod non admittendos esse censebat
egre tamen obtrui ut Eucherium ex tunc
et ceterum admitterent consiliarem. Ceteri sunt

28
repulsi. Tum Sallum media i sede componimus
qui cum diu nobili sua uirginitate silentium
tenisset, tandem ita exorsus est. Conueniunt ad
me audiendum inquit, et sancti et discipuli
religiosi potius quam doctores aures ut arbitror attuli
sunt audituri me fide testis non orationis copula lo-
cuturum. Que autem externo dicta sunt non re-
uoluam. Illi autem qui non audierunt ex scriptis re-
cognoscent. Noui postquam uisus expectat nū-
taturus orienti, de se in compactione Martini
proferat occidenti. Ac primū gestit aures quod
refrigerius in aurem suggerit explicari.

Es in Camotena gesta est ciuitate et
pater filiam duodecimem ab utero mi-
tam puellam Martino cepit offerre poscens ut
linguam ligatam meritis sanctus absoluit. Ille
credens epis qui cum forte Latus illius imbie-
bant Valentimano atque uictorio imparem se-
esse tante molis. Illis quasi sanctioribus nihil
impossibile forebat. At illi pias preces una cu
patre suppliciter turgentibus orare Martinum
ut sperata prestat. Nec cunctatus ultra utaque
puellam se ostendendo humilitatem nec i-
differendo pietatem iubet circumspectis populi mul-
titudinem submoueri. Epis tantum et puella
patre assistentibus in orationem suo illo more pro-
sternitur. deinde puellam dei cu exoracione
oratione indicat uirginitatem et puella scilicet

catum liquorem cum celinouam illius digitis +
teneat infudit. Nec sefellit sanctum uirtutis
euentus patris nomen interogat: mox illa rñdit.
Proclamat pater cū gaudio pariter ac lacrimis
Martini gemma complexus. Et hanc prima se filius
audisse uocem cunctis stupentibus fitebat. Ac ne
cuiq; id incredibile forte uideat; prohibeat uobis p
sens euagius testimonium ueritatis. Nam res
ipso p'sente tum gesta est: parum illud est: quod
nup aspicio p'sbitero referente cognoui: s; nō pre
termittendum uidetur.

Uicini comitis uxorem misisse Martino
oleum: quod ad diuersas morborum causas
necessarium: sicut ē consuetudo bñdicēt. Ampul
lam uitriam istiusmodi fuisse ut rotunda in
uentrem crescit ore producta: s; oris exstentis co
cauum non repletum: quia id moris sit: ita uascu
la complere ut pars umbrarū obstruendis libera
relinquat testabat: testabat p'sbiter uiddisse se
oleum sub Martini benedictione creuisse: quod ab
exundante copia supra deflueret. Eandem q;
dum ad matrem familias uasculum refferretur
seruasse uirtutem. Nam inter manus pueri portan
tis ita semp exundasse oleum ut omē illius ueti
mentum copia supfusi liquoris operiret. Matrona
ita usq; ad summum labrum plenum uasculum
recepisse: ut p'sbiter hodie fatiat obdendi pessuli
quo clausi diligentius seruandi consueuerūt in uero

illo scutum non fuisse. Vixit et illud quod
 me aut intuebat memini contigisse. Ius tunc
 cum oleo quod Martinus benedixerat i tenebris
 paululum editore deposuit puer familiaris
 mentem lumen suppositum ampullam in
 esse ignavis amplexus. Ius sup constatum hinc
 nate paucum decidit. cunctis meti exte-
 ris per benedictio deperisset ampulla pueri i
 celum est repta. Ius si sup plurimas molissas
 decidisset. que res non potuerat eam. Quod Mar-
 tinus est referenda iuratum.

¶ Vid illud quod factum est aquatiz. cui
 nomen quia plens est. et prodisse. et
 metuit suppremet. Cui quidem tempore hic
 Saturninus interfuit. Camis nobis impertuor
 oblatzabat. In nomine inquit Martinus iuben-
 te obmutescere. Cami helit. Lazzarus i gutture.
 linguam ut abscessum putares. obmutuit. Ita
 parum est ipm Martinum fecisse iuratum.
 Credere mihi quia eua i nomine ei multa fe-
 cerunt.

¶ Vicini h Comitis nouerant. Et hanc
 nimis quibus omnes ciuitatem feri-
 tatem. hic rabido spu ingressus tiranni ciui-
 tatem. sequentibus eum miserabili fatis ordi-
 bus catenatis. diuersa pendendis pari iubet oia
 penarum disponens postero die attenta ciuitate
 ad opus ta tuste procedere. Quod ubi Martino

combustum est. Solus panis solus modica possit
ad pietatem in hunc illius tendit. Sed cum
possit de nocte solentum quiescentibus aut
tallus totis obsecrans pateret ingressis: an
divinitus profectus. Interim Audianus
ad eum se fortis pergit. Sed ad eum
Securus descendit ad eum limina. Sed
quiescit. Quia ille per se per se
expositus. Constat quod secus repulsi ex
mat. Martinus est profectus. De protinus
clausa. Ceterum in hoc secus pateret in
nam. Quia ut est omnia natura servorum, in
prima limina expositi. Ceterum in
de somno fuit illius. Negant quod esse
profectus ex hunc in ingenio comectantis ne
nam in nocte post vigillare. Ne dum illi
decent in illo noctis horrore. Iam ante limina
facidit. Id quod durissimo facile persuasum
fuit. Solent in hoc. Sed mox in maiore
cassus exclamat Martinum. Fuit profectus
sibi ideo nullam quietem animi corporis
punit. Tardantibus secus ipse ad limina
exteriora progrederetur. Ibi Martinum ut
fenderet de
hedit. Paulus miser tante manifestatio
virtutis. Quid inquit hoc dñe mihi fecisti.
nihil loci te necesse est. Scio quid desideras.
Vide quid requiras. Discede. Quoties me
ob inuitum tuum celestis ira consumat. Sans

Idcirco huc et q̄ peruenimus. Sed et in istis
 apud nos actum esset ut ibi procedam. Cui
 idcirco aut scilicet adiungat officiales suos
 iubeat omnes custodias relaxari & mox ipse p
 fuerint ita fugati. Autiano letati ē cū
 eas de liberata. Hec cōtractus autiano com
 pra sunt. cum tūm utroque p̄fectorum qu
 coram uideris ab Agrippa fidei uine ex tribu
 nis subiuuente diuine maiestatis quibus
 hoc ab ipso Autiano relaxatum esse iurabat. Ce
 team nōlo maximam me hodie facere qd
 externo non feci ut ad singulas illas uirtutes
 nomina testium p̄notis q̄ subiectam. Ad
 quas si quis fuerit incredulus quia adhuc
 in corpore sunt recusat. Exigit id infidelitas
 plurimorum qui in aliquibus que hystorio me
 morata sunt uirtute dicunt. Accipiat ergo
 testes ad hoc idoneos atq̄ uiuentes quibus q̄
 de fide nra dubitant magis credant. Si si
 des infideles sunt. Propterea nec illas sunt
 credideri. Alios autē quidam qui uirum
 sensum religionis hēat tantum uiculi uelle
 committere ut putet quāpiam de Martio posse
 mentiri. Facillam a quoquam qui sub deo ui
 uit ista suspicio. Neq̄. n. Maximus hoc indiget
 ut mendacius afferatur. Et tamen totus se
 moris fidem apud te x̄i de promissis. Neq̄
 nec alia dixisse. Nec alia dicturos q̄ que aut

aut ipsi uidimus; aut quem in multis auctoribus
uel plerumque ipso referente cognouimus. Ceterum
ex his dialogis scriptum quo ad L. diuandum fassum
irreligiosum uideatur. Assumptum. Hoc pie pre-
stare profiteamur hystorie ueritatem. Hoc me-
extremis interire non uellor incedulas. No-
sine meo dolore compulsi sit. Sed redit ad rem
sermo consensum in quo cum me tam studiose
audire uiderem. fateor necesse est. Apertum
benigne constantem qui repulit infideles eos in
iudicium audire debere. qui crederent.

Hecce si quidem creditis spiritui et pre-
b. dolore totis insano non credent. Ma-
rim uirtutibus christiani quas demones tribunt.
Monasterium beati uiri duobus acuitate erat
malibus dispersum. Sed si quoniam uenturus ad
ecclesiam. pedem extra cellule sue limen extul-
leat. uidetes per totam ecclesiam mercurios
ridentes. et quasi adueniente iudice agni-
na damna da. repidare. ut aduentum Epi-
charis. qui uenturum esse nescirent. demo-
niorum gemitus iudicaret. Vide appinquante
Martino in aera raptum manibus extensis in
sublime suspendi. ut nequaquam solum pedibus
attingeret. Si quoniam autem exorcizandorum demonum
Maximus opam recepisset. neminem manibus
attentibus neminem seminibus in caput
sicut plerumque per clericos. rotatur turbo uictor.

Admonens

Et ad motus emerguntur, ceteros uidebat abscedē
 at foris obseratis in medio ecclesie ciliatio circum
 tectus cinere respiciens solo stratus orabat. Tum uero
 cineres miseros diuerso exitu purgeri. Nos subla
 tis in sublime pedibus quasi de nube pendere nec
 tamen uestis deflueret super faciem ne faceret uerecū
 dum nudata pars corporum. At in parte alia uides
 sine interrogatione uexatos & sua crimina confitentes
 nomina etiam nullo interrogante predebant. Ille se
 iouem iste Mercurium fatebantur. Postremo cunctos
 dyaboli ministros cum ipso cineres auctore cruciari
 ut iam in Martino illud fateamur impletum quod
 scriptum est quoniam sancti de Angelis iudicabunt.

Aquum quendam in Senonum uico annis
 singulis gaudio uasabat compulsi extre
 mis rualie mole a Martino auxilium poposcerunt.
 Missa per auspiciū prefectorium uirum satis fida
 Legatione cuius agros spūaliter grauior quam ceterorum
 affluebat procella populari. Sed facta ibi oratione
 Martinus ita inuictam penitus liberauit ab
 ingenti peste regionem ut per .xx. annos quibus
 postea mansit in corpore gaudentem in illis locis
 sepe perulerit. Quod ne fortuitum esse & non po
 tius Martino prestitum putaret eo anno quo ille
 defunctus est rursum incubuit rediūna tēpe
 stas adeo sensit & mundus uiri fidelis excessū
 ut cuius uita iure gaudebat eiusdem mortem
 liget. Ceterum si adhuc probanda que diximus!

testes etiā infamior auditor exegerit. Non unum ego
hominem sed multa milia producam. Et totam
testimonio uirtutis ex parte Senonum aduocabo
regionem et tamen tu refugeris prestiteris. Credo
meministi nup nobis sup hoc cū Romulo auspiti
illius filio honorato & religioso uiro fuisse sermo-
nem qui hec nobis tanq̃ incomp̃ta referebat. & cū
futuris prouentibz pallidua dāna trepidaret ut
ipse uidisti magno letum meorum lugebat. Marti-
num non in hec tempora reueruatum.

Ed ut ad Auitianum reuertamur quicum
in omnibz locis cunctis qz urbibz ederet
caudicitatis sue infanda monimenta turonis tm̃
inocens erat. et illa bestia que humano sanguine
& infelicitum mortibz alebatur. mitem se atqz
tranquillum beato uiro plente prestabat. Mem-
ni quidam die ad eum uenisse Martinum qui
ubi secretarium eius ingressus uidet post regū
eius demonem mire magnitudis assidentem. que
eminus ut uerbo. quia ita necesse est par latine
loquamur. exsuffans Auitianus se excludat
existimans. quid ad me inquit sancte sic aspicias.
Tum Martinus non te inquit. Sed qui cecidi-
tue teret incubuit. Ita recessit dyabolus & reliquit
familiarē subsellum. Sicut qz constat ab illo die Aui-
tium mitiorem fuisse. sed quod intellexerit &
cogisse se semp assidentis sibi dyaboli uoluntatem.
scu quod imundus spūs ab illius consensu per-

62
Martianum fugitus priuatus ē potestate crassimod:
Cum exhiberet inimicis auctorem nec ministri
auctor iugaret.

Nunc aut ambatiensi idest castello uicini
quod nunc frequens habitus ataribus ido-
lum nouitatis grandi opere constructum politis
firmis faxis moles turrita surrexerat que i eo loci
collectio summitatis tyronum sublimis pcedens
supstitione loci et operis dignitate seruabat hui
defensionem marcello ibidem consistenti pbitero
niz beatus sepe mandauerat post aliquotius tempus
regressus incepit presbiterum cum adhuc idoli
structura consisteret illa caularum uix militari
manu qd in publice multitudinis tanta molles
posse subuerti medium facile id putaret p inde-
cillos clericos aut infirmos monachos quicunq
se parari. Tum Martius recurrentis ad nota
subsidia noctem totam i oratione peragat. Mene-
ori tempestas eadem idoli usq ad fundamentum
peruoluit. Vix hec Marcello teste dicta sint.

Liam eius non dissimilem i simili ope-
ritutem refugere adstipulante phileo.
Colinam immense molis cui idolum supstabat pa-
riat enecare sed nulla erat facultas quia id
darent effectui. Tum ad oratione sua more co-
tinentur. uisam esse certum est parilem quoda-
mo columinam rueri de celo que in pacta idole
terram illam inexpugnabilem molem soluit in

puluerem parum scilicet si inuisibiliter celi uirtutibus
ueretur / nisi ipse uirtutes uisibiliter seruare Martino
humani etiam oculis cernerentur.

Dem autem Refrigerius mihi testis est
mulierem pro fluuio sanguinis laborantem
cum Martino uicem exemplo mulieris euangelii
ce contigisset sub momento temporis fuisse sanata.

Exiens Flumen seccabat & ripam in
qua constitutus amabat. in nomine
inquit domini, iulio te redire. mox se malabesta
ad uerbum sancti reuertit / & in ulteriore ripam
nobis expectantibus transiit. Quod cum omnes
non sine miraculo cerneremus altius ingemescens
ait. Serpentes me audiunt / sed homines non audiunt.

Piscem pasce diebus edere consuetus pau-
lo ante horam refectionis interrogat / an
habet in promptu. Tum Cato diaconus monasterii
administratio peruenit. doctus ipse piscari negat
per totum diem sibi ullam cessasse capturam. Sed negat
alios piscatores qui uendere solebant quicquam
qui uisus. Vade inquit mitte limum tuum cap-
tura perueniet. Contigua flumini, ut Sulpitius iste
descripsit, habebamus hitacula / processim amati
ut pote feratis diebus uidere piscantem omnium
specibus nitentis. Non in capsa futura temptamina
quibus piscis Martino auctore / Martini uisibus queret.
Ad primum iactum in rete per modico manet socer
diaconus extraxit / & ad monasterium letus accurrens.

6
Nec mirum ut dixit poeta, nescio quis utimur, q.
ursu scolastico quia inter scolasticos fabulamur.
Captiuum q. suum mirantib. intulit argis. Veru-
iste discipulus x. gestatum a saluatore uirtutum
quas i. exemplis sanctis suis edidit, emulatus, o.
xpm q. in se monstrabat operantem qui sanctus
suum usq. quaq. glorificans, diuersay. munera
gratiaz in unum conferebat.

Estabat arborius ex prefecto uidisse i.
Martini manum sacrificium offerentis
uestitum quodammodo nobilissimis gemis, Lucem
micare purpuream, & ad motum dextere colla-
rum inter se fagorem audisse gemere.

Eniam ad illud quod propter temporis
notam semp. occultauit, h. nos
celare non potuit. In quo illud est miraculi, q.
facie ad faciem cu. eo est angelus collocutus. Maxi-
mus impator, al. sane bonus deprauatus consilijs
sacerdotum post priscillam necem Athanum epm
priscilliani accatorem, ceterosq. illius socios, quos
non nominari est necesse, in regia tenebat, neq.
ei crimini daret opere, illius cuiuscumq. modi ho-
minem fuisse damnatum. Interea Martinus a
multis grauib. laborantium causis ad Comitatu-
re compulsus, procellam ipam totius tempestatis
incurrit. Congregati apud treueres epi tenebant
qui quocidie communiuantes ithacio communem sibi
causam fecerant. his ubi nuntiatum est inopinā-

bus adesse Martinum. totis animis labefacti
multare & trepidare ceperunt. Et ita pridē
impator ex eorū sententiā decreuerat. tribu
nos summa potestate armatos ad hispanias &
mittere qui hereticos inquirerent. deprehensis
vitam & bona adimerent. Nec dubium erat
quid sanctos etiā maximā turbam tempe
stas ista depopulatura esset paruo discrimine
inter hominē gñā. et cū tum solis occulo
iudicabatur. Cū quis pallere potius ac ueste
fide hereticus estimaretur. hec nequaquā pla
citur Martino epī sentiebant. Immo constans
illa uel molestissima erat cura ne se ab eorū co
munionē adueniens abstineret. non de futu
ris qui tanti uiri constantiam premissa aucto
ritate sequerentur. Inuenit cū impatore cōsiliū.
ut missis obuiam Magistro officialiū uicem pro
pius uictaretur. accedere nihil secum pax epō
lorū consistentium afferre faceret. quos ille calli
de est frustratus. profitebatur se cum pace xpī esse
uenturum. Postremo ingressus nocturno adit
etiam tantum orationis gratia. postmodum pa
latium petiit preter multas quas euoluere lon
gum est. has principales petitiones habebat &
prior narses comite et leucadio prelide qui
ambo orān partium fuerant. per maioribz stu
dijs quē non est huius tps explicare nam
uictoris & meriti. Illa precepta cura ne tribu

63
64
cum iure gladiorum ad hispanias mitterentur. pia
erat sollicitudo Martino. ut non solum christianos / q
sub illa erant occasione uixendi / s; ipsos etiam hereticos
liberaret. Verum primo die atq; altero suspendit
hominem callidus Imperator. sive ut rei pondus imponeret
sive q; nimis implacabilis erat. seu quia ut pleriq;
cum arbitrabantur auidia repugnabat. siquidem in
bona eorum inhiuierat. Fertur. q. ille uia multis bonis
q; actibus predictis aduersus auidiam paru consulu
isse. nisi ob regni necessitatem. Quippe qui exhausto
a superioribus principibus rei. p. erario pene semp in
expeditione atq; praerenti bellorum ciuiliu con
stitutus facile excusabatur. pro quibuscumq; occa
sionibus subsidia impio paru uisus. Interea epi ad
quorum communionem Martinus ibat. trepidi conu
runt. p. dominos se conquirentes actum esse de omni
suo statu. si theonisti p. natum. qui eos solius palat
lata sententia condemnauerat. Martinum armaret. &
auctoritas. Non oportuisse hanc recipi meritis.
illum iam non desensorem hereticorum esse. s; uni
dicem. nihil actum morte pusillam si Martinus
exerceret illius ultionem. Postremo prostrati cu
fletu & lamentatione potestatem regiam implorant
ut utique aduersus ibum hominem in sua nec
multum aberat. q; cogeret imperator. Martinum
cu hereticorum sorte misceri. s; ille. licet epi nimio
favore esset obnoxius non erat nescius Martinum
fide. sanctitate ac uirtute cunctis preflare morta

libus. alia longe via sanctum iunxerat. parat ac
primo secreto accessitum blande appellat. hereti-
cos tunc damnatos more iudiciorum publicorum po-
tius q̃ in secretis sacerdotum. non esse causam
quia ita ceterorum q̃ partis communionē pu-
tarent esse damnandam. Theonistum odio potius
q̃ causa fuisse discidium eundem q̃ tñ solum
esse. qui se a communionē interim speraret areligi.
Nihil nouatum. quin etiam ante paucos dies hñ
sinodus ithatium pronūtiauerat culpa nō teneri.
Quibus cum Martinus parum moueret. Rex ira
accenditur. ac se de conspectu eius abripit. & mox
perussores his pro quibz Martinus rogauerat diri-
guntur. Quod ubi Martino compitum iam uacat
tempore est. palatium irrupit. spondit se comu-
nicaturum. dummodo & tribum iam i exiduum
ecclesiarum ad hispanias missi retraherentur. Nec
moerore intercessit. maximus indulgit omnia. Post
tudie felix ep̃i ordinatio paratur sanctissimi
sane uiri & plane digni. qui meliore tempore
sacerdos fieret. huius diei communionem Marti-
nus iniit. sanctis estimas ad horam cedere. q̃
his non consulere. quoz ceruicibz gladius mine-
bat. Verū tamen summa uī ep̃is nitentibz ut co-
munionē illam subscriptione firmaret. h̃ extor-
queri non potuit. Postero die se inde prorepens. cū
reuerens in uiam melius iegeret. se uel ad ho-
rim uoxit communioni fuisse p̃mixtum. haud lōge

65
65

auico cui nomen est Andethana. qua uasta solitu-
dinis silum secreta patiuntur / peregrinis paulu-
lum comitibus ille subleuit / eandem doloris ex-
fecti recubante atq; descendente nuicem cogi-
tatione puolueris. Absit ei ceptis Angelis.
Merito inquit Martine compungas. Saliter
nescire nequisti. repa uirtutem / resume co-
stantiam. ne tam non periculum glie. s; salutis
incurreas. Itaq; ab illo tempore satis cauet cum
ithatane patris comunione misceri. Ceterum cu
quosdam ex monegumis tardius q; solebat. et gra-
minore curaret. Subinde nobis cum lacrimis fa-
tebatur se pp comuniois illius malum / cui se ut
puncto temporis necessitate no spu miscuisset
detrimetum sentire uirtutis. Sexdecim postea
uixit annos nullam synodum abijt ab omib; ipoz
conuentib; se remouit.

Et plane ut expti sumus. imminutam
ad tempus oim multiplici mercede re-
parauit. Vidi postea ad ipm in foris monasterij +
ipius ad ductum monegumum & priusq; ad
Limen attinget fuisse curatum.

Est autem quidam nup audiui cum in
tyreno mari cursu illo quo romam ten-
ditur nauicaret. subito nubimib; exortis extremu
uite oim fuisse discrimen. in quo cum quidz
corptius negotiator. necdum xpianus magna uoce
clamar. Deus Martine cape nos mox tempestate

fuisse sedem. sed optatus animum cum summa placide
equoris quiescente nullo.

Uentus ex uicinis uir fidelis cum familia
illius lues extrema iuxta et manduca
laminis exemplo protinus domum corpora cora pro
cumbent. Venerunt litteras implorent auxilium
quo tempore uir beatus rem esse promissit diffici
lem impetrat. Nam spiritus sentiebat domum illam
diuino humane uictum tamen non perit desinit
septem totos dies totidem q. noctes orando. et re
umando continuas. quid qd ex orando recepit ipe
traret. Atque ad cum lyconius diuina ex p. uis bene
ficia perolant. Nuntians timul et agens gratias do
mum suam omni periculo liberatam. Centum et uel libi
a roenti obtulit. quas uir beatus nec respuit nec re
cepit. Sed prius q. pondus illud monasterii limen
attinget. redimendis id captiuus continuo deputa
uit. Et cum ei suggeret a fratribus ut aliquid ex eo
superum monasterii reseruaret omib. in angustum
esse uictum. multis de esse uictum. Nos inquit o
ecclia se pascit et ueliat. diuino nihil nostris uis
bus quiesse uideamur.

Uocantur hoc loco illius uiri magna mi
racula que facilius admirari possumus
Preterea. Agnoscitis profecto qd dico. multa sunt illi
que non queant explicari. ueluti illud est. qd nescio
an ita ut gestum est. nobis possit ex rom. Vnde
ex tribus nomen non ignoris. Scilicet persona est.

ne uiro tanto uerecundiam fecerimus. Quidam g
cū ad fornaculam illius carbonum copiam repe-
risset & adnota sibi fellula diuicatis pedibus
sup ignem illum nudato inguine rehidere. &
Continuo Martinus factam facro tegmini sen-
sit iniuriam. magna uoce proclamans Quis
inquit nudato inguine nostrum incestat habi-
taculum. hoc ubi ille frater audiuit & ex con-
scientia quod inceperat agnouit. continuo ad
nos cucurrit exanimis pudorem suum nō sine
Martinū uirtute confessus est.

Volam itidem die. dum in arca que parua
admodum tabernaculum illius ambiebat.
in illo suo quod noster omnes sedili ligneo reledisset.
Uidit duos demones in excelsa illa que monasterio
supeminet. rupe consistere. inde alacres ac letos
uocem istiusmodi adhortatores emittere. heya te &
briccio heya te briccio. credo cernebant miser emin
propinquitatem consueptam illi rabiem spūs susci-
tassent. Nec mora bricciois furibundus irrupit.
ibi plenus insanie euomit in Martinum mille
cōiura. oburgatus. q. pridie ad eo fuerat. Cum q
nihil unq ante cluicatum. quippe qui i Mona-
sterium ab ipso Martino nutritus hūisset. equos
aleret. mancipia compararet. Nam illo tempore ar-
guebatur amultis q nō solum pueros. s; etia
puellas scitis uulnib; coemisset. Quib; rebus
infelicissimus infans felle cōmotus & ut credo

precipue demonum illorum agitatibus instinctu. Martinum
ita aggressus est ut uix moribus temperet. Cum quid
sanctus uultu placido mente tranquilla: infelix ame-
tiam: primitia uerba cohiberet. Sed ita in eo necque spiritus re-
dimidabat ut ne sua quidem illi quous uana admodum
mens subesset: tremantibus labijs: incerto uultu: decolori
pre furore rotabat uerba peccati se asserens sanctiorem
quippe qui a primis annis in monasterio inter sacras ec-
clesie disciplinas: ipso Martino edicante creuisset. Mar-
tinum uero ex apud principio qualiter diffiteri non posset: et
militie actibus sordidisset. Et nunc pinanes supposito-
nes et phantasmatica uisionum ridicula proorsus
inter deliramenta senuisse. hec cum multa atque alia que
etiam reticere melius est accerbiora uomuisset. Egred-
sus tandem furore smato: quasi per se penitus iudi-
casset: rapidus ea parte qua uenerat recurrebat.
Cum interea credo per Martinum orationes fugatis ab
illius corde demonibus: reductus in penitentiam mox
reuerturn: atque ad Martinum se genua prosternit: ue-
niam poscens: fatetur errorem: nec sine demone
se fuisse: tandem senior confitetur. Non erat apud
Martinum labor iste difficilis: ut ignoscere suppli-
canti. Tunc et nobis omnibus sanctus exposuit: quid
illum ademonibus uidisset agitari: se conuictus non
moueri: que magis illi aquo essent effusa nocuis-
sent. Exinde cum idem Briceo multis apud eum
magnis que criminibus sepe premeret: cogi non potuit
ut cum apud presbitero submoueret ne suam persequi

uideretur iniuriam illud commemorans si xps iudam passus
 est. cui ergo non patiar braccionem. Ad hoc postumianus.
 Audiat inquit istud exemplum noster iste de proximo
 qui cum sit sapiens imemor presentium, imemor futurorum
 si fuit leniter offensus insanit in sua se non habens potestatem
 ferit clericos crassat in laicos: totumque terrarum orbem
 in suam commouet ultionem. In qua per triennium uigiliter
 dimicatione consistens: nec tempore nec ratione sedatur.
 Volenda hominis et miseranda conditio etiam si hac
 sola mirabilis mala peste premeretur. Verum ista ei et
 patientie et tranquillitatis exempla referre sepius galle
 debueras ut sciret nasci et sciret ignorare: qui si istum
 ipsum breuiter insertum sermonem meum in se prolatum
 forte cognouit sciat magis non ore inimici quam amici
 a me locutum: quia si fieri posset optarem ut Mar-
 tino potius episcopo quam fatali tyranno similis diceretur. Sed istum
 cuius commemoratio parum suauis est transcurramus et
 ad Martinum nostrum galle redeamus. Tum ego cum iam
 adesse uesperum occiduo sole sentirem. Dies inquit abiit
 postumiane surgendum est: simul tam studiosis
 auditoribus cena debetur.

Et Martino autem expectare non debes ut illa sit
 meta referendi. Latius ille diffundit quam
 ut illo ualeat sermone concludi: ista uerum de illo uirum
 portabis orienti sed dum recessis diuersis regiones loca
 portus insulas. urbesque preterlegis Martinum nomen et
 gloriam sparge per populos: imprints memento non perire
 Campaniam: et si maxime cursus in deuiis sit. Non enim

tibi tanta sint / uel magnae morarum uilla dispendia /
quin illic adeas illustrem uirum ac toto laudatu orbe
paulemum. Illi queso te primum sermois nostri. quod
uel heretico confestim uel hodie dicimus. uolunt
euoluere. illi omnia referes illi cuncta recitabis / ut &
mox per illum facias uiri laudes roma cognoscat. sic
primum illum nram libellum. non pitulum tantum
sed per totum sua diffudit illudicium. Ille Martinum
non inuidus glorie sanctae quod in christo uirtutum. primum
muis extimator / non abnuet presulem nram cum
suo felice componit. Inde si forte ad Affricam tras
ferabis referes audita cartagini. Licet iam pridem
ut ipse dixisti uirum nouerit. tamen nunc primum
de eo plura cognoscat. Nec solum ibi cyprianum
martirem suum quod uis sancto sit illius sanguine
consecrata miretur. Iam si ad leuam Achae si
num paululum deuexis intraueris. sciat cho
zinthus. sciant Athenae non sapientiores in Ach
demia platonem. nec doctorem in carcere fortiorum.
Felicem quidem greciam que meruit audire Apulum
predicantem. Sed nequaquam credimus ad po gallias de
luctas quibus donauit hunc Martinum. Cum uero ad
egyptum usque peruenis. quod illa suorum sanctorum no
minibus et uirtutibus sit superba / tamen non dedignetur
audire quia illi uel uniuersae Asiae non solo Martino
Europa non cesserit.

Inde tu hierosolimam inde petruis
uentis cursim uela comiseris negotium

tibi non doloris coniungo ut si unquam ad illustres
 illius prolemaidis litas accesseris sollicitus inq-
 ras ubi sit consepultus non ille pompomus nec
 fastidius uisitare ossa peregrina multis illic
 lacrimas tam ex affectu tuo quam ex nostris funde ui-
 scribo at licet inani munere solum ipm flore-
 pinpuro etiam suauem celeremque spem ex amibus.
 Dices tamen illi non asper non acerbe copationis
 alloquio. Non exprobrantis alloquio quod si uel te quodam
 uel me semper uisitare uoluisset. Et Maximus magis
 quam ullum ovis nominare nolo fuisse imitatus.
 Numquam tam crudeliter differens ignoti pul-
 ueris regione regeatur. Nam si quid forte predonis
 passus in medio mari mortem de uixi extremo
 nactus littore sepulchrum tueretur hoc opus suum
 quicunque ex illius abscessu in noxam uoluerit uide-
 ant quam suam. Et uel nunc aduersum me crassum
 desinant uindicari. Nec cum maxime fletu uix
 gememus omnes lacrimis proinde lamenta come-
 tis cum magna quidem Maximo admiratione sed
 non minore ex nostris fletibus dolore ductum
 est.

Unigenitus et una diuinitas ut autem
per sacramentum cognoscatur. Unitas est ab
eo et qui est spiritus sanctus. a quo qui est et uni-
genitus. Sic existens diuine nature lucis
spiritus. a se per naturam per substantiam maiestatis. potestate
unitatis diuine lucis spiritus unus in duobus et utique in id ipsum
pater in filio filius in patre in spiritu sancto. Sic tribus personis consistens.
temporis presentie quod super omnia cuncta concludit. In hoc
ergo misterio credimus esse ex nullis extantibus cunctis
orta. Quod misterium mens humana concipere non potest.
Nec oratoria lingua enarrare. Neque diffusi sermonis bibliote-
chae uolumina si totum mundum libri repleant. di-
uina scientia non posset inenarrabilis enarrari. que est
indenarrabilis nullo modo posset describi neque concludi. aut
uerbum aut substantia propria diuinitatis sue. qui
est fons diuine lucis. luminis sue substantia natura.
Sicut lingua oratoria quia defecit sermo de idicibilia.
cum consummauerit mens humana de diuina maiestate
dicere. tunc incipit quia sit aut diuina clementia. ne-
mo sit nisi qui genuit. Et nemo compit secreta patris
nisi is qui per naturam nascendi initium amisit. Omnis
ergo intellectus et modestia prator conueniat ad pro-
phetam. dominicam auctoritatem presumat dicendo.
Credidi propter quod locutus sum. Quia autem per misterium
simplex sit professio. ut fundamentum ecclesie solidet.
aplica auctoritate predestinator sequens presumat dicendo.
de cetero nemo in molestus sit. Ego credo in christum et
hunc crucifixum. quia cum confectum filium hominis

69
confiteatur & scdm spm quia de sco spu & uera
uigine nascitur mediator nascitur cu confiteatur
primogenitum necesse est de unigenito / qd testimo
nium dicit unum & solum sine origine esse. Itē
tertiam psonam pēde confiteatur & existentis di
uine nature lucis spūs qui scdm diuinā natura
ut supradiximus in duobz & uterqz i ipm pater i
filio filius i patre. i spu sco. i sancta ecclia / nunc &
imortalia secula seculoz. Amen.

Relatio uo & honorio impantibz. Scūs
Martinus Turonorum epus plenus
uirtutibz & sanctitate p̄bens it̄m
multa beneficia / octuagesimo primo etatis sue aīo
ep̄atus aut uigesimo sexto apud condacensem dio
cesis sue uicini excedens uiculo feliciter migravit
ad xpm. Transiit aut media nocte que dominica
habebatur / Amico Cesario & consiliis. Multi etiā
in eius transitu p̄sistentem uoces uiderūt i celo
quod in libro uirtutum eius primo plenius exposui
mus. Nam cum primum scūs dei apd condacē
ut diximus uicini egrotare cepisset. p̄tati ppli
ad eius transitum sicut turonici conuenerūt cum
migrante grandis altercatio inter utrumqz surrexit
pplm. Accedunt eīz p̄tati noster ē monachus no
bis abbas extitit nos requirimus comedat. Sut

hinc nobis quod dum esset in mundo ad testis ei collo-
quio participatis eius communis firmati fueritis be-
nignitatem in seipso & in cunctis excedat. Sufficit
vobis ista. Nobis licet auferre vel cadaver ex-
amine. Ad hoc tamen respondetur si inquit vobis
nobis fueris sufficit dicitur. Scitote quod nobiscum veli-
tus amplius est quod hic opatus. Nam ut pretermi-
tamus plurima vobis sufficiat duo mortuus nobis
unum. Et ut ipse sepe dicitur maior exutus an-
tepatum fuit quod post episcopum. Ergo necesse est ut
quod nobiscum non impleat vultus. Expleat vel
defunctus. Vobis enim ablati nobis ad deo donant.
Verum si nos antiquis institutis servat. In urbe
qua ordinatus est habet deo iubente sepulcrum.
Ecce pro monasterio privilegio cupitis vendicare.
Scitote quod primum et monasterium cum mediola-
nensibus fuit. His quod litigantibus solus euenit nox
clauditur. Corpus quod in medio positum ab utroque
populo custoditur. futurum ut mane facto a
pictavis puulentiam auferret. Sed deus omnipotens
voluit utrem tunc cum a proprio fuisse patre
no. deinde nocte media omnes pictavi a se no filie
contempnunt. Nec ullis fuerunt qui ex hac mul-
titudine uigilaret. Igitur ubi turba eos con-
stituit obdormisse apprehensam scissam corpus
glebam alij per fenestram eiciunt. alij foris su-
scipiunt. positum quod in mari cum omni populo per
vicinam fluvium descendunt. Ingressi quod ligis

alium ad urbem turonicam cum magnis laudibus
plures copiosum dirigunt gressum. De quorum
cicobis pietati expetacti nihil de thesauro que culti
diebant habentes cum magna confusione ad propria
sunt reuerti. Quod si quis requirit cur post tran
situm gratiam epi. unus tamen idest Lidorius usque
ad sanctum Martinum sint nouerit quod obsequen
tibus paginis diuinitas turonica sine benedictio
sacerdotali fuit. Nam christiani qui eo tempore uide
bantur occulte per latebras diuinitatem assidue celebra
bant. Nam si quis apud agnos christi fuisset christiani
aut afflicti uerbis aut gladio reuocantur.
A passione autem domini usque ad transitum sancti Martini
anni quadringenti computantur.

Exiit autem Severus coloniensis catho
licus episcopus ut honorificum uisum et primum lau
dabilis dum die dominico loci sancti ex consue
tudine post matutinos hymnos cum suis clericis
circaret illa hora qua uir beatus obiit audierunt
chorum canentium et sublimi uoce quod Archidiacono
interrogauit si aures perirent uoces quas ille
attentius audiret. Respondit nequaquam. Tunc ille di
ligenter inquit ausculta. Archidiaconus ille cepit
suum collum extendere uires erigere et super sumis
articulis oculo sustentare stare. Sed credis eum non
fuisse equalis meriti a quo hoc mereretur audire. Tunc
mostrant terre uir pariter et beatus episcopus dominum
deprecantur ut hoc ei diuina pietas audire promitteret.

72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

tauerunt eum dicentes. tam hora preterit. iubet dominus
lectorem lectionem legere. expectat eum tam populus valde
lapis. Respondens autem beatus Ambrosius noluit igitur
turbari. multum eum mihi ualeret sic obdormisse. cum
tale miraculum dominus ostendere dignatus sit. Nam no-
ueritis fratrem nostrum Martinum sacerdotem egressum de
corpore fuisse. Me autem eius funeri obsequium prebuisse
pactoque ex more seruitio capitellum tantum uobis
excitantibus non expleui. Tunc illi stupescunt propter
et admirantes diem et tempus notant. solite re-
centes qui ipsam diem tempus et repunt. et beatis
confessoribus dixerunt se eius obsequium deseruisse. Obierunt
uirum in cuius transitu sanctorum carnis. Angelorum
exultat chorus omniumque celestium uirtutum exercitus.
Syabolus presumptione confunditur. uirtute
uirtute roboratur. Sacerdos dei reuelatione glorificatur.
que Michael assumpsit cum Angelis. Ut per suscipit
cum virginum chorus paradisi et eterni letitiam cum
sanctis. Sed quod nos in laudem eius templantes et
non sufficimus adimplere. Ipse est et laus illius. cui
laus ab eius ore nunquam recessit. Nam nos uiam
uel simplicem hystoriam possumus explicare.

Pere pretium est cum eum illud inter-
lectionem. quare sanctum et corpusculum in
loco ubi nunc adoratur fuit angelo militante translatum.
Anno sexagesimo quarto post transitum gloriosi domini
Martini. beatus propeus tunc sedis chatedam.

Translatio.

sortitus est dignitas. Adeptusque hunc apicem cum
magne uotorum consensu fundameta templi am-
pliora et furat sup beata membra locum disposuit.
Quod huiusmodi studio mirifice manipavit et
fectu de qua liberia multum quod loquebamur erat.
Sed quia plenus est contice exinde melius putuim.
Adueniente ergo apto tempore sacerdoti ut ecclesia
dedicaretur. Et sanctum corpus illud a loco ubi se-
pultum fuerat transferretur. Conuocauit beatus
pater ad diem festum uicinos pontifices. Et
Abbatem et duosque clementes non minima mul-
titudine. Et quia hoc in kalendis Iulij agere uole-
bat. Vigilata uero nocte facto mane. accepto saculo.
regem que sup ianua erat tremulu cepit
effodit. Ibi uero deus in manus ut eum comoueret
interit. Hinc multitudo tota blacans nihil
motus prestantem profert. Vigilata demq alia
nocte uelut temporales. nihil oia age possunt.
Tunc conuocati atque reuerti quid facere uidebat.
Dixit illis in uocis clementis. Scitis quod post hunc tu-
dum natalis Epitaphis eius esse conuenient. Et for-
litem in hac se transferri uos admonet. tunc ieiun-
ius et orationibus ac uigijs psallentio die noctu quod
illicentes iudicium illud continuat dixerunt.
Quia aut die accidentis conuenitque manus
non ualebant. penitus moles sepulchrum. pa-
uore aut omnes exterriti. iam hoc stantes ut
terra in scilicet quod detegant operire. appa-

742
ruit ueneranda canitie senex ad instar nuius
candorem efficens / & dicens se esse abbatem
ait eis. Vsq. quo conturbamini & tardatis. Non
uideris dominum Antinum stante uos adu-
tare paratim si manus apponatis: tunc iactis
pallium quo utebatur. posuit manu ad sacro-
figum cu reliquis Sacerdotibus / crucibz paratis
& ceteris. Imposita qz Anthyphona dederunt
cuncti uoces psallentium in excelsis: tamen
ad senis conatum proximis sacrosanctum in
suma leuitate comotum / i loco ubi nunc ado-
ratur domino mouente perducitur / quo ad uo-
luntatem sacerdotis compositum est. Dicitis &
missis ut uentum e ad conuiuium requireret
solite senem nequaquam repierunt. Sed nō homo
quidem extitit qui exire eum uidisset. Credo
q aliqua fuisse uirtus angelica qui & beati-
tudinem se uidisse pronūtiatur. In quo loco ex
illa die multe uirtutes facte sunt / que per
negligentiam non sunt scripte. Nos hō de
qro nostro tempore aut fieri uidimus aut factū
certe cognouimus / silere nequimus.

Venimus en istuc hic nemo psonat heu
Venimus en istuc & crucis arma silent.
Vere bellator dñi: dormit sonat heu,
Bellator dormit: desiderandus homo.
† nremus tamen & fletu precibz q̄ p̄remur,
Sanctorz dñm Martini q̄ deum.
Sternamur q̄ loco quē sanctus flendo rigabat,
Auxilium nobis spūs eius erit.
Bellator dormit: tu nos s̄ protege x̄p̄e,
Qui non dormitas protege israelē.

Hic inhabitauit domini uestigia lambens:
Hic inhabitauit uir crucis arma gerens:
Hic inhabitauit sanctus purus q̄ sacerdos
Hic inhabitauit corpore corde probus.
Hic inhabitauit scutum cui sancta fides est,
Uir crucis uerbo splendidus atq̄ micans.
Hic inhabitauit felix heremita sub antro.
Hic inhabitauit quē paradisus h̄et.

Sancte deus misere loci quē semp amasti
Dilige multiplica / protege semp arma.
Quanto completo postorē t̄p̄e n̄m
Ad loca migraſti: lucida sancta bona
Nos q̄ uallatu preclare allaz s̄c̄e tuaz
Protege / conserua / dilige semp ama
Suppliciter petimus donas tribuas q̄ benignus,
Ut nos mit sanctus ac simul ille uiuet.

Qualia

Qualia sint istinc bellantis tela frequenter
 Vidimus absentem cum fuit esse uirum.
 Carbones atros cerneret. horrenta quicq;
 Pulueris & nebulas squalida cuncta minis.
 Ciliis subter capiti lapis & cinis altus
 Excessis membris hic uidebare thoris.
 Sellula namq; fuit requies in nocte silenti
 Pro scano aut Cathedra hic haec q; sella die.

Ingressus templum fert ad sublimia uultu
 Excelsus aditus. suscipit alta fides
 Esto humilis sensu. sed spe sectare uocantem
 Martinus reseat. qual uenerare fores
 Hec tuta est turris terpidis obiecta supbis
 Elata excludens. mita corda regens
 Celsior illa tamen que celi uixit ad arcem
 Martinum astringens ambitiosa uirum
 Unde uocat populos. qui praeuius ad bona xpi
 Sidereum ingressus sanctificauit iter.

Intrantem aulam uenerantel limina xpi
 Pellite mundanas toto de pectore curas
 Et desiderij animum uacillare profanis
 Votorum compos remeat qui iusta precatur
 Quicq; templi dei petiturus mente serena
 Ingressus. Veniam culpis deponere setis
 Non animo debes. non titubare fide
 Que petis impetras si puro pectore postcas
 Fide ut ipse ait sic tua salus erit.

Discat euangelico xpm sermone fateri
Quisq; uenit summo uota offerre deo
Quiauis corde tumentis supplex genu genuis orat
Si cesset opere: nempe fidelis uacua est
Lige sub hac praeiter locuplex pauperq; tenet
Cui census delit mentem probabit opus/
Nec quicq; excusat tenuis atq; arcta facultas
Affecto consistat gloria non pretio/
Qui tribuit quicq; opus est: ille pluma coeet
Parua licet dederit: maxima quicq; cupit.
Inter opum cumulos scimus ut dona potentis
Probatam uidue paupis esse fidem/
Mentem numis celoz regna duob;
Sublime iuxit iustus in altis patet
Non q; multa dedit: sed que si nulla reliquit
Laudari meruit iudicis ore dei.

Discipulis precipiente dno in mari nauigantibus
uentis flatibus fluctibus exsiccatis: dominus sup
mare pedibus ambulabat: Et sancto petro mergenti
manum porrigit. Et ipm de periculo liberauit.
Sanctissima xpi ecclesia que e mater omnium ecclesiarum
qua fundauit apli, in qua descendit spiritus
sup aplos in specie ignis linguarum in eo positus est
tronus iacobi apli et columna in qua uerberatus est
xps.
Quisq; ut soloacilius merisisti in puluere uultum
Humidaq; illisa prelesisti lumina terre
Attollens oculos trepido miracula iusu.

N uilla pot tantas complecti pagina uires
 Q uoq; his titulis cemerita & fida notentur
 T errenum nō claudit opus qd regia celi
 S ufcipit & rotulis inscribit hydra gemis
 M artini si queris opem / transacta relinques
 S candē polum scruatus i cetera cetum
 I lli conuictum domino pquire patronum
 S ectantem eterni semp iustitia regis
 S i dubitas ingesta oculis miracula cerne
 Q uia famuli meritum vetus saluator honorat
 A ccedis reliquis inter tot milia testis
 D um narranda uides soleis & uisa retexis
 I n sanctis quicqd signauit pagina libris
 I nstante deo qd sancti mirum gaudet
 C ecus claudis inops furiosus anxius sedet
 D ebilis / oppressus / captiuus / mestus / egenus
 O mni applicis gaudet curatio signis
 Q uia flens atq; fuit letus / redit omnia cedunt
 N ubila quod meritum turbas medicina serenat
 E xpete presidium nō frustra hec limina pulsas
 I ncunctum pgit pietas prodigia mundum

Q uod mercedus est locus iste / vere templum dei
 & porta celi
 H ic conditus est sancte memorie martinus epus
 cuius anima i manu dei est. S; hic totus est &
 ptesens manifestus omnia omni gna uirtutum.
 C ertamen bonum certauit / cursum consummauit
 fidem seruauit. De cetero reposita ē illi corona iu —

stite quā reddet illi dñs ī illa die iustus iudex.

Confessor meritis martir cuce apostolus actu
Martinus celo p̄minet hic timulo
Sit memor q̄ misere purgans peccamina uite:
Oculis meritis crimina nra suis.

Martini corpus totis uenerabile terris
In quo post uite tempora uiuit honor
Texerat hic primū plebeio machina cultus
Que confessori nō erat equo suo.
Nec desistebat ciues onerare pudore
Gloria magna uiri. gratia parua loci.
Anthistes sed qui nūmerat sexus ab ipso
Longam p̄petuus substituit inuidiam.
In tezum remotus modici penetrale sacelli
Ampla q̄ tecta leuans exteriore domo.
Cretuerunt q̄ simul ualido tribuete patrone
In spatij sedis conditor in mentis.
Qui Salamonico potest confingere templo
Septima que mundo fabrica mira fuit.
Nam geminis auro argento sic splenduit illud
In stud. transgredit cuncta metalla fide.
Liuior abi mordax absoluant q̄ priores
Nilhil monet aut addat gazula posteritas.
Oim q̄ uenit xps p̄p̄los q̄ suscitet omnes
P̄petuo durent culmina p̄petui.

Quinque beatorum retinet domus ista coronas
 Quod si titulum reliquas et nomina noscas
 In celis que scripta manent semper que manebat.
 Hic ouat ex utero sanctus baptista iohannes.
 Hic felix uictor pius geruasius almus
 Porcariusque sacer sunt hic per secula testes.
 Qui ueram docuerunt fidem cruce sanguine morte
 Inuncti quique simul digiti de corpore christi.
 Efficiunt celsum magno certamine palmam
 Perpetui dignisque deo qui floribus ornant
 Eusebii tibi sancta fides si christo dedita mens est
 Pontificis sacri meritorum et mole phœnis.
 Hic studiosè potes Martini discere lector
 Optum militiam natales gesta parentes
 Doctrinam mores preconia bella triumphos
 Supplicia patriam discrimina dicta labores
 Preemia uirtutes eorum preconia laudes.

Basilica Sancti Martini abest a ciuitate passus quingentos fere et quinquaginta. habet in longum pedes centum sexaginta. In lato pedes sexaginta. habet in alto usque ad cameram pedes quadraginta quique. Fenestras in altario xxxij. Columnas xli. In toto edificio fenestras lxxij. Columnas centum viginti. hostia octo. tria in altariis. quique in corpore uel in collo uel in caplo.

Tertio Idus nouembriis depositionem sancti Martini

esse nouens undecimo die mensis missam ce-
lebrare. Quarto nonas tui ordinacionem spatus.
Translationem corporis. Dedicationem basilice
esse cognosce. quarta die ipsius mensis missa
deuotissime celebrabis. hoc si feceris. & in p-
senti seculo & in futuro patram illius pro-
mereris. Lege ut credas. crede ut uiuas in
eternum.

. DEO GRATIAS .

46
Vi precipit aqua paulo pducere petram
Hic ualeat ingenium molificare meum
Unde cum iutam Ceno se fuisse sciam
Arbitror te prius signa referre stillam
In quibus excelsus crederet uelut alta cypressus
Talia dum nitor gaudeo si superor.
Siquis preteritos sancti numerauit actus
Computet arua soli computet astra poli
O ancilla de multis uacemus semina sulcis
Incrementa dabis ditia xpi satis.

Obis igitur fratres karissimi breuiter ex
aperte sancti genitus quedam gesta
narramus uel que olim dum uiuere
fecerat uel post obitum mature futura
relinquerat seu que per interualla temporum deinde
emitterent nec pretereunda sunt que religiosi
uiri quibuscumque steterimus fidelibus oculis uiderunt
paucis tamen de multis uelut opuscula apicula uo
lutans circa grata chyma plura relinquit pauca
excepit. si dulciora que ad mellitatem sui regis
pertinet. pluribus causis sanctorum preconia sunt
digna memoria. cetera uirtus breui tempore obli
uionem capit neque de se abluat maculam desi
die qui magnalia sanctorum silentio pictura pige
tantur scribere. Sive lingua si leat dum sepulti
sunt iuuentem egrotum aut extendit aut
illuminat aut mundat aut aliquo modo curat

uel etiam mortuum suscitatur. Dignum est hos triumphos
attollere et nostris posteris relinquere ut dignas laudes
victoriosus sanctus suscipiat. et deuota religio populi
documenta sanctitatis et incrementa debite serui-
tutis arripiat. Gentiles uidentes ymagines triu-
phantium eorum bella gesta extollebant. Et tali exe-
plo illecti ut illis similes fierent satagebant. ortho-
dosi nostri dum triumphos preclarissimi uiri me-
lius per momenta loquentis littere editos. quam per
silentis et mutue statue forma uulgatos uide-
runt. nonne uirtutes uirtutibus auxerunt. ille
enim ferreus et indurato pharaoni similimus. cui
feritatem tam multimoda signa non demulcet/
et ad mansuetudinis atque religionis cultum non in-
formant. quibus causis atque rationibus mirabilis
metamorphosis synagoge atque ydolatrie in promi-
tuam ecclesiam facta est. nisi signis et sanctorum
mirabilibus que adhuc spirant ad exprobandam
incredulitatem multorum et ad h edificandam bo-
norum. Sic enim sopita religio suscitatur. et desi-
derium studium ecclesie in melius promouitur.
Hec honesta et utilia munera uetus fuit scitis
est pollicitus ut iubar sanctitatis sic claresceret
et lucerno non sub modio sed super candellabrum
posita omnibus qui in domo sunt elucet. Sed quam
curatorum plurimum sanctorum sunt adepti inter
quos multitudinis miraculorum beatissimus Zeno
uelut lucifer matutinus irradat.

77
O Verena gloriosa & felicissima tam mirificata ha-
berit praeterea. hic diligens patronus inimicorum
periculorum impetum dissipat. & inimicorum insubi-
lium & insubiliu molimina eliminat. cui si
seuere sapientia opulenta eius satis tam diuini re-
misq; terrenis gaudet. Sz post prologij formulaz
ad exordium negotij properemus.

O temetipso quo Valerianus cum filio Ga-
lieno fasces Romani imperij suscepit.
prima fronte reuerentis humanis & benignis
extitit extra famulos dei. quia mitissima sor-
tem reuerentem solet esse sub notio rege. Sz postq; ue-
luti cepit iniquo deprauatus est. & a veri-
tate dei recedens per quendam doctorem pessimum
magum & principem Egyptiorum magorum & iustos
& sanctos viros interitui daret. tanq; qui ad-
uerberetur magicis artibus quibus ipse sordidat. fuso
per omnem Romanam Regem latitudinem sceleris sanguine.
Valerianus illico in furore auctor edicti a sapore
rege perlatum captus impator populi Romani
ignominiosa seruitute apud persas conuenit.
hoc infamis officij continua donec iuxta damna-
tione sortitus sit ipse a cliuis humi regem asce-
surum equum non manu sed dorso attolleret. At
Gallienus clavis dei iudicio territus. & tam misero
collega per motus exemplo pacem ecclesijs trepida
satisfactione restituit. Quo adhuc scripta Roma-
na regente Dionisius vni reuerendissimus appere

sedis apicem ascenderat.

Eodem tempore in curiculo. Ceno egregius
pastor prestantissimus domini opere quod
sermone in urbe verona fuit innotuit. que
et populi magnitudinem et altitudinem edificationis et
reliquis incrementis et ornamentis urbanis. inter
italie ciuitates florebat. Sed Veronenses fidei radice
hic orthodoxe fidei doctor omnia deliramenta pa-
ganorum uelut clara lux tenebras ab urbe sua fu-
gauit et populum adhuc informem. signillo for-
me dei ymaginauit. fuit quippe amatus uirgo et
sanctificatus et acuminabilis benedictus. ut asser-
tione diuina in eo reperi uideret quod hyeremie
dictum est. prius quam te formarem in utero noui
te et ante quam exire de uentre sanctificauit te. De-
nique prebitatis atque scientie uigili incrementis
ad hoc perungere meruit ut per sacramentum uitam
fieri pastor in populo mereretur. Namque audiat populi
omnes qui eius cupiunt noscere miracula quod in
omnem terram exiit sonus conuersationis eius
et sanctitas luculenter emicuit. Erat uero sedes
in monasterio in secretiori parte oppidi veronensis
continuis ieiuniis et orationibus celebris ad nos
petens ut sibi dignaret aditum melius pre-
dicationis in populos aperire. Igitur ad conuer-
sas in amore christi animas hominum die noctique dedi-
tus erat. Re uero quam sanctus ei spiritus putarum
illuminator mentium doctor quiescebat. Sicut

ipsi ueritas loquuntur dicunt. Non enim uos estis qui lo-
quimini sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis.
Ita una affinitas erat in sermone et maiestudine
seu in habitu multis ut iure deus in ipso esse crederetur.
ab omnibus uenientibus ad se ita alacres et splendide
nitore facundie uiuacius ut mox ad eum prope-
rantes relictis ydolis et prauitate gentilitatis
exempti domino crederent in ihu christo. Per idem tempus
iuxta uilem ueronam egrediens idem uir
monasterio dum in Athesi fluuio piscationis exer-
citio fungeretur. Eratque sursum oculis uidit ex
aduerso quendam hominem in plaustris bobus
subiunctis propeceps iam neminem demergi. Tanta
quippe miserabilis ferocitate ferebatur ut
palam cunctis cernentibus daretur intelligi
hoc diaboli arte fuisse partum. Sanctus itaque
uir dei dum intentis luminibus hoc longe
prospiceret cognouit limphaticam uiri nunc
factum diaboli. Et interea uir dei elapsa
super humum manu fecit fronde cuius figuram frequen-
titer et dixit. Reuertere retro Satana ne
primas hominem quem deus creauit. quod
delictet signum ut diabolus aspexit nescit
fumus uento euanuit. et claborum nimis
ac stridore horribili et de alta rupe precipi-
tus ait. Et si hic non me punitus uis honoris
oblatione luctu tamen paratus sum in nostras
regiones circūquaque fidas ad tuum emictere abire

impedimentum. Sanctus autem vir dei Ceno dixit.
Non te permittit dominus dicere aliquid facere adversus
servum suum. Hinc ita transactis cum detestabili u-
lulatu et clamore discessit. festinas itaque demon-
morsus est concite palatium cesaris galienum.
Acceptamque filiam eius, que tunc ipsius unica pare-
tibz erat, cepit crudeliter uexare. Miserabilis
ergo puer simulque tota domus regia in tristitia,
uelu, cruciatu et dolore ingenti affligebant
eo quod tam acriter puella suffocaretur, qui dum cru-
deli uexatione corripitur, cepit post tantule
regis filie demon clamare dicens. Non egre-
dieris a corpore isto nisi cenno uenerit episcopus. Tunc
per ipsius imperium coactus migrabo. Mox itaque
hoc regi Galieno motuit, missis apparitoribus
solicite intentione cepit inuestigare sicuti scire
potuisset iuueni uirum. Ex iussu autem regis mi-
lites uelocibus ad uirum de gressibus pergit. O-
mnis autem sedens super lapidem, qui in proximo
erat monasterii et artis aplice instrumenta ba-
uitans ex more piscabat in flumine. Venien-
tes autem milites qui ignorans eis erat ceperunt
solacite lachrymari et mittere que dicentes. Quis
es tu homo de iudea uide si uidisti cenonem
episcopum que nos querimus. Regis per uirum. At ille
respondit. Ad quod mihi estis, dicit. Ego enim
quis tamellus servus, tamen christi Ceno uocor.
Pergit conferentes ad introitum milites dicebat

79 72
intra. Quid multa colloquimur. Indicemus pro
quare istum destinati sumus ad uirum. Tunc
patienter intimantes beato sacerdoti dixerunt.
Rogat te rex uenire quia uult faciem tuam uidere.
Et eno respondit. Quid meam Rex uult humili
tatem cernere. qui omnium xpianorum manifestus
inditus inimicus esse non desinit. At illi respon
dentes dixerunt. Obsecrat. et te rex ut filia ipsius
que imani atrocitate a diabolo uexatur sanitati re
stituatur. qui unica illi est. Ille uero dixit eis dñs
ihus xps omnipotens est. Ite inquit. ecce paulatim
ego subsequor uos. Opponet. et ut mirabilia dei
Luce clarius omnibus manifestentur. Mox ex pi
scatura quā ceperat. Legatus Regis Salieni tres fu
mere iussit. Dum illi nullo contempto unum
plus piscem raprent. et quatuor in feruētis
aque dolum mitterent. tribus datis decoctis
ad epulas quartus raptus crudus. et uelut il
lelus in uase natauerat. ut illicitum redderent
et licitos comederent. Illi rubore perfusi uitiū
rapine sentientes obesse nature misisse accep
tū in sancto piscatori piscanti reddunt. Unde dei
et piscem eis concessit et culpam indulgit. hoc
uisum fidem uidendo adhibuit. ut si Romam
periret natam sui dñi ad emone liberaret. Quo
facto milites uiam qua uenerant remearunt.
Exurgens uero beatus Sacerdos. ne diutius abscon
deretur. ciuitas supra montem dñm posita ferit

orationem. prexit q. palatium ubi cruciabat
et lamentabiliter affligebatur pro sua filia Rex.
Sanctus q. dei epus dum celeriter ire ageret
ante eo puenit. q. hi qui missi fuerant milites
Incedente siquidem xpi sacerdote palatium
et facto crucis signo cepit confestim pos. san-
tule demon clamare dicens. Ecce tu Seno ue-
nisti ad expellendum me. et ego pp tue pauore
sanctitatis hic stare non possum. His quidez
auditis tenens sacerdos manum puelle dixit.
In noie dñi nri ihu xpi. precipio tibi demon
exi ab ea. At ille publica cepit et horribili
uoce clamare dicens. Et si hinc ate fuero ex-
pulsus eo ueroriam ubi q. inuenies me. et mee
et canie semen. populum que conaris loca
Ludificabit. xpi namq. Sacerdos sanam mox
ab om. demoniaca intrusionis Ludificatione
restituit filiam regis. Protinus aut. ut Rex
Saluenus uidit hoc factum. attenuus admira-
tione. coronam regalem qua capite gestabat
sancti Sacerdoti obtulit dicens. Tam saluife-
ro medico qui sanam unicam filiam meam
restituit. nullis numeribz alijs place possum.
nisi meam offeram coronam. Cum q. h. ge-
stum multitudo uidisset populi qui ad palatium
conuenerat. a tenebris infidelitatis et errore
conuersa gentili. crediderunt unanimiter in
ihm xpm dñm nrm. Obsecantes Sacerdote xpi.

80
ut docerentur uiam salutis & baptismum me-
reantur in remissionem peccatorum. At ubi
Sacerdos coronam accepit a rege, statim in prae-
dicationem distribuit pauperibus dicens. Si dominus ope-
ratur excelsa ipsi perpetue laudis referat & gloria.
His ita gestis petiit beatissimus Zeno ut eccle-
siam tribueret omnia ydola destruendi & basilicas
in christi nomine fabricandi. cui ab amicis precibus acce-
dit rex. Assatim in omnibus que ille poposcerat.
Nempe talibus & his similibus incedat ornatus
uirtutibus ut compleretur in eo quod dominus apostolus ait.
Ecce dedimus uobis potestatem calcandi super serpentes
& scorpiones & omnem uirtutem inimici. d.
Post hec igitur ingressus Sacerdos ciuitatem ueniam
interipidus predicabat in christi nomine uerbum. Et
hoc instanti agebat ut funditus ydola destrue-
rentur & in honorem domus edificarentur ecclesie.
Multitudo populi paganorum seruens incessanter
moliebatur ut impedimentum christi famulus
pateret. Sed uigilante in seruus suus christo uincebat
mendacium quod pura & rectissima fides ab
infidelium cordibus ambigebat. Mox multitudo
prophana magis argumentum ridiculi quam
ad propositum altius proficui cadane euerit
in flumine ante uisum dei faciem abstulit dicens.
Si hoc ad inuocationem dei tua animarum uisum
deserentis quia predicas doctrinam imitabimur.
Vir dei promissione gaudens pro uita exanimis e-

xpm precatur. Sz quo oratio ascendit illuc impetra-
tio descendit. que querentibz hominem restitui-
uoz ferantem. Verus deus est que iste predicat.
illi duplici capti arno tum federe promissionis.
tum spectaculo uisionis clamauerunt. Credamus cre-
damus & ydola saluta dimittamus. Sic falsa de-
ferentes ueritati adherentes xpo crediderunt. His
equidem ita patris. sacrosancta agebat antistes
pro populi intercessione salutaria. seu abiectione
etate i xpi amore solutus erat. Atqz ibidem in-
barnam uisitacione baptismatis populo pgit. o
Huic & de grauitate patientie alteram anne-
xuit. quos qz breues & utiles sunt no dubita-
mus inferre. Hec quia stans fates uelam
quos pfidem genitalis unde concipit p sacramenta
iam parturit ad desiderata qstotius festinate. &
fete uox infantium & dulcis uagitus auditur.
fete parturientis uno de uentre clarissima tur-
ba procedit noua res ut iure spiritali unusqz
nascatur. Utro currete ad matrem / que tunc no
laborat cum parit. Intrat ergo inrate felices
omnes simul futuri lactantes. Vetus homo uelut
felicez conderatur. & sacri guttis unda se-
pelitur / ut absoluitur & sepulchri mdo uiuifi-
catur & resurrectionis uira degustat. O magna
prouidencia dei nri / o bona matris caritas / o
que unam natiuitatem / unum sac: unu sty-
dum. unam spūs scī prestat omibz dignitate.

870
Speriosum ē fratres, ut quē cupidum semp
horrueris stupeas passim in pauperes & egenos
sua bona uniuersa fundentem. Doctrinā quē
noueris ydolatrie sanum gaudeas dei templū
tūc beatū est semp qui meminit q̄ renatus
sit beator qui non meminere fuit ante qd
natus beatissimus qui infantiam suam prouectu
temporis non mutauerit. Preterea sic de patientia
disputauit. Et si beata diuersis uita uirtutibus
queritur cuius cupidine flagrans humanitas per
momenta suspirat. tum omnes uno eodem q̄
consensu quasi quēdam patientie deseruntur
i portum. Sane qua nec audiri nec concipi nec
disci quicq̄ poterat nec doceri. Nam profecto
sola est ad qua prorsus res om̄is spectet. Dubiū
quippe cum non sit spes, fides, iustitia, uti
litas, castitas, probitas, concordia, caritas,
tatem, om̄es artes, ipsa q̄ elementa constare non
posse, sine eius eruditione uel feno. Est. y.
patientia natura semp humilis, caute prudens
prouida, om̄i necessitate contenta, q̄uis turba
tionum tempestate tranquilla, serenitatem
suam nobilis turbulentie non nouit penite
tiam nescit altercatio quid sit ignorat om̄es
deuorat, aut portat iniurias. Incertum utru
passibilis iudicet, et cum aliquid sit passa q̄
nihil sit passa sit inuenitur. Postremo impos
sibile est fratres eius estimare uirtutem, quid

uincta uictoria est. Non illa loco uis ulla deor-
quet. non labor / non fames / non nuditas / non
psecutio / non metus / non periculum / non mors
non tormenta / morte ipsa grauiora / non potestas
non ambitio / non felicitas semp immobilis ma-
net. Sz o q̃ uellem te si possim rex omnium
regina patientia / magis moribus concelebrari.
Scio. q̃ quia libentius i tuis moribus / tuis sim-
darnetis / tuis q̃ in alienis nudisq̃ sermonibus
conquiescis. Neq̃ tanta in multiplicandis uir-
tutibus laudem ponis / tanq̃ i finiendis. Tu uir-
ginitati prestas ne flos eius ullo morbo ullo
tempore deflorescat. Tu uirginitatem semp i tempe-
statum crebris turbibus constitute fidelissimus
uiduitatis es portus. Tu sanctissimo coniugali +
i uxo rudi ceruicem binos subeuntes in tuis
labores uel amoris equalem retinaculis blandis
quasi quidam peritis amica comparas. Tu seru-
tuti unica ac fortissima consolatio sepe libertatez
paras. Tu paupertati prestas ut heat totum suu co-
tentu / cum sublimet totum. Tu prophetas pue-
xisti. Tu xpo apptos glutinasti. Tu quotidiana +
martirum q̃ mater es q̃ corona. Tu murus
fidei / fructus sp̃s. Amica caritatis. Tu sp̃s om̃es
populem diuinas q̃ uirtutes q̃ cunctas effusos
in uirtutis uerticis nodum honorem decorem q̃
conducis. Felix est qui semp te huerit in se.

82

Sic sanctus Genesius de doctrina baptismatis et
patienter firmabat. Ad huiusmodi et alia ve-
stigia virtutum inuestigabat populum acqui-
situm. Cuius lingua uelut fons indeficiens
per exercitia diuinum dogmatum effluebat. et con-
tentionem priusquam adulescentem expurgabat.
et pariter credebat esse actum cum aliquid suspenderet
agendum. Neque minor secularium genitorum ta-
tum exequat in augenda facultate paruulorum
dum timet ne pendula fatigentur. Optum
Genesius uiz patrum pectorum circa filios ad doctrinam
Plagabat ne inopia uerbi diuini tabescerent.
quos luculenta oratione et affabili affectu
in opportune et opportune saginabat. et pueri
amoris ardorem eis inspectabat. Unde patrum
et nato tantae dilectionis fedus coniunxit
ut ferre ambiguum esset an pater illos an
illi patrem plus diligerent. Sed diabolus doctri-
ne felicitate et torquebat. que non exiguis
ecclesiam opibus ditabat. prestigatorem insatiabilis
mille formas nocendi accipit et explorat. et
uelut latro non modo infirmos et tremantes
uerum etiam uiros excellentes et robustos ut
accepta occasione latrocinium exerceat. Nam
quos dolos suos continet qui spiritum dominum tripli-
citer temptare presumpt. Hic artifex hau-
dulentius ydolatrie magistrorum eorum discipli-
nos multis argumentis contra sancti Genesii

tyrones adhuc rudes infestabat. At deus qui dedit
illis se nosse auxit & posse. ut aut signavit ce-
nonem sequentes gloriosam victoriam triumphan-
tis hostibus reportarent. Ipse uero sanctus accepta
palma non proiecit arma. neque suos proicere per-
misit. h. esse paratissimos ad resistendum eundem
hostibus persuasit. Nec nudis uerbis sed factorum ex-
emplis illos exagitant. Nam uigilando orando ie-
iunando elemosinam d. miraculis conuiscendo
magnam robur constantie illis inculcauit. &
ut certatim fortiores essent in relicta pugna in-
culcauit. & iustus ceno ut palma in domo dei flo-
rebat. & sua plantatio in eadem aula & ceteris
domus dei uehementer crescebat. Sz tempus
instabat ut legitimi certaminis corona acciperet
& animam ex corruptione exitum incorruptionem
redderet. quod uirum dno plenum nolauit
in grege gregem multo labore & sudore quesitum
quo daretur uocari precepit / quibus inspectis ait.
Fili karissimi duntaxat uobiscum esse mallem fidem
exquisitum autem pulsat / & quia dedit ad se
uocet. Nunc uix fidei spes & caritati ecclesiam
dei commendat / quia ille non quous pacto / sed pro-
pe in sanguine quesitum / ut eam decetare lumine
illuminet & exemplorum futura roboret. Vig-
ilate & fidei ualenter agite. confortamini in dno.
Omnia uestra in caritate dei sunt. Scitis quia qui
legitime certauerit / coronabitur. hic certate hic

pugnate

pugnare. hic contra uitioꝝ agmen dimicare ut totum
non tabentibꝫ floribꝫ aut Lauro fluitante textam
capitis. sꝫ gemis pꝫmittez fulgentibꝫ & auro nuqꝫ
perituro dei digito fabricatam possidentis. post multa
plures & elegantes simones materium tali aptum
negotio sumptit & obsequium singulis uelut inuicem
iherusalem dedit. Post hec signauit eos ac benedi
xit. Mox sanctam animam curatui suo reddidit. 11.
Idus aprilis. quod omnem populum quasi unum
hominem congregauit. Videret senes & iuuenes
atqꝫ infantulos & alterum sexum eiusdem etatis
circa corpus redolens uelut omni omne odoriferis
ingentem clamorem facere. ac sicut omnes pa
tres & matres eo momento mouerunt plorare.
Cui nos reliquiti patet quis inextos quis ego
tos tam celestiter meditabit. Si aprio nobis da
retur suam uitam nra morte comestaremur.
hec uota animi omnis etas fundebat & pro amo
re pastoris euilabat. cui dignas exequias psolue
runt. sepelientes non longe ab inde ubi deo fel
citer sacrificare consueuerant. Multiplices &
uarie mirabilium species repente circa templum
eius apparuerunt. Sz ex Galien omne reliqui uiri
memores consanguine & demonio liberate. eo
Loco ubi tanta uirginitas quieuerat templum
construxerat. a quo qꝫplures non uenientes re
dierunt. in quo non uidentes uiderunt. cuius
beneficia nonnulli egroti adhuc & olim senserunt.

Sz die natalis sui aqua fluminis i tempore
aeria intumuit, & circūquaq; sup̄fitem
terre subito operuit. Hoc .ii. primo mane
factum est, cum frequens multitudo inerat
optum uix ecclie simul accipat. Ecce undiq; Athe-
fis uiragine basilica obsidebat, & usq; ad fene-
stras impetu illius infremuit, atq; aditu ianue
clausit & sicut. At si illud elementū i solidū
parietem fuisse i mutatum, quod ut uiderunt
prius exanimati sunt confortati. Sz inclusi mi-
rabili obsidione, tam plus famul q; fluminis
periculum formidabant. Illi laborantes siti
primo diluuii timore, deinde densitatis calore
tumentes ad ianuam situs hūerunt p̄sidium.
quod extrema uerūt esse exitum. Haerui itaq;
ut aqua poterat, sz diffuere ut aqua nō pote-
rat. Stans ante ianuam ad ostendendū sc̄ti-
meritum, & aqua erat ad adiutorium, et q̄
aqua non erat ad inuadendum locum. Mox
constituti inter spem & metū, merore &
p̄uidium stantes, q; iacentes nō ualebant. Ro-
gabant, ut qui aqua compeksit ne ingrederet,
ille & cogeret ut ad aluuiū suū Regrederetur.
Statim Athēsis uelut hostis p̄sequebat. Ausu
git, & obsidionem timidus deseruit. Tūto di-
uino militeuo attentius ac religiosius acto, &
om̄es uia qua uenerant hylas redierunt.
Sz aliqua pars miri ciuitatis ea cōrūstatioe

84
84
dirupta fuit. Et quod paptam ianiam ita
re non ualuit firmissime propugnacula di
minuit.

Hec fama longe diffusa Gregori calamum mo
uit. & petro suo dialogo edidit. & multi
prius insolentes & reuerentes effecti sunt
religiosi milites. Nunc necessarium nobis
uidetur translationis eius seriem notare. q.
in gestione huius negotii quedam memorati
digna clauierunt. que translatione acta est cu
Rotaldus uiz attributus plene prestantissus
pastoralem curam uerone gerebat. Et pipinus
Rex karoli filius. que Adrianus papa bapti
gauit. regnum italicum regebat. Rex uero
ueronam regali situ predictam plus ceteris urbibus
diligebat. & cu episcopo sibi directo frequenter collo
quium habebat. qui dum quadam die paucos
fidei Cenensis edem incederentur. & tam de
auditis q. uis mirabilibus huius loquerentur
rationabiliter & digne proposuerunt. ut ma
gnum thesaurum humiliter q. oportet po
situm. decentium & sublimis locarent.
& ecclesie angustiam dilatarent. Edificantes
ecclesiam anticum opacum columnis sbnixum
& lapidibus parietum constructum
ubi cimiterium agerem & politis marmoreis
recliderunt. que sacrosancti tumuli corporis
deponerent. deinde Rex cu prefule congregatis

sacerdotibus & alijs sacris ordinibus in quibus respectum bo-
nitatis sperauerat p[er] multimodas orationes sanctum
prius demulcentes ne illis motus irasceret cū igenti
timore cubiculum approuerūt. Qui adeo p[ro]cesserūt
ut nullius tanti collegij tangere ossa presumēt. Nā
diuinum quiddam & ualde tūmedum uidebat
inde exalare quod honorem inspirauerat & omnes
circūstantes exanimauerat. Mox claudentes sepul-
crum abierunt. Tunc rex & pontifex quid actu-
ri essent ambigerent ex multis quas uentilabat
coniecturis. hec placuit xl. dies rex i[n] edomoda
omnis ordo utriusq[ue] sexus secularis & eccl[esi]asticus
cū ipso Rege & Ep[iscop]o ad specu[m] sanctum reuerentes
ac sollemniter conuenirent. Et dei atq[ue] doctorū ele-
mentiam uno uoto efflagitarent! ut cū tam re-
uerenda motio conueniret instillarent quz hec
diligenti cura agerentur. fuma cuiusdam solitarij
uiri herbulculis & aqua pauca q[uod] pane pasti regi
innotuit. Quod dum audiuit alacriter Ep[iscop]um
necauit celerrime. Elegerunt nuntios industres
& prouidos quibus hanc curam committerent.
Qui uenientes ad lacum qui benatus d[icitur] ad
remoti uiri latibulum in eminenti specula-
litum angusto & periculoso calle adspiciunt.
Intuentes aut[em] uir benignum nomine & di-
scipulum eius qui karus uocabat[ur]. Gausi fuit
gaudio magno. Audita legatione Regis & Ep[iscop]i
ait legatis. Reuertimini in pace reuerentes

85
dominū vīrū karissime. Ego non paratūdi-
or quod ad solēnitatem vīdē. Et post paulū
uos subsequor. Mox edicula oraculi ingressus
auxiliū diuinū implorauit. deinde ad
itineris exercitū se expedit. Cum autē
non longe a cellula prōgrederetur. Ecce merula
alis cepit stridere. uoce singulari. & sepius
callem transuolare. & quasi sinistruū omen
significare. ut virum de ab incepto reuocaret.
Sed uir ille non ignorans hoc esse apparatus de-
monis merulam adiurauit. ut nullū motū
faceret donec ipse rediret. ibi merula stetit imo-
bilis. uelut esset insensibilis. Cum autē appro-
pinquaret. & Rex cū epō & honestis uiris illi
obuiaret honorifice susceptus. quid rex uellet
audiuit. tunc ait. cum uota uelita a iusto pro-
posito pendent deum inuenietis placabilem
& successum bonę opinionis ferentem. Tūc
ip̄i cū electis aditū intrarent. lapidem re-
mouerunt. Nullus orationibz parcebat. & eorū
qui intus aderant & presoribz manserant.
Sed heremita quibz suis meritis & omniū ad-
iutus precibz. tamen tremebundus irruit.
& ossa beatissima baiulauit. at ī mūdissimo
locello tali usui preparato. singula ordinabiliter
posuit. tanta uis odoris fragauerat. ut nemo
illoz tam suauem ante p̄senserat. Tūc Rex
suā & suorū instigatione p̄motus. reliquiarū aliqd

Quod epus fieri denegauit. At rex magis ac
magis insistere & magna munera promittere.
Tandem presul non paucis necq; paruis uictis
precibus adqueieuit. Integritate membrorum
seruata / neuorum & cineris ac uestimentorum
particulat tribuit. Alia aut firmiter cuncta
scepta / amulo q; sigillata condidit ad uocem
psallentium. Athelis litus resonuit intonue-
re campetria / & ipam aulam omnipotentis
credimus esse gauisam / dum circa ecclesiam
gestaretur / ut fieri solet / predicta pretonia
resultabant. Multi Langores corpora diu do-
lessa reliquerant. Ingens letitia orta est in
die illa cuius similem nullus illius temporis
uideat / quia omni genium curationum genera
breui acta sunt tempore. Et proclior facti
processio fuit prouisionem signorum. Sz Rex
& epus atq; rupis incola pauli sancta membra
intulxerunt. & in parato mausoleo posuerunt.
Postq; pontifex missam reuerenter celebravit.
Rex nobili dote dei sponsum dedit / dedit ei
propriario iure Monasterium scilicet petri qui
mauratica dicitur / cu omib; possessionibus
ibi pertinentibus. Ecclesiam q; scilicet Andree Apoli
que in eam nuncupat / cu familiis montibus &
siluis pratis & uineis aruis & sationibus &
cunctis appendiciis / nec non ecclesiam s; Genonis
que iuxta lacum posita erat cu omib; redditibus

86
subiecit. Silum q̄ Mantico tradidit. Vasoꝝ
Argenteoꝝ q̄ Auteoꝝ amagisa plurima.
Et angelum gemas atq̄ margaritas compo-
situra / q̄ speciosa auri relatura edum. do-
navit. Cuius exempli sequaces nri impatores
pretation locum semp duxerunt. Ac sua
munera obtulerunt. Rotaldus presul di-
vel possessionum. suis omibꝫ eccliam here-
davit. Nam q̄ Nobilium plurimi magnas
portiones suarꝫ facultatum certati adhibuerunt.
Unde anteq̄ sol occumbet illa ecclia ditissima
facta est. Ast un dei avidus redeundi ad
heremum iter suum accelerabat. hic dum
domicilio appropinquaret vidit mezulam in
precisa rupe iacentem / quas ratus quiescere
q̄ suum aduentum prestolari accessit / ut ex-
citaret q̄ eundi licentiam daret. At illa sa-
expiraverat. viz bonus compatiens ei dixit.
hec auicula demonis instinctu deliquit. q̄
quia irrationalis erat ignoranter uenia nō
morte digna fuit. hac occasione xl. dies
artissimum ieiunium sibi indixit. Unde
Enea ymago mezule fusili arte facta ibi huc
usq̄ dependet.

Videntes Rex q̄ pontifex uirtutes Senoris in-
crebescere. q̄ res eius uelut annis liquefacta
niue crescere / q̄ tuores q̄ fidei procuratores
suma ope nitebant ne locus fortissimus copia

fueret macilentus orationis copia. Ego pari uoto
ut gemelli fratres monasterium olim actum au-
gere sanxerunt. Erat illius cōsilia probare iute
monachos ibi habitantes ad meliora prouehere li-
cut artifex coronam actumū prestantes gemas ac
margaritas exornat. quibz opus ceptum p̄ficiat.
Non multo post deo clauum gubernante seniores
illos cū Abbate eadem institutio & moralis gra-
uitas tales exhibuit quibz gubernaculum Ceno-
bialis regule mirifice seruaret. Et formulā atq;
speculum sequacibz esset. Et ut boni patres bo-
nos heredes efficerent. Faciendatur Rex. faci-
datur Ep̄us pululantes segetis uiderem fructū
spectantes. Urbs & suburbana communiter hu-
iusmodi contentumēto gaudebant. Unde plures
falacis seculi umbratilem aurum iutantes ut
conterini tantoz uiroz fierent stragebant qd
non penuria id facere coarbat. sed eluxie &
siti sancte conuersationis inhamantes non mi-
nimas opes Cenom ferentes monasticum hūitū
induerunt. Hoc modo locus ille fortitior
& religiosior factus sub cuiusq; celis abs pro-
tectus est. Sz beatissimus confessor uir a dño
datus q̄ sepe excitans multa memoratu digna
p̄ficiens. ex longinquis regionibz plures uo-
cauerat alios religionē motus alios egritudis
necessitate coactos. Sz ne p̄teremus dñia
suoz p̄ hoc opusculum discamus aliqua.

Vendit Tridentinum demon ingressus
corporis & animi vires sibi iudicauit.
Nam nullum membrorum officium suum exerce-
bat & apertis oculis non uidebat. Ad quos dum
hostis seuiens euolabat sanguineos reddebat et
horribiles occulta hominum fatebatur & mul-
ta que humanitatis non erant opabat. erat oib;
mirabile spectaculum. Quem dñm presbiter ut
mors est adiurauit demon eunuchum illum ap-
pellauit quod uirtum nudum erat notum cir-
cumbstantibus. Tunc illi improprie turpitudine eu-
biuit & exiuit. Ecce quidam diaconus demonem
adiuit & quasi ad ultionem presbiteri eum gra-
uius adiurauit. hunc demon quasi notissimum
agnouit & ex nomine uocauit. & ridiculus pro-
ditor plura que leuiter commiserat indicauit. unde
de aliquot sibi conscijs peccatis non audebat
accedere. Sic demon quasi uictoriosus sua lud-
bria excitabat. Mox quidam Seno prepositus &
monasterij que ob religionis & sapientie meritum
Salomonem agnominabant non ferens demonis
supbiam dolens predictionis contumelia plus &
iniuri plasmatis iniuriam agram scilicet Senonis
amplexus uisceribus commotus lacrimis irrigatus
oracionem fudit ne demoniaca insultatio impu-
transiret protinus demon uim orationis persensit
& uas diuini uisitationis inuitus reliquit. homo
ille ingentes & illustres deo & sancto Senoni grās

referens danolum hospitem fugatum esse
gaudebat.

Reterea Wilhelmus aridus & con-
tractus / qui sicut quadrupes pronus
manibus terram calcaverat / postquam preconia
multiplicis curature audiuit / lectica illuc se
vehere rogavit / dum appropinquaret uestibu-
lo templi alienissimè susceptus ulnis humi de-
positus est / pectus pugnis tundebat / uocem
singultibus implebat. Deterrus dignum se esse
dicebat. tunc luminaria fecit accendere / &
curuis ut bestia quia rectus non ualebat ge-
nibus & palmis aduersum altare cepit repere /
protinus diuina uirtus / ossa & nervos eius
ingressa artemum morbum tetigit / Ille uelut
exanimus in terra corruit / & diutius quam sine
spiritu iacuit / ut iam crederet mortuus. Re-
pente consolidata sunt. limamenta corporis &
flexure & bales / non quod omnes restituti. Com-
festum erigit & ad arcam cito proficiscitur /
fit concursus popularis. fit laus & iubilatio
spiritualis refertur gloria & omnipotentia & i-
cuto Genom clementia & magnificentia.

Ubi fama uirtutis uentura curuquaq;
abriet undique turba non minima
maturabat / ceteri greges adagium compascunt
ubertatis plenius solent. Duo uiri unus Iohes
alter erat caluus / huc deuerti paralytici iacebat

58
sotij itineris, sotij passionis, & curationis, quos
diutina mora iam multis pluribus comendabat.
hi assidui ianuam ecclesie observabant. Et sancti
Senonis nunc communibus nunc alternis precibus au-
xilium implorabant. Illos dixit nox & sonus
opprimeret. pariter uideret senem aspectus pul-
cherimus, coloris uividi, quae carities in facie &
nuncius illustrabat. ex interioris templi aditu exe-
untem uirgamque in manu ferentem qua egerit
ambosque pulsauit, & ait. Satis diu in his cu-
bicultis iaculistis. Surge & deum saluatorem lau-
date. Mox abiit. Euigilantes mutua narratione
quod uiderant inuicem conferebant. Confessi
se sanitati redditos consenserunt. protinus uelo-
citer surgentes grandissimis laudibus deo iubila-
runt. Qui timentes si cito redirent, ne deus
illis ingratiitudinem imputaret, diebus aliquot re-
manebant, & quod illis euenerat fideliter no-
tificabant.

Et quiddam memorabile precubimus
quod Alberto cenedensi contigit. hunc
dum feroces caperent hostes non captum contem-
ptu gloria, nec alijs fatum flagitij, contra ius & fas
illatus ignito ferro lumina combusserunt. orbatus
luce sedebat in tenebris, repentine priuationis
querulus importunus nocte dieque deum iudicem
plorando implorabat. Dum consuetudo mali iam
ueretundiam minueret, a latebris prodire cepit.

alieno ductus regimine. Et non paruo tempore
suum sequebatur ducem: iam erat grauis
atque odibilis suis / & sepe deum rogaret sibi
infelicem uitam trunaret. Cui repente fuit
cordi ad sancti Genonis presidium festinare.
tunc cognatus & amicis subsidium itineris
exigebat. At illi ammentem cum ammentem uocabat.
& ei pro tali petente insultabant. Ommissis reliquis
precium suum olim pedagogum misericorditer
rogauit ut suis ceptis anticeret. Mox ille paruus
ut quod herus suus uellet se acturum spopondit.
Incipit iter illius: & alij ex suis humaniter agentes
secum profecti sunt. Ductus est ad antrium in
quo prius Geno quieuit. Stratus humiliflora-
bus modis inuocat ad que uenerat: ut celsa
medicinis iuuamen preberet. Cum misere fe-
quenter iteraret inopinate circustantes uidit.
Repente se uidere clamauit. Cumque qui secum
uenerant non crederant: alter alteri presenta-
bat & quid esset & quid induit explorabat.
Dum index inquisitorum esset omnes ceperunt
plaudere / & deum & fidelem eius Genonem
laudare. hoc audientes tortores illius ducti re-
nitentia eum audacter egressi sunt: ut pro eius
amore illis daret ueniam / a quo & ipse conse-
cutus est misericordiam. Ille impiger propter
culpam nullam quia recepit multam. Abbatem
sancti Genonis adiit & locum sancti benedicti

89

induit. Hicq; p quatuor Lustra fideliter mi
litauit.

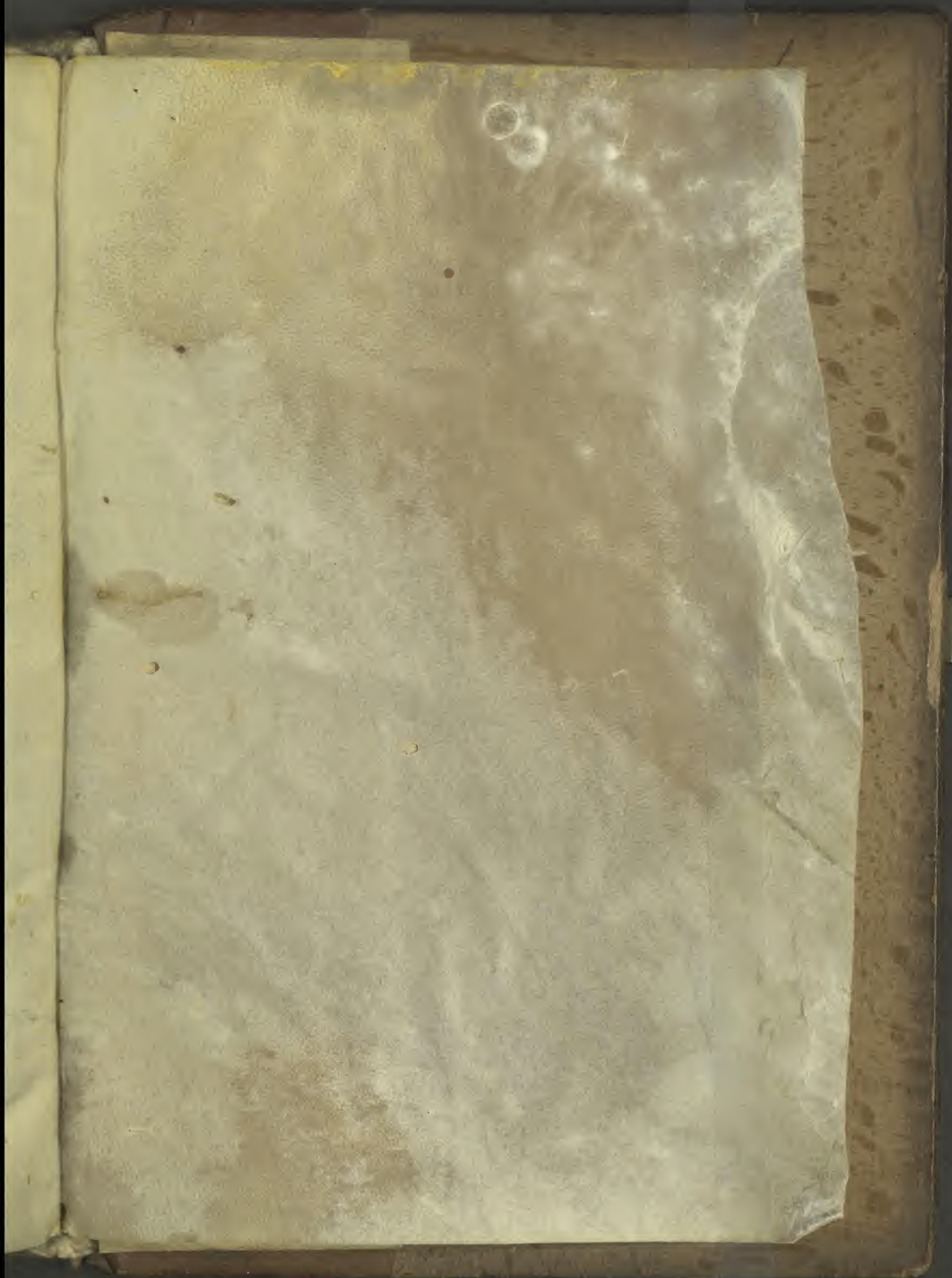
Ecce te scilicet Wesilia demone capta
adhuc puera quod sub teneris tenebris
modo latente nō fuisse scita est in
uencula. Hec parentib; debuerat esse
solatium s; erat illis in consolabile +
spectaculum quos demon sepe fefel
lerat se exiturum iurans. si ad illius
aut illius sancti ducetur aram sic m^p
to tempore spem illoz illuserat & eoz
stadiolam curam fatigauerat. Sz ea
tempestate qua sanguis xpi manue
in uentis cō ferebatur dum illuc apa
rentib; ducetur digressionem ad zeno
nis edem fecerunt dum incederetur
demon atrocius solito puellam concu
tiebat uelut eurus arbusculam & ut
erat tēminis rogationum magnus illuc
populus psallendo procedebat. Qui
dum cerneret caput rotare capillos
uolitare / manus & brachia uibrare.
pedes saltare / plures uiros in una mu
lierula tenendo laborare / palmis ere
ctis in area omēs uno ore auxiliare
deus clamant. Nullus tante m^p
titudinis huiusmodi studij abstinebat
videres alios pronos orare alios mi

Secunditer plorare alios sacerdotes ad
offitium in stigare: quia commotione
omnis regia intonuit: Confestim for
tior armatus uenit & adomopropa
abus uice eliminauit: odemon cum
q̄to labore & q̄ magno clamore &
& q̄ sulphureo fetore fuga lapsus
est: Stetit in medio populi puella
pallida p̄terita tremula fatigata
tix fari poterat: que dudum omnes
uoce superabat pedibus & omnibus me
bris uacillabat: que dudum fortes
uiros fatigabat: aberat ille q̄ uexant
& uires in gentes inspirauit oq̄ ma
gna laus & gloria & q̄ta ibi edita.
Sunt preconia

Vnum ille iniquus spiritus abi
ret circūiens: quē deuoret ui
dit monachum manentem iuxta
cellam tūm que tunc edificabatur su
per quē de minenti p̄na lapide deuo
luit: & in uertice grauiter uulnerauit
inde q̄ mortuus affribus est solatus &
hec habetur memoriale: q̄ tam patens
uulnus non fuit exitiale: protinus
uelut sagitta precipitauit se in mēsa
cuiusdam indigeno & quicq̄ erat
in ea eminens uelut nimbus turbe

20 90
disposit. Deinde citius dicto irrui in
plaustrum onustum spinis, quod nec
ullum animal mouebat, nec uenti ul
la uis erat, tñ puerilis auriga huc ro
tabat, illuc exagitabat, ac si feroces
tauri & indomiti iuncti iugo forent.
His actis ludibris illico impulit gu
bernatores nauis transuehentis lapides
ad spectabile edificium sancti zenonis
ratis & hominem in flumine de mer
ge & nauim naufragare. At ille in
fra puppim ruit, & sine iactura por
tum tenuit. Eodem momento ab t
athesis ad anienem qui flubius dicit
se in tilit oratoribus prope anienem
ripam meridianis. Vbi dum pacifi
ce sua tractarent nihil q̄ rixarum
apud illos eet. Satam illorū precōdia
titillare cepit. Vnde quidam illorum
insolenter locuti & arroganter socios
etiam familiares amicos ad contum
eliam uerba exagitarunt. Ex tēplo
hostiliter animati baculis grauiiter
confluxerunt. S; forte Et si milita
ria arma p̄sto forent mutuagrarē
pirent. S; forte sacerdotes ibi aderāt
qui medietini atrociter saucios diri
merunt. In se reuersi alter alterius

uulnera adhuc stillantia que ipsi fece-
rant lauabant & exuestibus ligaturas
precidentes cum karitate & lacrimis
plagas uinciebant: deinde dam q̄ pa-
lam artifex durus nocuit qui magis
dolis & rebus q̄ uiribus confidit, proximis
sacerdotes aptis inditijs, satam inter
filios dei uenisse cognouerunt.

multa et varia sunt
in eadem regione
invenienda. In
partibus septentrionalibus
sunt montes et rupes
altae et nigrae. In
partibus meridionalibus
sunt campi et arva
filiis deus.

6n

#17884

SEU SVLPITII

VITA S. MARTINI MSS.

